

AB
154821

alte Nr.
593

Hemmerling's, V. 1. 1. 1.
3. 1. 1.

1011

K. VII. 90.

ILLVSTRIS =
SIMI PRINCIPIS AC DO-
MINI, DOMINI IOHANNIS
Friderici secundi, Ducis Saxoniae,
Landgrauij Thuringiae, & Marchionis
Misniae, suo ac Fratrum D. Iohannis Vuilhelmi, & D.
Iohannis Friderici natu iunioris nomine, solida & ex
Verbo DEI sumpta Confutatio & condemnatio prae-
cipuaram Corruptelarum, Sectarum, & errorum, hoc
tempore ad instauratio nem & propagationem Regni
Ant christi Rom. Pontificis aliarumque fanaticarum
opinionum, ingruentium & grassantium, contra ueram
sacrae Scripturae, Confessionis Augustanae, & Schmal-
kaldicorum Articulorum Religionem, ad sua Celsit. et
Fratrum suorum subditos cuiuscunque Ordinis scripta
& edita, ut auxiliante DEO illas Satanae technas caue-
re, & in puritate Verbi DEI praedictaque Christiana
agnita, recepta, & confessa Religione (in cuius confessi-
one & ipsorum Celsitudines, DEI beneficio, constantes
ad extremum usque uitae spiritum perseuerare
decreuerunt) illi quoque permanere poss-
sint, quemadmodum & debent.

CVM INDICE,

IENAE.

DEVT. XVII.

Cum sederit Rex in solio Regni
sui, describet sibi exemplar huius
Legis in libro coram Sacerdotibus Le-
uitici generis: eritque illud penes eum, ut
legat in eo **CVNCTIS DIEBUS** uitæ
sue: ut scilicet **DISCAT TIMERE**
DOMINVM Deum suum, & **SER-**
VARE omnia uerba Legis huius atque
statuta ista, ut faciat ea: Et ne extollat cor
suum super fratres suos: neque **RECE-**
DAT à præcepto, neque ad **DEXDE-**
RAM, neque ad **SINISTRAM**: neque
reducat populum in Aegyptum, propter
multitudinem equorum: ut **PRORO-**
GET dies in Regno suo, ipse & Filij ei-
us in medio Israël.

NOS DEI GRATIA IOHAN
NES FRIDERICVS SECVN
dus Dux Saxoniae, Landgravius
Thuringiae, & Marchio Munitiae.

ALVTEM, GRA
tiam, & nostrum fauo
rem deferimus, & no
stro & Illustris, Princi
pum, Iohannis Vuilhel
mi, & Iohannis Frideri
ci Tertij, Ducum Saxoniae, &c. charissi
morum Fratrum germanorum nostroru
nomine, omnibus & singulis nostris Prae
latis, Comitibus, Baronibus, Doctori
bus, Magistris & Professoribus Acade
miae nostrae Ienensis, nec non Superin
tendentibus, Pastoribus, Concionatori
bus, Ducibus militaribus, Praefectis, No
bilibus, Quaestoribus, Praetoribus, Con
sulibus, Iudicibus, Decurionibus muni
cipalibus, Ludimagistris, & reliquis no
stris Fratrumq; nostrorum Subditis &
coniunctis.

Reuerendi, Generosi, Nobiles, &
uenerandi Viri, singulari erga nos fide

A ij

prae

præditi, non ignotum est uobis totiq;
Germaniæ, æternum & omnipotentem
Deum, pro ineffabili sua erga nos indig-
nos misericordia & inexhausta bonitate
sacrosanctam & salutarem Euangelij do-
ctrinam, his postremis & trissimis tempo-
ribus, per Reuerendum summaq; doctri-
na & pietate præstantem DEI Virum
D. Martinum Lutherum, huic prauissi-
mo & ingratissimo mundo, è densissimis
Antichristi Rom. tenebris in lucem re-
duxisse. Quam olim pro singulari gratia
& efficacia DEI Maiores quoq; nostri, Il-
lustrissimi Principes, D. Fridericus, D. Io-
hannes, & D. Iohannes Fridericus, Duces
Saxonix, sacri Imperij Romani Archi-
marschalci & Electores, &c. Patruus, A-
nus, & Parens, nobis dilectissimi, san-
ctæ & illustris memoriæ, non solum ultro
& alacriter amplexi sunt: sed etiam ad
eam conseruandam et propagandam in-
gentes sumptus, omneq; suum studium
& operam impenderunt: Deniq; propter
peripicquam et ingenuam eius Confessio-
nem grauissima pericula, & damna longe
tristissima subierunt ac pertulerunt: In qua
per omnem etiam ætatem singulari be-
neficio

nesicio DE I perstiterunt: donec tandem
placide ex hac mortali & ærumnosa uitæ
iactatione ad portum æternæ Salutis à
cœlesti Patre nostro euocati sunt.

Quia uero Nos post obitum Domini
& Patris nostri perpetua memoria &
recordatione celebrandi, tanquam hære-
des, DEI gratia, in eorum locum & gu-
bernationem Nobis relictam successis-
mus, nihil tam nobis curæ fuit (quod ci-
tra arrogantiam loquimur) quam Maio-
rum nostrorū præclaris insistere uestigijs:
& hoc cœleste depositum nobis ab ipso-
rum Celsitudinibus qua siper manus tradi-
tum non tantū in nostra Ditione, et apud
Subditos nostros purum & incorruptum
absq; fæcibus & fermentis humanarū Tra-
ditionum, sicut & ad nos & ad Fratres no-
stros inuiolatè transmissum est, conserua-
re: sed etiam ad posteritatem & ad exte-
ras quoq; Nationes eandem Doctrinæ
puritatem Christiano studio transmittere
& propagare, longe lateq; spargere et
euulgare. Quod & nostri & Fratrum no-
strorum muneris esse ducimus: nec citra
uiolationem Maiestatis diuinæ, & tur-
pem neglectiōnem officij, quod nobis à

A iij

DEO

DEO grauissime demandatum est, nos
hoc studium defugere posse statuimus.

Profitemur etiam ingenue, nos in
posterum quoque exemplo Maiorum no-
strorum hanc puram Euangelij Confessi-
nem (quam illi non solum multis & gra-
uibus periculis, sed etiam magna rerum
suarum iactura amplexi magnificerunt,
recteque doceri curarunt ac promouerunt)
auxilio Dei, constanter & libere confes-
suros, & pro uiribus propugnatos esse,
omniaque studia & uoluntates nostras in
eum finem directuros, ut sincera Religio
floreat & dominetur: ac (quantum in no-
bis est) ad posteritatem incorrupta & in-
uiolata perueniat: Idemque iuxta sacras literas
& formulas Augustanae Confessionis, A-
pologiae & Schmalkaldicorum Articuli-
lorum: quae Augusta & alibi in publicis
Comitijs & Conuentibus ab Auo & a
Parente nostro exhibitae sunt. Nec dubi-
tamus, quin aeternus & fidelis DEVS
(qui hanc piam uoluntatem in nobis Ma-
ioribusque nostris accendit, & huius tanti
Thesauri custodiam nobis commisit, quem
& ardentem, fiducia eius Filij, Mediatoris
nostri, inuocamus) uires, robur, & succes-
sum

sum nobis & amantissimis Fratribus nostris subministraturus sit: ne ullis unquam periculis, Satanæ fraudibus, aut Tyrannorum uolentia de hoc sancto proposito deſciamur aut deturbemur.

Erſi autem magna ſpes nos tenuit fore, ut ſicut initio reſſoſcentis Euangelij, magno à pluribus ardore excepta eſt eius Doctrinæ puritas: ita eodem uerâ erga DEVM gratitudinem emendatione morum ac uitæ, conſtantiq; Veritatis conſeſſione declaraturos eſſe: præcipue cum tot euidentibus Verbi DEI teſtimonijs, manifeſtiſq; diuinæ præſentia, comprobationis, & efficaciam indiſijs diuinitus in ſummis periculis, Satanæq; furoribus & difficultatibus, hoc ipſum Doctrinæ genus, quod profitemur, conſirmatum ſit: Tamen, proh dolor, contrariũ apud pleroſq; iam elucet. Quis enim non uidet, plurimos omnium Ordinum homines fatietate quadam & ſaſtidio, ac ueluti nauſea doctrinæ Euangelij laborare, ab eaq; plane abalienatos eſſe? Ex quo tanquam uberrimo fonte, tetra ingratitude, horribilis Euangelij contemptus, tot foedi errores ac corruptelæ, om-

A iiij

niscq;

niscq; generis scelera & flagitia emanant
& profiliunt: Quibus & ira DEI quotidie
prouocatur, & grauissimæ poenæ toti
Germaniæ subinde magis & magis cu-
mulantur.

Quæ uero post amantissimi Domini
& Parentis nostri, eiusq; exercitus mile-
rabilem cladem, & tristem captiuitatem
(in quam, DEO sic constantem ipsius fi-
dem explorante & cōseruante, inductus,
& mirando modo postea liberatus est)
quamq; tetrae uacillationes, mutationes,
perniciosa scandala ac ruinæ præter om-
nium opinionem in Religione consecu-
tæ sint: quam multiplices etiam contra
expressum Verbum DEI conciliationes
Christi & Antichristi, Interim, & collusi-
ones tentatæ ac susceptæ: Quæ præterea
corruptelæ in doctrinam à uarijs seducto-
ribus inductæ & admittæ: & quam multi-
uitiosi ritus (qui graui consilio iam dudum
erant explori) cum ingenti scandalo ma-
nifestaque abnegatione reuocati sint: &
quomodo Ecclesiæ multis in locis mise-
rabiliter Papistarum ludicris spectaculis
deformatæ, & tantum non in omnem
Papisticam abominationem ac seruitu-
tem

tem penitus redactæ sint: hoc omnibus
cognitum et manifestum est. Id enim non
tantum manifestis exemplis, et ipsorum
proprijs scriptis euinci potest: sed acce-
dunt quoq; multorum piorum gemitus,
cruces, exilia, uota et suspiria: qui de hac
tristissima perturbatione, conscientiarum
uulneribus, implicationibus, et illaquea-
tionibus, uiolatione gloriae DEI, infini-
tarumq; animarum interitu, grauissime
dolent & miserabiliter queruntur. Multi
etiam cum uiderent causam Religionis
à summis quibusdam tanta leuitate tra-
ctari, & ad uoluntates hominum inflecti,
adducti sunt, aut in prophanam securita-
tem, aut in grauissimas dubitationes, ita,
ut non haberent, quod certo sequerentur,
aut fugerent.

Sed quantus corruptelarum et no-
uarum opinionum aceruus nunc undiq;
emergat: quantaq; leuitate et petulantia
contra euidentem Euangelij doctrinam
manifestissimi errores passim defendan-
tur: uiolentiq; in super fraudibus, crimina-
tionibus & mendacijs propugnentur:
nemini sano ignotum esse potest. Quæ
Sectarum colluies haud dubie DEO
nostram

nostram ingratitude et Verbi sui contemptum iusto iudicio uindicante tam late et tam potenter grassatur.

Quanquam autem sperauimus, primum istas Sectas recens excitatas Euangelij lucem non diu ferre posse: sed tanquam nebulas à Sole, citra ullum maiorem Ecclesiæ laborem discussum iri: Deinde Architectos seu patronos fucosarum conciliationum & nouarum opinionum, præcipue toties Christiane commonefactos, et erroris manifeste conuictos, ipsdem abiectis aliquando tandem in uiam sponte redituros: DEI quæ gloriam et Ecclesiæ salutem suæ existimationi libenter anteposituros fuisse: Tamen quantum opere hæc spes expectatioque nos fefellerit, illud certo indicio & documento esse potest, quod indies, non solum hæc pestilens opinionum contagio latius serpit, & uires ac robur accipit: sed insuper omnia ista deliramenta tanquam pia, & Scripturæ consentanea, à magni nominis Theologis publice ornantur, pinguntur, & astute excogitatis pharmacis obliniuntur: & (quod maxime dolendū est) pro sana doctrina Confessionis Augustanæ uenduntur

tantur, & simplicibus obtruduntur: ab alijs uero uel saltem silentio probantur & stabiliuntur. Vnde illud ingens postea incommodum existit, ut non solum ex finibus Ecclesiae non exterminentur: sed etiam, ut instar ueneni limpidissimos Religionis fontes, & simplices Christi pusillorum animos inficiant, & pestilenti contagione laedant: terra & ingentia scandala excitent: ac denique tristes ac periculosas turbas atque pugnas moueant.

Hæc ingens clades & pernicies, quæ ex Sectarum & Corruptelarum patrocinio in Ecclesias recte constitutas redundat, merito omnes pios Magistratus excitare, mouere, & impellere debebat: ut ab omni earum societate & foeda collusione, non solum ipsi abstinerent: sed ut (quantum in ipsis esset) funditus eas delerent ac profligarent: Patronosque earum impoenitentes magna seueritate cohiberent, & compescerent. His enim labibus & carcinomatibus Religionis e medio sublatis: & communi piorum Magistratum & Doctorum consensu damnatis: puritas doctrinae propagari, ueraque salutaris ac stabilis concordia in Ecclesia DEI redintegrari posset:

posset : ubi econtra necesse erit uel Reli-
gionem prorsus intereidere, uel pro uera
Doctrina corruptam & falsis opinionibus
onibus dilutam infectamq;, posteros se-
qui & amplecti, tetrasq; dissensiones per-
petuo uigere.

Sed quam parum hæc cura, quæ præ-
cipua esse debebat, omnium Ordinum ho-
mines, & in primis Magistratus tangat &
afficiat, res ipsa testatur. Quæ socordia &
negligentia illud etiam efficitur, ut Satan
interea maiori impetu & noua accessione
Regni sui fines promoueat, serendo no-
uas corruptelas, & excitando idoneos Se-
ctatores ac patronos : qui uel ambitione
uel odio, uel alio aliquo priuato & prauo
affectu incitati, haud grauatim operam su-
am in perniciem Veritatis accomodent.

Et si autem (quod singulari Dei bene-
ficio contigisse fatemur) Ditiones uostræ,
& amantiss. Fratrum nostrorum, hætenus
ab eiusmodi Sectarum & Corruptelarum
colluuiæ (quod quidem ad communem
consensum attinet) non sine magno suo
periculo integræ atq; immunes manserunt:
nec latum unguem à pura doctrinæ
cœlestis norma discesserunt, multo mi-
nus

nus aliorum petulantiam & leuitatem, in
architectandis fucosis conciliationibus,
aut excudendis nouis dogmatibus proba-
runt (Quod beneficium, ut summum esse
agnoscimus; Ita ut porro quoque nobis
Dominus perpetuo conseruet, ardentem
uota facimus) Tamen cogitatione repu-
tantes, nisi maturo consilio his Satanæ fu-
roribus occurratur: & Subditi nostri serio
præmoneantur: facile tandem easdem
Corruptelas in nostras etiam Ecclesias
inuadere posse: Vnde postea tum totius
Euāgelij uel interitus uel labefactatio, tū
uaria quoq; tetraq; scandala subsequeren-
tur. Quod tamen ut D E V S clementer
auertat, propter Filium suum Mediator-
em & conseruatorem Ecclesiæ suæ, toto
pectore ueroq; gemitu precamur.

Hæc itaq; grauissima incommoda a-
nimo præmetientes, & de remedijs horū
malorum solícite cogitantes, ne uidelicet
nostra culpa Religio pure ad nos trans-
missa, aliquid detrimenti acciperet: sed ut
cum gloria DEI, quantum ipsius auxilio
à nobis fieri potest, per nos consuleretur,
tum conseruatio & propagatio ueræ do-
ctrinæ

Strinæ promoueretur: multis etiam tura-
batis & percussis conscientijs salubris
medicina & firma consolatio adhibere-
tur: Theologos nostræ Ditionis præci-
puos satis magno numero congregaui-
mus: ac coram clementer simul & serio il-
lis iniunximus, ut materias controuersas
ordine & accurate euoluerent, expende-
rent, & ueram ac grauem corruptelarum
dijudicationem & confutationem Scrip-
turæ testimonijs firmatam, contexerent
ac extruerent: & grassantibus nunc Cor-
ruptelis opponerent. Qua omnes errores
& sectæ, absq; ullo priuato affectu, uel
ambitione, uel gratia, nulla plane habita
ratione quarumcunq; personarum dam-
narentur: & ex Augustana Confessione,
nostrisq; Ecclesijs excluderentur, ac pe-
nitas exploderentur. Id quanta illi fide &
diligentia præstiterint, sequens rerū dex-
tra simul & pia explicatio, commoda se-
rie distributa euidenter declarabit.

Quam errorum explicationem ac Re-
futationem, sicut Nos pro nostro officio
præcipue subditis nostris legendam &
cognoscendā proponimus (ut postea in
Epilogo

Epilogo mentem sententiamq; nostram
eis prolixius exponemus) ita p̄is omni-
bus ubiq; terrarum eam prodesse & pro-
bari ex animo optamus & speramus.

**CATALOGVS OMNIVM ER-
RORVM ET CORRVPTELARVM, QVAE IN
*hoc libro confutati & condemnati continentur.***

- I. Cōfutatio Erroris Serueti, Fol. 1. a.
- II. Confutatio Erroris Schuenckfel-
dij. fol. 4. a.
- III. Confutatio Erroris Antinomorū.
fol. 15. a.
- IIII. Confutatio Erroris Anabaptista-
rum. fol. 20. b.
- V. Confutatio Erroris Zuuinglij.
fol. 25. a
- VI. Confutatio Erroris de libero Arbi-
trio. fol. 45. a.
- VII. Confutatio Errorum Osiandri &
Stanckari. fol. 52. a.
- VIII. Confutatio Erroris D. Maioris.
fol. 58. a.
- IX. Confutatio Erroris Adiphorista-
rum. fol. 67. b.

I.
CONFUTATIO ERRORIS
SERUETI,

VANQVAM

Hæreses & impiæ de DEO opiniones uariæ sunt, & multiplices: tamen ferme omnes in hunc quasi unicum scopum collimant, & directæ sunt, ut iudicio rationis innixæ, aut in essentiam, aut in Voluntatem DEI incurrant. Sicuti igitur olim in ueteri Ecclesia excitatæ hæreses: ita & recentes nostra ætate exortæ, duobus hisce generibus commodissimè comprehendi possunt.

Ad primum genus furorum de Essentia DEI, pertinet Serueti error, qui hac tempestate, inter tot recentes Hæreticos, fermè unus, ac solus, Articulum de Essentia DEI blasphemis scriptis adoratus est: ac tetram illam Samosatani, Photini, & aliorum ueterum hæreticorum bla
B sphemi

CONFVTATIO.

Schemiā renouauit, pertinaciter negans, λόγος, Verbum, in Euangelio Iohannis significare personam distinctam à Patre, subsistentem, uiuam, intelligentem, incommunicabilem: sed propositum duxerat Patris, & euanescentem cogitationem seu uocem dilabentem in auras.

Hic error procul dubio suam duxit originem ex amissa noticia Trinitatis, & retenta qualicūq; noticia Unitatis DEI. Etsi enim Euangeliū noticiam Trinitatis instaurat: tamen præualet, & iudicio naturæ magis applaudit noticia unitatis, cū infuper Legis autoritas accedat: quæ passim unius Dei adorationem urget, & flagitat. Huic fundamento innixi Samaritanus & Seruetus, unā cum Turcis & Iudæis, furiosè magnaq; pertinacia negāt Trinitatem Personarum: & putant summam esse Idolatriam, dicere, Christum, & Spiritum sanctū esse DEVM: cum Lex iubeat Vnum tantum DEVM adorare, eiq; soli seruire. Deut. 6. Audi Israël, Dominus DEVS noster, Dominus Vnus est.

Verum

Verum nequaquam hæc est sententia Legis, ut urgendo unitatem Essentia diuinæ, tollat aut euertat Trinitatem Personarum: Sed unitatem essentia opponit Creaturis, & multitudini gentiliū Deorum, & commenticiorum Numinum, que sunt extra Essentiam DEI: non autem personis Trinitatis, quæ sunt unius, & eiusdem Essentia, seu *ἑμὸς ἰσὺς*. Quare ut DEVS ostendat accessuram, adhuc uberiorem patefactionem Essentia & Voluntatis diuinæ, promittit Deut. 18. Se excitaturum alium Prophetam, qui modis omnibus sit audiendus, & sequendus.

Sunt igitur huic ex Lege perperam & falso detorta noticia, de Vnitate Dei, contra Trinitatem personarum, diligenter opponendæ patefactiones Trinitatis, tam in ueteri, quam nouo Testamento factæ. Qualis est illa in Genesi: Vbi Moses statim in ipsa creatione hominis introducit Trinitatem, secum quasi (ut humano more loquamur) deliberantem, iuxta qualem *ἀρχέτυπον* aut speciem uelit hominem condere; & tandem conclu-

B ij

dit

CONFVTATIO

dit iuxta suam similitudinem. Faciamus
 (inquit) hominem iuxta imaginem no-
 stram, &c. Hinc Euangelista Iohannes in
 sua Euangelica narratione, cap. 1. λόγος,
 Verbum, disertè collocat in infinitam il-
 lam Aeternitatem, inquiens: In princi-
 pio erat λόγος. Ex qua Aeternitate tan-
 dem in lucem prodierit, duplici modo:
 Primum tanquam Architectus mundi,
 unà cum Patre & Spiritu sancto, Per ip-
 sum, inquit, omnia facta sunt, & Mundus
 per ipsum factus est: Deinde tanquam
 Redemptor mundi per assumptionem
 humanæ naturæ, VERBUM, inquit, il-
 lud caro factum est. Hæc profectio non
 possunt intelligi de uoce uel cogitatione
 euanescente: quæ aliam naturam sibi co-
 pulare non potest: sed debent necessariò
 intelligi de natura subsistente, diuina, &
 conditrice, cum Patre & Spiritu sancto.

Huic testimonio Iohannis suffragatur
 Propheta Micheas cap. 5. Vbi de
 Christo uaticinans, duplicem ei egressum
 assignat, Alterum, qui est temporalis in
 Bethlehem: Alterum, qui est æternus ab
 antiquo

antiquo dierum, &c. Recte igitur & gra-
uissime Paulus dicit ad Timoth. **DEVS**
apparuit in carne: Iustificatus est in Spi-
ritu: Visus est Angelis: Prædicatus est
Gentibus: Fides illi habita est in mundo:
Receptus est in gloria.

Huc pertinent omnia dicta, quæ
Christum nuncupant **Vnigenitum DEI**
filium: & discernunt à filiis adoptionis: iu-
bentq; inuocare, tanquam Saluatorem,
& omnipotentem, iuxta illud Psalmi: Of-
culamini Filium. Beati omnes, qui con-
fidunt in eo, &c.

Adde huc insigninia dicta, quæ af-
firmant præsentiam Christi, & mirandas
eius liberationes in Ecclesia. Sic Paulus
ad Corinth. diserte dicit, **ILLUM DEVM,**
qui Israëlitas ex Aegypto eduxit, fuisse
Christum: & non esse tentandum, sicut
olim ab Israëlitis tentatus fuerit, etc.

Huc accedit testimonium antiqui-
tatis & primitiuæ Ecclesiæ. Sic enim Ire-
næus inquit: Christum *λόγος*, semper ad
fuisse Ecclesiæ, & assumplisse humanam
naturam. Scribit etiam Eusebius lib. 7.

CONFVTATIO

hunc furorem contra diuinitatem Christi in illa celebri Antiochena Synodo seuerissima damnatione fuisse explosum, imperante Cæsare Aureliano, multo ante Nicenam Synodum: in qua postea Arius est condemnatus.

Omnibus modis igitur prouidendum est in Articulo de essentia DEI, ne uerus DEVS amittatur: quod plærunque in duobus extremis, uel defectu, uel excessu fieri solet: Defectu amittitur à Serueto, Turcis, & Iudæis: Qui prætextu unitatis Essentiæ negāt tres personas: & tribuunt Deo pauciores, quam re ipsa habet: Econtra in excessu peccatur & amittitur DEVS, à Valentinianis & Gentibus: qui prætextu Trinitatis personarum, scindunt aut discerpunt Vnitatem DEI, & tribuunt DEO plures personas, quam re ipsa habet.

Media igitur & regia uia ingredienda est, ut nec plus nec minus quam ueritas habet, de Essentia DEI sentiamus: Sed Verbum DEI, ueterem Ecclesiam, & deniq; Augustanam Confessionem
synce-

ſyncere ſequentes, unum DEVM in tri-
bus perſonis, & tres perſonas in uno
DEO, damnato Seructo, omnibusq; ei
ſimilibus ac cognatis hæreticis, colamus
& adoremus.

II.

CONFVTA

TIO ERRORIS

SCHVVENCK.

FELDI.

POST CONFVTA

tum à nobis Seructum,
qui in Eſſentiam DEI
ac diuinitatem Chriſti
blaspheme impegit: reli
qui deinceps errorum
authores, qui ordine ſequentur, teme-
omnes, circa uoluntatem & actionem
DEI erga nos deprauandam, & perpe-
ram detorquendam occupantur. Inter
quos Stenckfeldius merito tanquam an-

B iij

relig.

CONFUTATIO

resignatus in prima fronte & acie collo-
 catur. Cæteri enim omnes, quamlibet
 peruersi ac pestilentes: tamen corpori
 Christianæ doctrinæ parentes, & tan-
 quam uoci diuinæ, ac cœlesti, debitum ho-
 norem deferentes, aliquot duntaxat mē-
 bra ipsius corrumpunt & dilacerant: So-
 lus Stenckfeldius eò effrenis furoris &
 & impudentiæ, progreditur: ut totum cor-
 pus Christianæ doctrinæ inuadat: & euin-
 cere studeat, non esse uoluntatem necq̃
 mandatum Dei, ut nos per exercitium, ac
 meditationem Propheticæ & Apostoli-
 cæ scripturæ, Spiritu sancto illustret, &
 ad se conuertat. Estq̃ peculiaris fraus &
 techna Satanæ: qua id molitur ac machi-
 natur, ut nos à regia uia Verbi Dei auul-
 sos, in deuiā & præcipitia abducat.

Ideo postq̃ hisce postremis tempori-
 bus, singulari beneficio Dei, animaduero-
 tit, per Lutherum, sanctum organū Dei,
 ministerium Verbi, cum plurimarum ani-
 marum lucrifactione, feliciter instaurari:
 & humanas Papæ traditiones & ἑθελος
 ὀρηκτικας (quæ in meris externis ac cor-
 poreis

poreis rebus, ut in obseruatione locorū,
temporum, ciborum, uestium, & rerum
supersticiose & magice consecratarum,
consistebant) passim abijci, tanq̄ super-
stitiosas, idolatricas, & saluti perniciosas:
ibi statim Stenckfeldium excitauit; qui se
acerrime Luthero opponeret: & mundo
persuaderet, Nullum in uniuersum dog-
ma, Mosaicum, aut etiam Propheticum,
de doctrina, Sacramentis, aut ullis omni-
no externis rebus quicq̄ conducere ad
salutem: Sed per merē spirituales reuela-
tiones Deum in nuda maiestate quæren-
dum esse proprijs speculationibus, & Co-
rybanticis Enthusiasms & somnijs. Hoc
quid aliud est, quam scalam cœlitus
demissam ac porrectam proteruē despice-
re: & per præcipitia ad inaccessiblei soliū
Dei scandere: uel lucem diuinitus accen-
sam, nefariē extinguere, & inanes fumos
uendere: & Ecclesiam Dei uix è Papæ
tenebris eluctatam, in multo densiores re-
trudere: ita, ut in posterum uniuersis do-
gmatibus spoliati, nec uera nec falsa au-
diamus: sed simpliciter ipsam nudam ac
incom-

CONFUTATIO

incomprehensibilem maiestatem Dei scrutantes, tanquam tentatores Dei in æternum exitium ruamus.

Estque istud Stenckfeldij delirium tanto nocentius, quanto propensiores hominum animos offendit. Est enim ingenium humanum naturaliter curiosum, uagabundum, admirans suam sapientiam ac figmenta, & gaudens licentia, quiduis de Deo comminiscendi: nihilque molestius ac impatientius fert, quam se ministerio Verbi, quasi quodam ergastulo, & odiofo carcere, inclusum & captum teneri. Sicut secundus Psalmus introducit, mundum ad uocem Apostolorum fremebundum dicere: Dirumpamus uincula eorum, & proiciamus à nobis iugum ipsorum.

Talis impatientiæ erga ministerium, & uagabundæ curiositatis, in scrutanda uoluntate DEI, autores extiterunt primi Parententes in Paradiso: ubi Satanæ impulsu non acquiescentes promulgato Verbo Dei, & proposito signo uetitæ Arboris, aliã sapientiam & prudentiam affectarunt: qua ipsis dijs pares euaderent.

Tale

Tale uenenum semel à Satana proprinat-
 tum, & hauſtum, in omnes poſteros pro-
 pagarunt, Ita, ut omnes homines natura
 procliuēs ſint ad Stenckfeldicam, & En-
 thuſiaſticam Mataeologiam, contra inſti-
 tutum miniſterium. Nec dubium eſt,
 quin, ſicut Stenckfeldica hæreſis ſtatim
 in exordio mundi omnium prima prorup-
 ſit: & omnium malorum initium extitit:
 ita nunc uergente ad interitum mundo,
 ſit ultimum futurum malum: eoq; infeli-
 citatis ac miſeriæ res Chriſtiana deuentu-
 ra, ut miniſterium Verbi pro ſuaui ſabu-
 la rideatur & contemnatur. Sicut Paulus
 2. Tim. 4. de poſtremis temporibus uati-
 cinans inquit: Aderit aliquādo tempus,
 cum ſanam doctrinam non ſuſtinebunt.

Quamobrem Stenckfeldij error aut
 furor potius, præ omnibus alijs, acrem
 confutationem meretur, tanq̃ blaſphe-
 mus, in totum corpus doctrinæ Chriſtia-
 næ, & ſapientiæ diuinæ, ita, ut merito
 quædam communis ſentina & colluuiēs
 ōnis generis hæreſiū dici queat. In Sacra-
 mēto Cœnæ dominicę eūdē propemodū
 errorem

CONFUTATIO

errorem cum Zwinglianis fouet ac tue-
tur: In articulo Iustificationis partim O-
siandro, partim Papisticis accedit: dum ex
DEI essentiali iusticia, & nostra reno-
uatione ac obædientia simul unam quã-
dam iustitiam conflatur & consarcinat. Ve-
rum nostri instituti non est, omnes ipsius
errores nunc refellere, quos habet com-
munes cum alijs: sed tantummodo illos per-
stringemus, quos de ministerio Verbi scri-
pti & uocalis proprios ac peculiare ob-
tinet. Horum tres sunt præcipui.

I.

P R I M V S S T E N C K F L D I I E R-
ror est, Quod negat doctrinam, Bi-
blico Volumine comprehensam, pro-
prie loquendo, esse Verbum Dei: sed im-
proprie ac figurate per μετωνυμια, quan-
do uidelicet signũ accipitur pro re signa-
ta: sicut testatur eius libellus, titulo, De
sacris literis, capite de discrimine inter sa-
cram scripturam, & Verbum Dei, pagi-
na 27. & 28. Item, Libellus de Verbo
Dei, &c. Ad

Adhunc errorem tuendum, Stenckfeldius armatur testimonio Euangelistæ Iohannis, appellantis Christum filium Dei, λόγος, Verbum essentiale: quod Deus Pater ab æterno, cum communicatione totius diuinitatis protulit ac genuit. Vnde Stenckfeldius concludit: Si Christus est assentialiter Verbum Dei: Ergo nullum amplius est Verbum Dei, proprie loquendo. Quis sanæ mentis hic non uideat impiam & blasphemam esse Stenckfeldij argumentationem? Nam etsi nulli pio & orthodoxo homini dubium esse potest aut debet, quin Filius Dei seu secunda Persona, uocetur λόγος, Verbū, aut sermo, capite 1. Ioha. et 1. Ioh. 1. ac in alijs quibusdam locis: cuius etymologiæ rationem iam scrupulosius scrutari non libet (etiamsi non ignoremus Patres & scriptores uarias causas eius recensere solere) Tamen certissimū est, cœlestem doctrinam in sacris literis comprehensam, uere ac proprie dici & esse Verbum Dei.

Hinc enim passim sacræ literæ omnia illa, quæ Deus per Prophetas et Apostolos lo-

los lo-

CONFVTATIO

los loquitur, mandat, uel promittit, siue de corporali, siue de aeterna uita, uocant Verbum Domini. Quale est illud 1. Samuelis 15. Vbi Samuel Regem Saulem increpans, inquit: Tu transgressus es uerbum Dei, quia non deleuisti Amalech. Similiter Deut. 2. 4. 5. Vbi, cum non de Essentia Filij, sed de externo Dei mandato agatur, necessario Verbum Dei exteriorem doctrinam significat. Vocat Moses Decalogum Verbum Dei, tunc lapideis tabulis diuinitus inscriptum, & in posterum passim fimbrijs uestium, & postibus ædiũ in memoriale ob oculos pingendũ. Prophetæ quoq; passim suos libros, ac uaticinia nuncupant Verbum Dei: & hoc titulo auditores præcipuè ad seriam attentionem excuscitant, contra contemptum & somnolentiam. Ideò passim ingeminant has uoces: Audite Verbum Domini: Sic dicit Dominus, Esaie. 58. Os Domini locutum est. Item Jeremi. 29. enumeratis pluribus pœnis, addit: Eò quod non audierunt Verba mea, dicit Dominus, quæ Ego locutus sum ad eos per seruos

seruos meos Prophetas, consurgens & mittens, &c.

Hæc & alia infinita testimonia, nullo modo possunt eludi, tanquam figurate, signum, pro re signata, accipiatur. Dicit enim Apostolus Paulus 1. Thes. 2. Vos accepistis à nobis Sermonem, non tanquam sermonem hominum: sed, sicut uere erat, Sermonem Dei. Hic Paulus discrete affirmat, suum Euangelium, esse Verbum Dei, non figurate, sed VERE ac proprie. Similiter Petrus commendans 1. Pet. 1. Prophetica & Apostolica scripta, inquit: Habemus firmiorem sermonem Propheticum: cui dum attenditis, ceu lucernæ apparenti in obscuro loco, recte facitis, donec dies illucescat, & lucifer exoriatur in cordibus uestris. Si illud prius noueritis, quod omnis prophetica Scriptura non sit priuatæ interpretationis. Non enim uoluntate hominis prolata est olim Prophetia: sed à Spiritus sancti impulsu locuti sunt sancti Dei homines.

Est igitur æque blasphemus in Deum,
quicumque

CONFUTATIO

quicumq; Stenckfeldico more, scripta Prophetica & Apostolica, negat esse verbum Dei uocale aut dogmaticum: atq; qui ipsum Christum, negat esse Verbum Dei essentielle. Idem enim Deus, qui illud Verbum, nempe Filium ab æterno genuit, hoc doctrinæ uerbum certo tempore etiam protulit, humanoq; generi patefecit: ut per id suam uoluntatem de nostra salute, virtutē & efficiam declararet, exerceret, & ad nos deriuaret. Ob quam efficaciam Apostolus Paulus Rom. 1. Euangelium uocat potentiam Dei ad salutem omni credenti.

Quamobrem Satan per istum primum Stenckfeldij errorem nihil aliud molitur, quam extremum contemptum Bibliorum & Propheticarum & Apostolicarum concionum, atq; adeo totius doctrinæ, à Deo ex immensa misericordia generi humano patefactæ. Quamprimū enim auditores persuasi sunt, hanc doctrinam non esse uere Verbum Dei: tunc statim per Antithesin concludunt: Ergo est mendax, & inane uerbum hominis, aut fallax

fallax figmentum Satanæ, indignum auditu: Deinde abducuntur homines à Christo Salvatore in Verbo comprehensibili, ad Christum iudicem extra Verbum incomprehensibilem.

Quemadmodum enim Christus in Verbo & Sacramentis quæsitus, est Saluator, & distributor suorum beneficiorum iuxta hæc dicta, Matth. 18. Vbicunq; duo aut tres congregati fuerint in nomine meo, ibi ero in medio ipsorum. Item, Ioh. 14. Quicumq; sermones meos audierit, & seruauerit, ad hunc ego, & Pater meus ueniemus, & mansionem faciemus: Ita contra Christus extra Verbum inuestigatus, ignis consumens, non nisi seuerus iudex, & omnibus perpetuo incomprehensibilis est. Hinc apud Iohannem cap. 8. à Iudæis interrogatus, quis esset, nihil aliud respondit, quam: Principio, quod loquor uobis, Nimirum innuens, frustra se quæri, sine verbo in nuda sua essentia, nisi prius in verbo & Sacramentis, auditus & comprehensus fuerit.

C

Secun^a

CONFUTATIO

II.

SECUNDVS ERROR
Stenckfeldij est, Quod negat nostri conuersionem & illustrationem mediate fieri, per exercitium ministerij: sed immediate à Deo antè usurpatum ministerium, &c.

Ad hunc errorem statuendum, Stenckfeldius ualde friuola & leuicula ratione mouetur, Scilicet, quòd Deus non sit similis homini architecto: qui ad structuram opus habet instrumentis: sed sit Creator, qui omnia immediate per se ipsum efficere queat, sine ulla accessione creature, in lib. De sacris literis, fol. 10. facie 2. Item, fol. 11. facie 2.

Hic iterum nemo non, saltem communi ratione præditus, intelligit, nullam esse consequentiam, Ab omnipotentia Dei, ad eius uoluntatem. Non enim Deus omnia agit, quæ potest, ne quidem in corporali uita: multo minus in spiritali. Possent sine parētibus procreare homines, non tamen id facit: sed utitur ordinato medio

medio coniugij. Sic posset & nos conuertere ac illustrare, sine ullo auditu Verbi, & ministerio Ecclesiae, saltem per somnia uel Enthusiasmos: non tamen id facit: sed sanxit ministerium Verbi & Sacramentorum, tanq̄ suam officinam, & uterū maternū, ad nos spiritaliter concipiendos, regenerandos, & cōuertendos.

Hinc passim in sacris literis ministerium uocatur Uterus Dei, ueluti in Psalmo 110. Ex utero ante luciferum genuite. Esaie 46. Vos portamini in meo Utero, & gestamini in meo aluo. Iacob 1. Pro genuit nos sermone ueritatis, ut essemus primitiae quaedam suarum creaturarum. Huc alludit Dauid Psal. 131. Vbi narrat se instar Infantis sugentis Vbera matris, totum pependisse ex consolatione sacrae Scripturae, tanquam spiritali alimento animae: grauissimēq̄ de fide, & aeterna salute periclitatum fuisse, quoties extra septa sacrae Scripturae in speculationes rationis euagatus sit: Domine (inquit) non est exaltatum cor meum, neq̄ ambulauit in mirabilibus supra me: Quando animā

CONFVTATIO.

meam non posui, & silere feci, tunc erat anima mea, sicut ablactatus à matre sua.

Huc pertinent infinita dicta: quæ iubent operationem Dei, & illustrationem nostri, non nisi in uerbo scripto, & uocali quærere, Veluti Esaia. 8. Ad legem & ad Testimonium, Qui hæc non dixerit, non erit ei matutina lux, Id est, qui uerbum uocale contempserit: non illustrabitur agnitione diuina: sed peribit in atra nocte ignorantia, & dubitationis de Deo. Huic consonat Apostolus Paulus Rom. 10. Vbi primo tanquæ indubitatum principium de modo adipiscendæ fidei ponit: Fides, inquit, ex auditu, Auditus uero per uerbum Dei. Deinde mouet quæstionem, tanquæ de re prorsus impossibili & absurda, si quis illustrationem fidei quærat extra externum auditum uerbi: Quomodo, inquit, credent, de quo non audiuerunt, &c. Tandem seuerissime prohibens vagabundas, & Enthusiasticas imaginationes de Deo, & reuocans nos ad uerbum uocale, inquit: Ne dixeris

dixeris in corde tuo, Quis ascendet in coelum? Prope est Verbum in ore tuo, & in corde tuo, Hoc est, verbum fidei, quod prædicamus &c.

Comprobant idem innumera exempla eorum, qui ex ethnica Idolatria, et cæcitate, ministerio Apostolorum, ad fidem & ueram cognitionem Dei conuersi sunt, adeo, ut Paulus toties iactet, se esse cooperarium Dei, et patrem suorum auditorum &c.

Et si igitur Spiritus sanctus reuera est causa efficiens principalis nostræ conuersionis, & illustrationis: proptereaque digitus Dei appellatur, quod tanquam Architectus destructos ac carnales reparet & refingat: tamen nequaquam uult excludi ministerium tanquam suam officinam & instrumentum: quod negligentes, tam parum illustrantur, atque illi, qui illustrationem efficaciam ministerij ascribunt sine Spiritu sancto. Vtrique enim à media uia illustrationis deflectunt: dum alteri solum Architectum sine instrumento: al-

CONFVTATIO.

teri econtra instrumentum sine Archi-
tecto requirunt.

Media igitur uia est incedendum: &
copulatio Spiritus sancti cum ministerio
nequaquam distrahenda & dirimenda:
sed ita arcte & firmiter tenenda est, ut o-
peratio Spiritus sancti in nullo homine
expectetur, nisi usurpante ministerium:
& econtra, ministerium in nemine ha-
beatur efficax, nisi accedente Spiritu
sancto: Iuxta hæc dicta, quæ talem con-
nexionem passim comprobant. Esaie 59.
Hoc est fœdus meum cum ipsis, dicit Do-
minus, Spiritus meus, qui est in te, & uer-
ba mea, quæ posui in os tuū, non recedēt
ab ore tuo, nec ab ore seminis tui, à gene-
ratione, in generationē, a modo usque in
seculū. In his uerbis Deus æterno fœdere
se erga Ecclesiā obligat, quod uelit eā re-
gere, & colligere, per ista duo coniuncta,
uidelicet per Verbum oris, & Spiritum
sanctum. Esaie 55. Sicut pluuia nunquam
sine fructu decidit, sed fœcundat agrum,
& producit frumentum: Ita Verbum me-
um non

um non redibit uacuum, &c. Psal. 8. & Matth. 21. Inducitur Deus, suam laudem, id est, nostri conuersionem, qua ipsum agnoscimus, & agnitum laudamus, aliter non perficere, nisi per os infantum & lactentium. Rom. 8. Quos prædestinauit, eosdem etiam uocauit, Palam affirmans, sine uocatione ministerij, neminem ad uitam prædestinari, neq; glorificari.

Ex his satis patet secundus error Stenckfeldij, in quo negat conuersionem nostri fieri mediate per exercitium ministerij: & ita abducendo nos à ministerio, priuat nos operatione Spiritus sancti: et obijcit excæcãdos Satanae. Excæcãtio enim est horribilis pœna ingrãtitudinis ac contemptus ministerij. Esaie 6, Matth. 13. Act. 28. Rom. 11.

III.

TERTIVS error Stenckfeldij est, Quod negat Spiritum sanctum operari & sanctificare per ministerium illorũ doctorum: qui ipsi non sunt sancti

C iij

sancti

CONFUTATIO

sanctificati, etiamsi legitime sint uocati,
& recte doceant. In Summario eius re-
sponſionis folio 11. Item in libro de sacris
literis folio 22.

Hunc errorem Stenckfeldius mutu-
atus est à Donatistis: Qui non minus,
atq; præcedentes, pestilens ac pernicio-
sus est. Vult enim Satan Ecclesiæ persua-
dere; operationem Spiritus sancti, pen-
dere ex qualitate aut dignitate ministro-
rum: quam cum nemo mortalium, præ-
ter solum Deum κατὰ ἰογνώσῃν perspicere
possit, sequetur inde infinita dubitatio:
An Ecclesia tales habeat ministros, per
quos Spiritus sanctus sit efficax, an non.

Ideo munienda est Ecclesia firmis testi-
monijs, quod Spiritus sanctus etiã per in-
dignos ministros operetur. Scribis enim
olim & Phariseis quid magis fuit impiũ?
Et tamen Matth. 23, iubet eos Christus
eatenus audire, quatenus verbo Dei con-
sona docent. In Cathedra Moſi (inquit)
sedent Scribæ & Pharisei: omnia quæ
cũq; iusserint uos seruare, seruate etc. Hoc
manda-

mandatum Christi plane esset inutile ac stultū: si iuxta Stenckfeldij opinionē ministerium impiorum esset irritum & inefficax. Similiter Matth. 7. significat multos doctores per nomen Christi prophettare, dæmonia eiicere, & multas uirtutes præstare alijs, ministerio ipsorum utentibus: cum tamen ipsi ad inferos derrudantur, tanq̃ operantes iniquitatem. Itidem Paulus Philip. 1. dicit, Euangelium non eodem animo ac pietate ab omnibus prædicari: sed ab alijs quidem ex charitate & bona intentione: ab alijs uerò per inuidiam & contentionem. Quocunq̃ tamen modo id fiat (inquit) nil refert, dū modo Christus annunciatur, &c. Sic per Iudæ proditoris ministerium Spiritus sanctus æque fuit efficax, atq̃ Petri & aliorum Apostolorum, licet ipse fuerit impius.

Etsi igitur summopere optandum esset, ut omnes Ministri, p̃i pariter ac sancti essent: suoque exemplo ministerium ornarent, & auditores ad pietatem inuitarent, iuxta illud Pauli: Episcopus sit
forma

CONFVTATIO

forma gregis: Tamen si id non fit, non propterea ministerium ipsorum est uanū & irritum. Quantum ad efficaciam ipsius attinet, in regenerandis, & illustrandis auditoribus, tam parum eam promouet pietas ministrorum: quā parum remouetur impietas ministrorum: sed tota pendet ex Deo per Spiritū sanctum: qui est potens & uerax, tam per pios, quā per impios. Et facile fieri potest, ut doctor suo quidem ministerio auditores ducat ad salutem: Ipse autē sua impietate prosperet ad damnationem. Hinc Apostolus Paulus 1. Corinth. 3. grauissime obiurgat illos: qui efficaciam ministerij, ex ministrorum dignitate uel indignitate metiuntur: Cur (inquit) inter uos litigatis de Ministris: & alius contra alium gloriatur? Ego quidem sum Pauli: Alius, ego sum Apollo, &c. Quis est Paulus? Quis est Apollo? Nonne sunt ministri, per quos credidistis, prout cuique Dominus dedit? Ego plantaui, Apollo rigauit: sed DEVS dedit incrementum. Itaque neque qui plantat est aliquid: neque qui rigat: sed

sed qui dat incrementum DEVS. Cæte-
rum is, qui plantat, & is qui rigat, unum
sunt. Cooperari enim DEI sumus.

Cum itaque ex his omnibus liqui-
do & irrefragabiliter pateat, Stencktel-
dium impie negare, Scripturam Prophe-
ticam & Apostolicam, esse proprie Vera-
bum DEI: & ministerio Ecclesiæ falso
derogare operationem Spiritus sancti:
quo mundum fanaticis, Epicureisq; im-
pleat: & contemptum ministerij confir-
met & augeat.

Ideo merito ex Ecclesia DEI explo-
ditur, tanquam uenenata zizania sexa-
gro Domini: & contra ipsius blasphemias
recte extollitur ministerium Verbi &
Sacramentorum, tanquam unica officina
Spiritus sancti, & ineffabilis Thesau-
rus: utpote per quem DEVS uerus &
saluificus, alioqui in infinita illa æterni-
tate ac nuda Maiestate incomprehensi-
bilis, ultro ex inuisibili illa & arcana sede
ad nos alloquendos prodijt: et suam nobis
uolun-

CONFVTATIO

uoluntatē de nostri saluatione, & translatione ad se, patefecit; iussitq; talem patefactionem uniuersos mortales audire ac sequi, tanq; suum irreuocabile Decretum, Sapientiam cœlestem, Lucernam in atra nocte prælucentem, & monstrantē peregrinantibus in ualle lachrymarum & mundi regno compendiarium uiam ad æternam patriam; Deniq; tanq; certissimum ipsius quærendi ac colendi indicem, adeoq; sacrosanctam omniū nostrarum de ipso cogitationum normam ac metam: quam ultro citroue transilire nō solum piaculum, Sed prorsus exitiabile sit,

Quod porrò hoc Donatisticum dogma, aliq; Schwēckfeldiana, in primisq; quod dicit: Fidem non esse ex auditu externæ doctrinæ, sit per Confessionem Augustanam damnatum, nullum est dubiū. Hæc enim uerba in Confessione extant, numero 5. & 8. Damnantur, item Fanaticus spiritus: qui fingunt Spiritum sanctū dari aut efficacem esse, sine Verbo Dei: & ob eam causam damnant ministerium

Euan-

Euangelij & Sacramentorum: & quaerunt illuminationes sine Verbo Dei.

Sic in Schmalkaldicis Articulis, in capite de Confessione, est prolixus locus: in quo hic idem Schuenckfeldij error aut turor potius, damnatur.

Quoniam igitur hic impijssimus error & verbo Dei manifeste contrarius est, & à nostris Ecclesijs semper damnatus: Nos quoque eum pro reiecto damnatoque habeamus, & ardentem constanterque una cum suis autoribus & Patronis detestemur ac execremur.

III.

CONFVTATIO ERRORIS ANTINOMORVM.

ERROR ANTINOMORVM proximo gradu & ordine sequitur delirium Stenckfeldij, tanquam pars totum,

CONFUTATIO

totum, & Lex integrum ministeriū Verbi. Quemadmodum enim Stenckfeldius negando, conuersionem & illustrationē hominis effici à Spiritu sancto, per Verbum scriptum & uocale: simul tollit totum ministerium Verbi, in præcipuo eius usu, & in locum eius obtrudit præstigiosos Sanae Enthusiasmos: Ita Antinomi negando contricionem effici à Spiritu sancto, per Legem, totam pariter Legem in præcipuo eius usu abrogant: & ita ministerium Verbi, prima sui parte, truncatum & mutilatum, includunt in solum Euangelium: & inde doctrinam totius poenitentiae & conuersionis ad Deum, deducendam extruendamque esse contendunt.

Videntur autem huius perniciosi erroris occasionem inde sumpsisse, quod initio instauratae uerae Religionis multi Euangelio improprie tribuerunt, non tantum remissionem peccatorum: sed etiam prædicationem poenitentiae, & sane illi id statim initio suae disputationis, ceu fundamentum sui erroris, collocant.

Est

Est igitur hæc quoque hæresis insidi-
 osa techna, Satanæ: & eo directa, ut, quæ
 admodum hæctenus, in Papatu nihil ali-
 ud fuit, quam mera carnificina Conscien-
 tiarum, ad desperationem comparata:
 quandoquidem ibi sola Lex, eaque depra-
 uata sonuit: Ita nunc uice uersa, per Præ-
 dicationem solius Euangelij, mundus ex
 carnificina et desperatione Papatus trās-
 feratur, in carnalem securitatem & Epicu-
 reismum. Videt enim malignus ille Spiri-
 tus nos stultos, dum temere uitia fugia-
 mus, facile in contraria currere. Hoc reue-
 ra nihil aliud est, quam (iuxta Prouerbiū)
 euitata Charybdi, incidere in Scyllam, &
 ex uno inferno demigare et ruere in aliū.
 Securitas enim carnalis, & contemptus
 diuini Iudicij contra peccatum, æque ex-
 tra Regnum Dei uagatur, & ad infernū
 ducit, atque ipsa desperatio de misericordia
 Dei.

Vbi igitur Satan uidit, reflorescente
 iam Euauangelio, consternatis in Papa-
 tu conscientijs, firmam consolationem re-
 stitui:

CONFVTATIO

stitui: & omnē ansam desperationis amputari: produxit in medium Antinomiam, tanquam uiolentissimam remoram, feliciter currentis & fructificantis Euangelij, & tanquā exitialem tubam, ad impœnitentiam & carnalem securitatem: hoc nimirum efficere moliens, ut tam paruum hoc tempore nobis prodesset Euangelium, oppressa Lege: atque olim in Papatu Lex profuit, obscurato & oppresso Euangelio. Ita nimirum Satan, instar Prothei, in omnes formas se uertit: & ubique Deo nostræque saluti contrarius occurrit: nosque à media uia, ad extrema impellit, tollendo ministerium Verbi: aut eius præcipuas partes, Legem & Euangelium, confundendo, uel alterum sine altero urgendo.

Hæc præcipua est fraus Satanæ, qua salutare remedium ueræ Theologiæ, uertit in mortiferum uenenum: et Spiritum sanctum, in colligenda Ecclesia, et cōuertendis hominibus grauissime impedit. Lex enim & Euangelium recte inter se coniuncta & distincta, sunt salutaria Spiritus

ritus sancti organa : per quæ mirandos illos motus ueræ conuersionis ad Deum in nobis operatur, contritionem uidelicet et Fidem: Vt conspectu quidem peccati nostri, ex animo tristemur : cōspectu uero Iusticiæ Christi, ex animo letemur : et salutari huiusmodi temperamento timoris et fidei, uerum Deum colamus, iuxta illud Psal. 2. Seruite Domino in timore: & exultate ei cum tremore, &c. Quādo uero Lex & Euangelium confunduntur : uel alterum sine altero traditur & urgetur : mox amputatur & præcluditur Spiritui sancto uia in nobis conuertendis, & efficienda in nobis illa temperatura timoris & Fidei.

Sicut enim Lex sine Euangelio, necessario extinguit Fidem, Spem, & Inuocationem: & gignit timorem seruilem, Cainicam desperationem, uel Pharisaicam præsumptionem: qua repudiatur misericordia Dei, per Christum nobis parata: Ita è conuerso Euangelium sine Lege inuitabiliter suffocat timorem Dei, ueram contritionem & humilitatem, ac pa-

D

rit caro

CONFVTATIO

rit carnalem securitatem; qua iustum Dei iudicium contra peccata extenuatur & contemnitur: Imo ipsa quoq; misericordia Dei, unâ cum uniuersis beneficijs Christi prorsus uilescit. Nemo enim serio gratiam, iusticiam, benedictionem, uitam, & coelum expetit & quærit: nisi prius sensu peccati, maledictionis, & iræ Dei, sit mortificatus, & ad inferos perductus, Iuxta hæc dicta Psalmi 119. Priusq; humiliabar ego, errabam: Nunc autem eloquium tuum custodiui. Item, Matth. 11. Pauperes Euangelizantur. Esa. 61. Misit me ad Euangelizandum pauperibus: medendum contritis corde: consolandum lugentes, &c.

Ex hisce dictis liquido patet, neminem esse idoneum ad audiendum utiliter Euangelium, et capiendam opulentiam Christi: nisi prius per Legem egenum & uacuum uasculum factus sit: & perductus in seriam cognitionem culpæ & pœnæ intelligat, quam horribile malum sit Originalis corruptio nostræ naturæ contra Legem Dei, iuxta omnes uires: quã
tum

tū damnū sit amissio originalis iusticiæ & imaginis Dei: & esse imaginē & mancipium Satanæ, reum æternæ Dei iræ & damnationis.

Horum malorum atrocitatem, quanto minus homines in Lege perspiciunt: tanto magis sunt securi, præsumptuosi, & admirantes vires liberi arbitrii. Quapropter Legis malleo, tanq̄ duri & alti montes, contundendi, conterendi, & deiciendi sunt, priusq̄ profundæ ualles thesauris Euangelij impleantur & erigantur, iuxta illud Esaia 40. Parate uiam Domino: & rectam facite in solitudine semitam Deo nostro. Omnis uallis eleuabitur: & omnis mons, atq̄ collis humiliabitur: & quod curuum est, erit rectum, &c.

Hoc dicto tota ratio Regni Christi in nobis comprehenditur. Primo Filius Dei pingitur imagine Viatoris, onusti thesauris, celeri gradu ad nos properantis & reportantis amissam salutem. Deinde nostra pectora, propter originalem corruptionem comparantur talibus uis quæ partim ob profunditatem uallium,
 D ij partim:

CONFVTATIO

partim ob altitudinem montium, & densitatem ueprum, prorsus inaccessæ et inuia sunt. Ideo serio mandatur Doctoribus, ut parent uiam Domino, dericiendo montes, implendo ualles, & æquando tortuosa & siluosa loca. Montes sublimes, sunt confidentes proprijs uiribus & meritis: Tales uult humiliari seuera concione Legis de peccato, ira Dei, & morte. Valles profundæ, sunt contriti & desperabundi: Tales uult erigi suaui & læta concione Euangelij de iustitia & uita per Christum acquisita. Curuæ & siluosæ uie, sunt reliquiæ carnis in renatis: quas uult subinde mortificari, & ad nouam obædientiam flecti ac dirigi.

Hoc nimirum pacto ueri Doctores parant uiam Domino, ad plantandum & inchoandum eius Regnum in nobis: quando securos terrent Lege, & contreritos consolantur Euangelio. At illi obstruunt & intercludunt uiam Domino: qui aut Pharisæico & Papistico more, solum Legem urgent, sine Euangelio: aut Antinomico more solum Euangelium urgent,

urgent sine Lege: nec debitam feueritatem in taxandis uitijs, & exagitandis sceleribus hominum, prestant. Priores effodiunt ualles iusto profundiores, & desperatione usq; ad imum fundum inferni pertingentes, ut Dominus ipsas penetrare nequeat: Posteriores uero congerunt montes montibus superbiae ac securitatis, Gigantum instar, ut Dominus eas transcendere nequeat.

Cum igitur utrique, tam Papistici Legis Doctores, quam Antinomici mellitae Gratiae Doctores, regnum Dei à nobis arceant: & regno Satanæ per desperationem, uel securitatem nos subiiciant: nō sine causa tam horribiliter utrisq; minatur Deus per Ezechielem 13. Væ illis (inquit) qui interficiunt animas, quæ non mori debebant: uiuificant animas, quæ uiuere nō debebant. Væ uobis, qui mœrere fecistis cor iusti mendaciter, quem ego non contristauit: & confortastis manus impij, ut non reuenteretur à uia sua mala, & uiueret, &c.

Quamobrem Antinomia, tanquam

D iij

pestita

CONFVTATIO

pestilens hæresis, & peculiaris Satanæ machina, ad carnalem securitatem stabilendam fugiatur: & Lex Dei in Ecclesia audiatur & inculcetur, tanquæ necessaria pars ministerij Verbi, & salutare organum Spiritus sancti: per quod primum motum conuersionis, scilicet Contritionem, in nobis operatur: ueterem hominem mortificat: Euangelicæ consolationis fientes & capaces reddit: & carnalem securitatem arcet ac depellit: & ita nos instar Pædagogij ad Christum deducit.

Nec quenquã moueant dicta, à quibusdam ad patrocinandum Antinomico errori citata, ueluti Iohan, 16. Spiritus sanctus arguet Mundum de peccato. Lucae 24: Sic oportuit Christum pati, & hoc modo intrare in suam gloriam, Vt prædicetur in nomine suo pœnitentia & remissio peccatorum. Rom, 1. Reuelatur ira Dei de cœlo, super omnem impietatem &c.

In his & similibus dictis, sequenda est regula Viri Dei Lutheri: quam ponit in suis Antinomicis Disputationibus, disputati

putatione 2. & proposit. 18. inquiēs: Quicquid ostendit peccatum, irā seu mortem, id exercet officium Legis: siue id fiat in ueteri siue in nouo Testamento. Item ibidem inquit: Legē & prædicationem peccati et iræ dei, esse terminos **CONVERTIBILES.**

Hæc regula est, & notatu digna, & omnibus Theologiæ studiosis maxime necessaria. Necessè est enim Legem & Euangelium tanquam disparatas Ministerij partes distingui: & diuersa etiam officia & obiecta illis tribui: Vt quemadmodum fides in Christū, sit proprium Euangelij: Ita contritio & peccati agnitio sit propriū Legis. Horū confusio est euersio totius Theologiæ, & occasio maximorū errorum in omnibus partibus doctrinæ Christianæ. Confusis enim primarijs officijs, necesse est & ipsas doctrinas perniciose confundi.

Tetros igitur Antinomorum errores, quod Dei Verbo, Augustanæ Confessioni, publicis nostrorum Theologorum scriptis, Religioni denique Christianæ

D iij stianæ

CONFVTATIO

Stianæ & Ecclesiæ aduersentur & repu-
gnent, uere & ex animo damnemus &
execremur.

IIII.

CONFVTATIO
TIO ERRORIS
ANABAPTIS-
tarum.

RECEDENTI-
bus erroribus contra
ministerium Verbi in-
uectis, aptissime subij-
ciuntur corruptelæ Sa-
cramentorum, sicut sig-
gilla literis. Sūt enim
Sacramenta re uera cœlestia sigilla & pi-
gnora : quæ Deus nō sine grauiſſima cau-
sa, ministerio Euangelij appendit. Quia
enim tentatis, & Lege Dei perterrefa-
ctis animis, difficile est apprehendere re-
missio-

missionē peccatorum, & uitam æternam, quam Euangelium vniuersaliter proponit omnibus: Ideo addita sunt Sacramēta, ut remissionem peccatorum applicent ad singulos; idēq; non nudis uerbis, auresque tantum ferientibus: sed etiam externis signis in oculos incurrentibus: ut quibus longē magis mouentur & confirmantur hōines: vt hoc modo peccator trepidus, uidens simul & audiens, Deum peculiariter secum agentem, & suam gratiam tam oculis quā auribus ingerentem tantō firmiorem fiduciam & πληροφορίαν de gratuita eius misericordia concipiat, conceptam tentationibus opponat, & ad inuocationem se exuscitet.

Cum itaq; Sacramenta tam necessaria adminicula & tam salutaria fulcra sint Fidei & Inuocationis: Ideo Satan, ne quid nostrorum bonorum illibatum relinqueret, contra illa quoq; hæreses excitauit: ut, quemadmodū per Antinomos hostes Legis, excusso animis timore Dei, carnalem securitatem & licentiam peccandi confirmauit: ita per deprauatores
Sacra

CONFUTATIO

Sacramentorum amoueret adminicula Fidei, & subministraret causas dubitationis & desperationis.

Huc nimirum tendit Anabaptismus quoque Cum enim Sacramentum Baptismi, sit quasi prima ianua transeundi e regno mundi ac Satanæ, in Ecclesiam & regnum Christi, percutientis in eo cum singulis peccatoribus æternum foedus Gratiæ, & regenerantis ac uiuificantis mortuos ac carnales. Ideo Satan, ut hanc salutarem ianuam obstrueret, et homines ab eius ingressu auerteret, per Anabaptistas, tam contumeliose Baptismum deformauit & blasphemis conspurcauit.

Quapropter nequaquam hæc impia hæresis silentio prætereunda, sed diligenter refutanda: & maiestas Baptismi contra Anabaptistarum blasphemias uindican- da est.

Quamquam uero laborant & alij quibusdam non leuibus erroribus contra secundam Tabulam: ueluti quod negant homini Christiano licitum esse gerere politicum Magistratum; auersantur iuramenta legi.

ta legitima: dirimunt uincula & iura Matrimonij, ut promiscuos concubitus exercent: denique tollunt dominia rerum & contractus, ut sibi parent impunitatem furandi & diripiendi alienas facultates, &c. tamen hæc & similia portenta & scelera, quia dissipant politicam societatem, diuinitus sancitam: ideo potius gladio Magistratus quam Scripturæ testimonijs, confutari merentur: dilucidèq; testantur, Sectam hanc agitari à Satana. Habent deinde tetros quoque errores contra primam Tabulam: Omnes pariter fingunt, nullum esse peccatum originis: & propterea negant infantes baptizandos esse. Alij blasphemias Serueti, contra tres personas diuinitatis circumferunt. Alij opinantur ueluti Monachi, se iustos esse suis operibus, uidelicet externa disciplina, patientia, toruitate, desertione ciuili uitæ, & simili barbarie.

At nostri instituti non est, omnes ipsorum errores persequi: tantum illos breuiter

CONFVTATIO
breuiter attingemus, quos de Baptismo
profitentur, unde etiam appellationem
fortiti sunt. Primo quidam negant Spiritum
sanctum per Baptismum regenerare
ac uiuificare carnales & spiritualiter mor-
tuos: Alij uero addunt per concessionem,
etiamsi id fieret in adultis: tamen nequa-
quam posse fieri in infantibus, & iudicio
rationis haud dum utentibus. Atq; hoc
modo infinita infantum agmina exclu-
dunt à societate Ecclesiæ, & in æternum
salutis discrimen conijciunt: dum mori-
entes ante adultam ætatem sine Baptis-
mo, simpliciter iudicio Dei committunt.

Tenenda igitur sunt firma & perspi-
cua Scripturæ testimonia, tam de effectu,
quam de obiecto Baptismi, quod Spiritus
sanctus uere per eum regeneret ac ui-
uificet, idque omnes homines promiscuè,
sine ullo discrimine sexus aut ætatis.
Hinc Paulus in Epistola ad Titum cap.
3. uocat Baptismum lauacrum regene-
rationis ac renouationis Spiritus sancti,
per quod nos saluos faciat, Deinde ad
Ephes.

Ephes. 5. uocat lauacrum aquæ per Verbum, quo filius Dei deformes Ecclesiæ rugas & maculas ex originali peccato contractas abluit, & sibi in Sponsam gloriosam, sanctam, mundam, & irreprehensibilem copulat et exornat. Similiter Christus Iohan. 3. Nicodemo quærenti societatem ueræ Ecclesiæ & regni Dei, respondet, Eam societatem nemini contingere, nisi renato ex aqua & spiritu. Hinc ergo firma consequentia colligimus, Renascentiam hominis carnalis proficisci à Spiritu sancto per aquam Baptismi. Et quia infantes æquè sunt carnales, & contagiosa seu hæreditaria lepra originalis peccati infecti, atq; adulti: Ideo ad ipsos quoq; abluendos & regenerandos pertinet Baptismus, Sicut Christus ibi disertè in singulis hominibus, tam infantibus q̄ adultis, carnalem natiuitatem damnans, inquit: Quicquid ex carne nascitur, caro est, id est: quicquid naturali ordine ex primis Parentibus propagatur, est corruptū, iræ diuinæ reum, spiritualiter mortuum, & regeneratione Baptismi indigens.

Hinc

CONFVTATIO

Hinc Marci 10. Christus Apostolos, arcetes infantes ab ipso, feuerissime increpans, inquit: Sinite pueros ad me uenire, & nolite prohibere. Taliū est enim Regnum cœlorū. Amen dico uobis, Nisi quis instar pueri susceperit Regnū Dei, nunq̄ intrabit illud. Et mox eos blando osculo & amplexu excepit: & impositis manibus benedixit. His uerbis & gestibus aperte declarat, se nequaq̄ uelle infantes à Baptismo arceri, cum sint membra Ecclesiæ & Regni sui, sicut inquit: Taliū est regnum cœlorum. Ideoq̄ grauiissime peccant Anabaptistæ: qui infantes à Baptismo abigunt, tanquam ob impotentiam rationis nondum idoneos ad Fidem & Regnum cœlorum: & tantum adultos Christo adducunt, tanq̄ ob iudicium rationis aptiores ad Fidem & Regnum Christi. Imò (Christus inquit) contrarium est uerum: Ipsi infantes multo aptiores sunt ad suscipiendum Regnum Dei, quam adulti: propterea quod adulti à ratione naturali, ac Satanæ tentationibus uolentissime à Fide retrahuntur: Sed
 infan-

infantes immunes sunt ab utroq; impedi-
 mento. Non enim ducuntur iudicio ratio-
 nis, nec afficiuntur ignitis telis Satanæ :
 sed tanq; suauiter ac placide dormientes,
 toti ex Spiritu sancto pendent : & pati-
 untur eius diuinam operationem & gu-
 bernationem : Ideo uult Christus, ut po-
 tius adulti se submittant, ad passiuam sim-
 plicitatem infantum : quam infantes as-
 surgant ad actiuam altutiam adulto-
 rum, quæ perpetuò Spiritui sancto re-
 pugnat.

Nullum ergo dubium est, quin Apo-
 postoli ex prædicta reprehensione Chri-
 sti, correcto & abiecto Anabaptistico er-
 rore de infantibus, summa cum alacritate
 ipsos ad Baptismum admiserint & bap-
 tizauerint. Id inde colligitur, quod acta
 Apostolorum toties narrant, ipsos inte-
 gras domos baptizasse. Ergo simul etiam
 infantes. Domus enim & familiæ raro
 sunt sine infantibus. Comprobat idem
 Origines expressè (qui circa 200. Do-
 mini annum floruit) scribens in sextum
 Caput

CONFVTATIO

Caput ad Roman. Ecclesia (inquit) ab Apostolis accepit traditionem etiam Paruulis dare Baptismum. Sciebant enim illi, quibus arcana mysteriorum commendata fuerunt, quod sint in omnibus Inſiſtæ fordes peccati: quas per Spiritum & Aquam aboleri oporteat.

Sunt igitur Anabaptistæ, una cum sua blasphema hæresi contra Baptismum detestandi: & ex Ecclesia Dei excludendi, tanquam pestifera zizania & organa Satanæ: Sicut tum in Augustana Confessione, & Apologia, tum denique in Schmalkaldicis Articulis, atq; adeo in omnium nostrorum Scriptis, semper manifeste damnati, euidenterq; refutati sunt. Baptismus uero cum summa reuerentia usurpandus, tanquam salutaris fons; in quo Filius Dei una cum Patre & Spiritu sancto, reos absoluit, carnales regenerat, & spiritualiter mortuos uiuificat: Fœdus deniq; æternum inſit cum singulis, tū infantibus, tum adultis: ita ut quamlibet post Baptismum lapsi sint: tamen maneat illud fœdus firmum ac ratum; si modo
seria

seria pœnitentia ad Deũ redeant: & sc̄s
 dus illud cum Deo instaurari uero gemis
 tu expetant.

V.

CONFVTATIO CORRVPTELA

RVM ZVVINGLIETCALVI.

ni de Cœna Domini.

VEMADMO

dum hæc naturalis uita
 subsidia externa, & suas
 necessarias commodita-
 tes desiderat: Item phar-
 maca & antidota ad auer-
 tendos aut depellendos morbos, qui cor-
 pus in festare solent, necessariò requirit:
 Sic Vita spiritualis, suis quibusdam ad-
 miniculis indiget: quibus initia fidei &
 pietatis prouehi, & perpetuo in pijs ali et
 promoueri possint.

E

Graui

CONFVTATIO

Graui igitur consilio Sacramenta, non tantum olim in ueteri Testamento: sed etiam à Filio Dei in nouo, sancita & instituta sunt: & quidem hoc ordine, ut Baptismo initiati, & per Spiritum sanctū regeneriti, quoties ueteris Adami diffidentia, sensu iræ Dei peccatorumque onere, & denicq; alijs Satanæ telis nos grauari, & obrui, atq; adeo pene deficere sentimus, ad hanc sacram Synaxin, tanquam ad lautissimas epulas accurrentes, Conscientijs fulcrum, & nouum quasi robur, nouasque uires colligeremus: Fide sese Verbo, & externis Sacramentis fulciant & corroborante. Hinc enim vita spiritalis mirifice reficitur & recreatur, & nouo quodā uigore fulcitur & sustentatur.

Semper itaq; in Ecclesia hæc duo Sacramenta, ut signacula Gratia, eamq; applicantia Testimonia promissionum Christi coniunctim retinenda: & ab omnibus corruptelis acriter uindicanda sunt. Vnde enim maius solatium turbata & percussa conscientia petere potest: quam si foedus in Baptismo cum DEO sancitum

sanctum in mentem reuocet, illudque æternum & immotum esse statuat: iuxta illud Esaiaë 54. Montes mouebuntur, & colles contremiscent: Misericordia autem mea, non recedet à te, nec fœdus pacis meæ mouebitur: dicit miserator tuus Dominus. Deinde, etsi hoc fœdus peccatis sæpe culpa nostra interruptum sit: tamen in hunc finem Cœnam Domini institutam & destinatam esse, ut quasi de integro illud cum Deo coëat, & instauretur. Ibi enim Filius Dei, tanquam mediator inter nos & Deū, uere præsto est: una quasi manu Sanguinem suum, qui pro nobis redimendis effusus est, Patri proponens, & reconciliationem nobis impetrans: Altera eundem Sanguinem nobis exhibens, & simul sua beneficia per Fidem ea apprehendenti applicans: & conscientiaë terroribus percussæ necessarium alimentum, & salutarem medicinam adhibens.

Cæterum sicuti in primitiua Ecclesia, statim post ætatem Apostolorum, Sa-

E ij

tan

CONFVTATIO

tan singulari fraude & astutia de Trinitate articulum inuasit: eumq; corrumpere & deprauare studuit, ut ueram Dei notitiam, quo ad unitatem Essentiae Dei, & diuinitatem Christi, uarijs praestigijs & sophismatibus obrueret, & penitus extingueret: Ita hac postrema aetate potissimum in hoc incumbit, ut salutis nostrae instrumenta: quibus & uera Dei noticia proponitur & illustratur, & ipsius beneficia, ceu in canalibus ad nos deriuantur, suo errorum foetore conturbet aut obstruat.

Statim itaq; post emergentem Euangelij lucem, quam Deus per ministerium Viri Dei Lutheri fortiter instaurauit, quosdam non es professis hostibus, sed ex nostrae Ecclesiae doctoribus eo promouit, ut uel ambitione fascinati, uel rationis iudicio illecti, ad Coenam Domini prostituendam & eleuandam industriam suam elocare non sint reueriti.

Ac mirum est, quam ubiq; in extremis Satan artificium suum exercent. Ut enim in Papatu nimium amplificando
& ex

& extollendo Cœnam Domini Idolum
 inde in abominatione Missæ extruxit: &
 adorationem hominibus Idoli illius per-
 suasit: quæ foeda ἀπολαθρεία nunc quo-
 que quibusdam synceris ac constantibus
 Doctoribus à calumniatoribus præter
 omne meritum obijcitur: Ita contra nunc
 per ingeniosos quosdam & magna auto-
 ritate donisque conspicuos hoc summo
 studio molitur, ut nimium deijciendo pror-
 sus illam eneruet, & euacuet: omnem sci-
 licet vim & efficaciam ei detrahens: &
 quasi nucleo sublato, mera putamina in
 Cœna Domini ostentans, & excussis
 granis inanes paleas obijciens: exem-
 ptaque pecunia Marsupium uacuum ob-
 trudens, & ita Ecclesiam præcipuo the-
 sauro spolians.

Contra hos Satanæ cuniculos, &
 multiplicem πανουργίαν, qua se per magni
 nominis Viros, & quidem Augustanæ
 Confessionis titulo insignitos, nunc de-
 nuò in Ecclesiã insinuat, eorumque ope-
 ra negotium hoc prouehere studet, totis
 uiribus anniti nos decet: ut pusillũ Chri-

E iij.

sti gre-

CONFUTATIO.

Iti gregem aduersus tam splendidas personarum & argumentorum imposturas & plausibiles opiniones muniamus: eūque ita armemus, ne uel ad dextram, uel ad sinistram nimium deflectendo, à regia diuinitusque præscripta uia temere aberraret, ac in triste aliquod præcipitium, aut periculosas Syrtes implicetur.

Quia uero alibi, integra huius loci enarratio à nostrarum Ecclesiarum Doctoribus, ac in primis à reuerendo Patre Domino Luthero piæ memoriæ, luculenter conscripta, & in lucem euulgata est: nunc tantum breuiter, nostrarum Ecclesiarum de hoc Sacramento sententiam repetemus: & addita confirmatione præcipuas Antagonistarum obiectiones diluemus. Omnes enim ipsorum argutias & captiosas elusiones uenari aut persequi, idem esset, ac uelle reti uētos capere.

Porro summa sententiæ nostræ, sicut & in Augustana Confessione & Apologia, & Schmalkal: Articulis proponitur, hæc est, uidelicet: Quod in Cœna Domini

Domini Christus reuera, Corpus & sanguinem suum sumentibus impertiat: idque non imaginarie, sed uere & substantialiter: non absentia in coelo, sed praesentia in terra: nec tantum dignis, sed etiam indignis: non fide tantum spiritualiter: sed etiam ore corporaliter usurpanda: Ac quod credentibus simul donet, & applicet remissionem peccatorum, atque alia beneficia in Euangelio promissa.

Hanc sententiam utraque manu amplecti, & contra omnes Spiritus fanaticos firmiter tueri, ac defendere nos docet. Siquidem a uerbis Christi discedere, aut in uarias figuras torquere, non est nostrum, nominisque Christiani. Verba autem Christi diserte hoc habent: In Coena Domini una cum Pane, dari & exhiberi uerum illud & substantiale Corpus: quod pro salute generis humani, acerbissimos cruciatus sustinuit: & una cum Vino exhiberi & sumi Sanguinem Christi, uerum & substantialem: qui ad nos redimendos in cruce effusus est: & quidem sumi non tantum fide, sed etiam ore.

E iij

Hanc

CONFUTATIO 1773

Hanc uero præsentiam ita testamur, ut nequaquam admittamus, ullam fieri conuersionem Panis in Corpus: aut Uini in Sanguinem. Nam Paulus hanc Pæpisticam transfusionem apertè damnat, 1. Corinth. 11. cum inquit: Probet autem seipsum homo, & sic de Pane illo edat. Item: Qui manducauerit Panem hunc indignè, &c.

Etsi autem multiplices præstigias ad offundendam caliginem et eludenda hæc Christi uerba Antagonistæ nostri exercent: tamen nos uerbis Christi maiorem autoritatem tribuamus, quàm ullis Sophistarum argutijs: qua & Christi gloriã imminuunt, eiusque uirtuti & ueritati plurimum detrahunt.

Porro in uerbis Christi, si altius expendere & excutere uolumus, hæc duo inprimis continentur, Substantia scilicet, & usus Cœnæ: quæ ut distinctè suo loco & ordine recitantur: ita nequaquam inter se commiscēda & confundenda sunt. Nam harum rerum confusio, fœcundissima mater, scaturigo, & fons est corruptelarum:

larum: quibus hoc Sacramentum peruer-
titur, corrumpitur, & euacuatur.

Substantiam seu Materiale, hæc uer-
ba nobis suppeditant: Accipiens Panē,
dedit Discipulis suis, ac dixit: Accipite,
comedite, Hoc est Corpus meum. Et ac-
cepto Calice: Hic est Sanguis meus.
Quod Corpus, & qui Sanguis, &c. Fru-
ctum uero seu finem legitimum, Christus
his uerbis exprimit: Pro uobis traditur
& effunditur. Item: Hoc facite in mei
commemorationem.

Hanc distinctionem, quam Christus
ipse clare statuit, si nobis tolli aut euer-
ti patiemur: iam ad corruptelas ianua So-
phistis aperta est. Nam cū dicere debent
de Essentia: fraudulenter de fructibus
declamitare magno in speciem splendo-
re incipiunt: atq; ita simplici Lectori ma-
litiolose imponunt. Econtra, cum & uerba
institutionis firmissime tenebimus, &
hoc ordine ea dispensabimus, non facile
τὸ πῆτορ Spiritus fanatici eripere, & sup-
positiciam διαβοικῆ substituire nobis po-
terunt.

Exhibens

CONFVTATIO

Exhibens Christus panem & uinū,
& Discipulos inuitans ad hanc sacram
Synaxin, diserte addit: distribuere se Cor
pus & Sanguinem suum. Quod & ipsum
Pronomen τὸτο, Hoc, euidentere uincit.
Neque enim demonstrat sedentem il
lic Christum, aut totam actionem: ut Fa
natici quidam somniant: sed totum id,
quod exhibetur comedendum & biben
dum, uidelicet non solum Elementa uisi
bilia, Panem & Vinum: sed etiam inuis
sibilia, Corpus & Sanguinem.

Est & hoc animaduersione dignum,
quod Author huius Cœnæ, discernens por
rectionē vtriusque, repetit eandem præ
dicationem: Hoc est Corpus meum: Hic
est Sanguis meus. Quo & Papisticum il
lud commentum diluitur, quod in alteru
tro sit utrunque: & Sacramentariorum
error, qui ad spirituales duntaxat man
dicationem, hanc Cœnam scelerate de
torquent. Nam illa reduplicata asseuera
tio, tum certius præsentiam Corporis &
Sanguinis dominici astruit: tum Corpus
quidem Pani, Sanguinem uero Vino
distincte

distincte attribuit: tum denique spiritua-
li istorum communioni, quæ utrunq; in
alterutro sumit, nequaquã cõuenire potest.

Deinde Relatiuum, Quod, & Qui,
hoc ipsum efficacius confirmat: Non ui-
delicet Symbolicum, Metonymicum, fi-
guratiuum, spirituale, typicum, uel signi-
ficatiuum Corpus & Sanguinem cum
Pane & Vino exhiberi: Sed idipsum,
quod pro nobis in Cruce traditum & ef-
fusus est.

Ingens itaque temeritas & detestan-
da impietas est, uerba Christi conuellere:
& sublato uero corpore, Symbolicũ ali-
quod aut imaginarium subijcere: aut cõ-
cinnitatis gratia ad Metaphoram aut Me-
tonymiam confugere.

Porro usum seu effectum & benefi-
cia huius Testamenti hæc uerba decla-
rant: Pro uobis traditur, Pro uobis ef-
funditur. Item: Hoc facite in mei com-
memorationẽ. Docent enim hoc ipso Sa-
cramẽto tanquã signaculo obsignari et ful-
ciri in pectoribus Fidem nostram: & si-
mul fieri ad credentes applicationẽ bene-
ficiorum:

CONFUTATIO. VVS

ficioꝝ: quæ merito & obædientia huꝝ
ius uictimæ parta & acquisita sunt.

Hanc esse ueram & immotam
huius Testamenti & instituti fœde
ris sententiam, adductis præterea
aliquot testimonijs & argumentis ex uer
bo Dei extractis, confirmabimus.

I.

Certissimum est, Christum, quod sens
sit, & uoluisse & potuisse eloqui. Necesse
est igitur, ex ipsius oratione, dextre colla
tis membris, sumere sententiam: & ac
comodare lapidem ad Regulam: non di
uinam Regulam, instar plumbeæ norme,
ad humanas opiniones inflectere.

II.

Quotiescunq; in pluribus locis de
eisdem eadem dicuntur: ibi certum est,
retinendum esse τὸ πῆτορ: nec quærendū
esse διαβοιαρ. Tres Euangelistæ, & Pau
lus magno consensu, eadem scribunt de
Coena Domini. Ergo certissimum est,
Verba,

Verba, sicut sonant, intelligenda esse.

Quod ad Euangelistas attinet, certum est, nullam in ijs dissensionem realem deprehendi posse. Etsi enim Lucas à forma locutionis nonnihil discedit, quã reliqui usurparunt; cum ponit, Testamentum in Sanguine, ubi reliqui, Sanguinem novi Testamenti, scribunt; tamen certum est, eandem ubiq; esse sententiam, uidelicet, uerum Christi Sanguinem in Cœna exhiberi: eoque obsignari foedus & Testamentum, quod per donationem Filij cum Ecclesia initum & percussum est.

Iam quod ad Paulum attinet, quid illustrius ad confirmandam nostram sententiam adduci potest hac ipsa Concione: quam 1. Corinth. 10. introducit: Poculum, inquit, cui benedicimus, nonne $\kappa\omicron\iota\nu\omega\nu\iota\alpha$, hoc est, participatio Sanguinis Christi est? Diserte eo in loco fractioni quidem Panis, $\kappa\omicron\iota\nu\omega\nu\iota\alpha\pi$, id est, Participationem Corporis: potioni uero Callicis, $\kappa\omicron\iota\nu\omega\nu\iota\alpha\pi$, id est, participationem Sanguinis attribuit. Significare autem $\kappa\omicron\iota\nu\omega\nu\iota\alpha\pi$,
Partici-

CONFUTATIO

Participationem hoc in loco, etiã ipsimet
Aduersarij iã cõfitentur. Nõ ergo in Cœ
na Domini figura, Typus, aut umbra
Corporis & Sanguinis habenda & asse
renda est, ut ueteres & noui Zwingliani
somniaut.

III.

Paulus eodem in loco, cap. ii. inquit :
Quicumq; manducauerit Panem hunc, &
biberit Calicem Domini indigne: reus
erit Corporis & Sanguinis Domini.

Reus autem is esse alicuius rei dicitur,
aut peragitur: qui non figuram tan
tum: sed rem ipsam, cui summam reueren
tiam debebat, temere & impudenter pro
phanat: aut contumeliose tractat, perdit,
eãue abutitur. Ergo in Cœna Domini,
uere & realiter exhibetur Corpus & San
guis Domini: Alioqui enlm nemo in
dignæ manducationis reus peragi pos
set: nec sibi iudicium sumere: cum absen
tem nemo sumere, nedum praua sumptio
ne prophanare aut uiolare possit.

Sic

Sic & Cyprianus hæc uerba Pauli enarrat, in 5. sermone, de Lapsu, pag. 221. cum dicit: Idolatras ab aris Diaboli reuerentes ad Cœnam Domini, faucibus contagia funesta redolentibus Domini Corpus inuadere.

Et Ambrosius haud dubie ad hanc tristem Pauli concionem respiciens, Theodosium Imperatorem ita obiurgat: Ista ne adhuc stillantes, iniustæ cædis cuore manus extendis: & ijs sanctissimum Corpus Christi prendis: uel preciosum illum Sanguinem, ori tuo admouebis: qui tantum effuderis Sanguinis, dictato furentis animi decreto? Quapropter discede: neque uelis priorem iniquitatem hac alia iniquitate augere. Theodoretus lib. 5. cap. 18.

III.

Christus inquit: Hoc est Corpus meum, quod pro uobis datur, &c, Hic est Sanguis meus, qui pro uobis effunditur. Neque uero aut Panis pro nobis traditus est, nec Vinum pro nobis effusum. Ergo non tantum Panis & Vinum: sed reuera

et
æ
ra
e
ni

it:
&
us

ci
n
en
pro
dit,
ni,
san
in
ofe
fen
tio
Sic

CONFUTATIO

reuera Corpus & sanguis Christi, quo redempti sumus, in Coena nobis exhibentur. Alioqui enim eodem modo sequeretur, non Corpus, sed spectrum aut umbram Christi pro nobis in Cruce oblatam esse: Ac tropice intelligendi essent Prophetae, & Apostoli: ubi passim Corpori & Sanguini Christi redemptionem humani generis ascribunt. Zacharias inquit: Videbunt, in quem transfixerunt. Item: Sanguine educes uinctos tuos e lacu. Et Petrus dicit, Nos sanguine Agni immaculati redemptos esse.

V.

Necesse est differre Patrum manducationem corporis Christi ante natiuitatem Christi, & ante institutum hoc Sacramentum ab ea, quam nos in hac Coena facimus. Alioqui enim Christus frustra ac temere suam sacrosanctam Coenam instituisset, nobisque in ea suum Corpus & Sanguinem promitteret & offerret. Negari autem non potest, spiritualement manducationem, ad quam Sacramentarij uerba Coenae detorquent, perinde illis huius Coenae experti

expertibus, ac nobis communem promissuamque fuisse. Ergo necesse est, in Cœna Domini, præter illam spiritualem communionem Corporis ipsius, etiam quandam corporalem cōcedi ac constitui. Unde porro sequitur, quod manifestè uerba Testamenti peruertunt: & dignitatem huius Testamenti imminuunt.

VI.

In formula Testamenti sententia Testatoris, propriè, nō figurate proponi solet: sicut & in Legibus Cæsareis cautū esse dicitur, Ne Testamenta improprio sermone scribantur. Cœna Domini est Testamentum Filij Dei. Ergo Filius Dei proprio, nō figurato genere orationis in hac formula Testamēti condēda usus est.

VII.

Omnes Articuli Fidei proprio, & non figurato genere Sermonis à Deo traditi & propositi sunt. Doctrina de Cœna Domini est Articulus Fidei, aut certe æquipollet, aut eo pertinet. Quare non dubium est, Cœnam Domini proprijs uerbis, et nō figuratis, institutā esse.

E

Sacra

CONFUTATIO.

VIII.

Sacramenta seu ritus Testamenti veteris fuerunt typi, umbrae, & picturae noui Testamenti. Ergo quod in sanguine pecudum, ut in figura adumbratum, ac quasi à longe ostensum est, id in hoc Christi Testamento uerè præstatur et exhibetur. Non igitur tantum est, *μνημόσυνοσ*, aut mutuae beneuolentiae documentum, ut sunt amicorum conuiuia: sed uere talis Coena, in qua uerum Corpus & Sanguis, Christi distribuitur in pignus arctissimi foederis, quod inter Christum & Ecclesiam sancitum est, & in applicationem beneficiorum Christi, ad singulos credentes.

IX.

Paulus Ebre. 9. conferens uetus & nouum Testamentum citat dictum Moïsi: Hic est Sanguis Testamenti, quod mandauit nobis Deus. Qui locus diligenter nobis obseruandus. Nam aduersarij deducunt originem huius sacrosancti Sacramenti à communi consuetudine amicorum, a se inuicem discedentium, qui memoria

memoriae gratia postremo una conuiuuntur: quo facilius persuadeant, nihil hic aliud quam Symbolicum aut memoriale quoddam coniunctionis cum Christo institutum esse. Verum Scriptura clare ostendit originem huius Sacramenti ex ueteris Testamenti foederibus sumptam esse: eoq; etiam hoc illorum naturam aliquo modo exprimere.

Nam olim in foederibus constituendis aut renouandis ea seruabatur ratio, ut eiusdem uictimae sanguis, partim DEO offerretur, partim in populum circumsum spargeretur. Vt autem tunc in foedere erigendo, uerus Sanguis, non Symbolicus, aut ficticius, & Deo ipsi oblatus, & in Populum sparsus est: Ita hic Testator noster in stabiliendo suo foedere cum Ecclesia, non res alienas aut figuratas: sed uerum suum Corpus, quod pro salute generis humani obtulit, & uerum Sanguinem, quem ad nos redimendos in Cruce large effudit, distribuit: uultque ad hoc Testamentum nos saepe recurrere, ut eo tanquam subsidio & adminiculo

F ij

Fides

CONFVTATIO

Fides nostra subinde erigatur & confir-
metur.

Cæterum ut hæc uerba: Hic est Sang-
uis Testamenti, non figurate, sed proprie
ab omnibus intelliguntur de præfenti
sanguine illius Victimæ, quæ offereba-
tur: Ita & in Cœna Domini propria uer-
borum significatio retinenda est: nec to-
lerandum, ut uiolēter in alienum sensum
detorqueantur.

X.

i. Iohan. 5. dicitur. Hic est, qui uenit per
Aquam & Sanguinem Ihesus Christus:
non per Aquam solum: sed per Aquā et
Sanguinem. Et Spiritus est, qui testifica-
tur. Quoniam Spiritus est Veritas. Quo-
niam tres sunt, qui testimonium dant:
Spiritus, Aqua, & Sanguis: & hi tres u-
num sunt. In hac concione Apostolus de
Sacramentis à Christo institutis haud du-
bie differit. Vt enim per uocem Aquæ,
Baptismum (ut omnes consentiunt) de-
scribit: Ita consequenter a pari per Sang-
uinem, integram actionem huius Testa-
menti complectitur: & hæc duo Sacra-
menta

CONFVTATIO

possessionem iusticiæ & uitæ restituerit. Idem enim & Christus ipse affirmat, se uidelicet in Cœna ideo dare Sanguinem cōmunicantibus, ut testis sit de æterno illo fœdere: quod per Sanguinem Filij sui DEVS cum Ecclesia sua pepigit & ob-
signauit.

In primis uero notanda est Emphas, ubi dicit, Sanguinem testari in terra. Si enim testatur in terris: necesse est in Sacramento Cœnæ uere & realiter ipsū præsentem esse & exhiberi. Non igitur ille Sanguis in terra testificans, aliquid umbratile aut figuratum esse potest: non ipsa remissio peccatorum: non spiritualis communio, per quā Christus Spiritu suo in nobis habitat, nosq; sua membra efficit: sed & uerus & realis ille Sanguis: qui pro nobis in Cruce effusus est, & præcipue in Sacramento Cœnæ, non tantū fide, sed etiam ore accipitur.

Hoc dictum Apostoli, quod cum institutione Christi pulcherrime consentit, & uerba Pauli explicat, diligenter obseruandum est. Vbi enim Paulus inquit:

quit: Hoc est Testamentum in Sanguine Christi, Iohannes sic enarrat: Sanguinem testificari de nouo Testamento, seu hoc ipso confirmari & obsignari foedus nostrum cum Deo percussum in morte & sacrificio Christi.

Videtur etiam hæc sententia alludere ad uerba Testamenti ueteris: Hic est Sanguis Testamenti, quod mandauit uobis Deus. Vt enim Sanguis ille in populum sparsus, Testamentum foedusque populi cum DEO renouabat & confirmabat: Ita & in Cœna Domini hoc ipsū foedus, quod cum DEO nobis intercedit preciosissimo pignore Corporis & Sanguinis Domini, hic in terris nobis singulis renouatur, stabilitur et cōfirmatur.

Nos igitur in simplici sententia uerborum Christi acquiescamus: nec credamus aut applaudamus ullis Sophismatum præstigijs utcunque speciosis, quæ τὸ ῥήτορ uerborum Cœnæ Domini eludere, aut in figuras & tropos, transformare conantur.

CONFVTATIO

CONFVTATIO TIO PRÆCIPVARVM

obiectionum, quæ aduersus
ueram Ecclesiam Christi, &
Augustanæ Confessi-
onis sententiam de
Sacramento eorū
næ afferuntur.

ETSI in confirmatione ue-
ræ sententiæ simul etiam ali-
quas Sacramentariorū præ-
stigias deteximus: & arma
quædam non solum ad nos
muniendos, sed etiam ad depellendos ho-
stium insultus simplicibus animis subie-
cimus & subministrauimus: tamen quia
pusillis Christi consulete cupimus, & cō-
futationem in illorum præcipue gratiam
adornamus, qui Confessionem Augusta-
nam pure profitentur, aliquas ueterum et
nouorum Zuuinglianorum obiectiones
dilue-

diluemus: ut ex his Lectores admoniti,
ab his præstigiatoribus rectius sibi caue-
re, & ipsorum insidias facilius fugere
possint.

I.

Christus supra cœlos omnes euectus
est, & nunc consistet ad dextram æterni
Patris, definito & circumscripto loco.
Ergo

Impossibile est, in Sacramento Cœ-
næ Corpus & Sanguinem Christi uere &
substantialiter exhiberi. Hæc obiectio re-
cte sic diluitur: Ascensionem Christi non
esse localem quandam disiunctionem aut
secessionem ab Ecclesia: sed patefactionem
illustrem, & conspicuam Diuinitatis: quæ
habuit Christus ab æterno una cum Patre:
& quæ, forma serui assumpta, in natura nostra
raris per texit & occultauit, donec myste-
rium redemptionis nostræ absolueret.

Deinde dextra DEI, non significat
locum aliquem definitum & circumscri-
ptum, ut est dextra alicuius Regis: sed ut
DEVS nullo corporali loco concludi &
appre-

CONFVTATIO

apprehendi potest: Ita dextera eius omnia implet, excedit, & superat, & nusquam non praesto adest, iuxta haec dicta.

Esaia 66. Coelum sedes mea: terra autem scabellum pedum meorum. Iere. 23. Nunquid coelum & terram ego impleo? dicit Dominus.

Est autem haec forma loquendi (sedere ad dexteram) a consuetudine usitati sermonis translata: Vt magis ostendat, & illustret aequalitatem & Maiestatem dignitatis et potentiae Filij cum Patre. Haec uero Maiestas Christi ut modo nullo impedimento est praesentiae corporis ipsius in Coena: Ita multo magis eam comprobatur & confirmatur. Et quia humanitas Christi ad dexteram DEI collocata est: & cum diuinitate perpetuo & indissolubili foedere copulata unione hypostatica: Quantus igitur furor est, corporalem eius praesentiam a Sacramento Coenae excludere?

Deinde contra hanc impossibilitatem Zvvinglij, Caluini, & aliorum illud uicissim opponendum est: Christum ea, quae

quæ promisit, posse etiam pro sua omni-
potētia, & uelle pro sua ueritate præstare.

Cum igitur extet in institutione Chri-
sti diserta Promissio de exhibitione præ-
sentis Corporis & Sanguinis ipsius, in
omnibus piorum cordibus usq; ad finem
mundi: Nemini dubium esse potest, quin
& re ipsa promissionem suam compro-
bet. Ac quid impossibile esset illi, qui suã
humanitatem contra omnem naturæ cur-
sum & ordinem, ex Virgine inuiolata as-
sumpsit: assumptam indissolubili fœdere
cum natura diuina in una Persona con-
sociavit: consociatam in mortem & in-
feros demersit: demersam rursus ex infe-
ris & morte ad uitam immortalem reuo-
cauit: reuocatam supra omnes cœlos
euexit: euectam ad dexteram DEI o-
mnipotentis collocauit. Vbi uere nunc
gloriatur, sibi etiam iuxta humanita-
tem datam esse, non aliquotam, sed to-
tam potestatem: non tantum in cœlo, sed
etiã in terra, habitandi in singulis piorũ
pectoribus, tanquam caput in membris,
& os

CONFUTATIO

& os de ossibus nostris, idque non ad momentum, sed singulis diebus usq; ad consummationem sæculi.

II.

In doctrina cælesti, ubi τὸ ῥῆτορ parit absurditates, confugiendum est ad διανοίαν. Sententia de præsentia Corporis & Sanguinis Christi in Cœna multas secū trahit absurditates, vt uerbi causa: Quod Corpus Christi sit immensum, per totum orbem diffusum: idque contra naturam & proprietatem humani corporis. Ergo merito ad declinanda hæc absurda, iuxta διανοίαν seu Metonymiam, & non iuxta τὸ ῥῆτορ uerba Christi intelligenda sunt.

Respondemus. Quoties τὸ ῥῆτορ tantum impingit in iudicium Rationis, nec pugnat cum ullo Articulo Fidei, & alia quoties eisdem uerbis Scripturæ repetitur: utraque manu illud retinendum est: nec quærenda διανοίαν alludens ad iudicium rationis. Deinde omnis interpretatio sumenda est ex ipsis materiarum fontibus: ubi res integre exponuntur, & Scriptores

ptores ἐκ προαιρέσεως hoc ipsum agunt, ut suam perpetuam sententiam plane ac diserte exponant. Sed τὸ πρῶτον Cœnæ Domini tantum pugnat cum iudicio rationis, non cum ullo Articulo Fidei: et quatuor testes eandem sententiam de Cœna Domini ipsdem uerbis repetunt. Ergo nulla causa est, cur ab expressis uerbis Euangelistarum discedamus.

Magnopere autem mirandum est, cur Sacramentarij absurda huius loci tantopere exaggerent: cum alioquin non minora inconuenientia naturæ humanæ ultro admittant, ut penetrationem dimensionum, euectionem Corporis supra omnes cœlos, sessionem ad dexteram Patris: cum sine controuersia omnes fateantur, nullum esse locum supra cœlos, & nullam Creaturam dignitate & potentia cum DEO conferendam aut ei æquandam esse.

Quoties igitur hoc absurdum de immentitate Corporis nobis ingerunt: nos alia non minora, quæ ipsorum etiam consensu recepta sunt, regerere possumus.

At

CONFUTATIO

At si illi ad omnipotentiam Christi confugiunt: nobis quoque ad eundem receptum fores aperiunt.

III.

Christus Iohan. 6. inquit: Caro non prodest quicquam: Spiritus est, qui uiuificat.

Ergo In Cœna Domini tantum fit manducatio spiritualis: eaque sola hanc uim habet conferendi Spiritum & uitam. Vbi ecōtra Sacramentalis manducatio seu corporalis reijcitur: aut prorsus euacuatur.

Respon. Falso hoc dictum Christi ad Cœnam torqueri, cum eo tempore (quod ex serie rerum gestarum Christi facile conuinci potest) Cœna Dominica nondum fuerit instituta. Deinde Christus principaliter illic tractat de fructu spiritualis manducationis: quæ ex Fide in mortem Christi, non ex Sacramentis profluit & enascitur.

Magna igitur impudentia est, genuinam Christi sententiam peruertere, & ad nostros affectus uerba Christi inflectere.

Adde

Adde quod de Christi carne nihil ibi prorsus dicitur: sed tantum nostræ carnis stupor & cæcitas perstringitur: quod ad percipiēda Christi mysteria prorsus rudis sit, & emortua: nisi aliunde, uidelicet à Spiritu sancto illustretur, & uera Christi agnitione imbuatur. Quoties enim in sacris literis Caro spiritui opponitur: semper intelligenda est carnis nostræ deprauatio & ἀταξία: quæ perpetuo uitiolis motibus & prauis incendijs æstuarè solet, nisi à Spiritu sancto renouetur, & in obsequium DEI cogatur. Vt Rom. 8. Si secundum carnem uixeritis, moriemini. Gal. 5. Caro concupiscit aduersus Spiritum, & Spiritus aduersus carnem.

IIII.

De similibus idem est iudicium.

In Testamento ueteri, quoties Phrases aliquæ absurdam per se sententiam gignentes occurrunt: tum hæ figurate uel Metonymice exponi solent. Vt, Agnus est Pascha: Circumcisio est
Fœdus

CONFUTATIO

Fœdus, &c. Ergo recte ad uitandam absurditatem in his uerbis: Hoc est Corpus meum, &c. idem tropus usurpatur.

Respon. I. Obseruandum esse discrimen inter populum ueteris & noui Testamenti. Illi enim plæraque in umbris, figuris, & Symbolis propolita sunt: quæ postea sine inuolucris à Christo expolita, patefacta, & re ipsa exhibita sunt. Ideoq; Paulus 2. Corinth. 3. affirmat, maiorem esse gloriam noui, quam ueteris Testamenti. Contraria igitur potius sententia tenenda est, uidelicet: Quæ in ueteri Testamento typice aut figurate sunt adumbrata: ea nunc uere corporaliter, essentialiter et substãtialiter nobis donari et exhiberi in nouo Testamento. Deinde falsum est, ex particularibus aut aliquot saltem exemplis elicere: quod omnes aliæ locutiones, præsertim magno consensu repetitæ Ἰσοπικῶς accipiendæ sint.

V.

Manna uocatur in Scriptura, & Sacramentum, & spiritualis Cibus. Ergo
Etiam in Coena Domini spiritualiter

ter tantū Corpus & Sanguinem Christi
participamus.

Respon. Etsi improprie & καταχρηστικῶς Manna interdum pro Sacramento sumitur: tamen cum nullam habet promissionem Gratia, Salutis, & remissionis peccatorum annexam, nequaquam cum Coena Domini conferri potest aut debet. Deinde certum est, Mannam magis ad corporis usum & subsidium uitae naturalis, quam ad ullam applicationem beneficiorum spiritualium destinata fuisse.

Quod uero importune urgent, Mannam tamen uocari cibum spiritualem: ideoque inter Sacramenta censendam & annumerandam esse: Respondemus cum Ambrosio, Mannam ideo uocari cibum spiritualem, quod non corporaliter aut physice, sed miraculose à Deo, & quidem caelitus concessus & donatus sit.

VI.

De iisdem eadem est tenenda ratio.
In Baptismo non sumitur Corpus &
Sanguis Christi. Ergo. Nec in Coena;
cum haec Sacramenta eiusdem sint digni-
tatis,

G

tatis,

tatis, & ab eodem authore in eundem finem instituta & destinata sint.

Respond. Etsi hæc duo Sacramenta in genere, quo ad effectum & causam efficientem, conueniunt; tamen in causa Materiali & Formali prorsus sunt dissimilia. Vbi enim in Cœnæ institutione dicitur: Hoc est Corpus meum: Hic est Sanguis meus. Item Fractio Panis *no iuvvix* Corporis Christi est: Ibi in institutione *lōgè* alia Baptismi ratio & forma constituitur.

Quod uero Pauli illud aliqui obijciunt: Quotquot baptizati estis, Christum induistis. Respondetur, Paulum illic non de Corporis Christi, sed de merito & beneficiorum eius participatione differere. Sicut & Roman. 6. cum inquit: Nos in mortem Christi baptizatos esse. At hæc uerba: Hoc est Corpus meū, non loquuntur propriè de meritis & eorum applicatione: sed de exhibitione ueri Corporis, quod pro nobis acerbissimos cruciatus in Passione sustinuit. Alia ergo Baptismi, alia Cœnæ Domini ratio est: nec

nec ualet hæc ratiocinatio puerilis: Si
in Baptismo non sumitur Corpus & San-
guis Christi substantialiter. Ergo nec in
Cœna, &c.

VII.

Sacramenta sunt actiones spiritua-
les. Ergo Et in Cœna Domini ista uerba
(Hoc est Corpus meum) spiritualiter in-
telligenda sunt.

Respond. Diligenter uitandas esse
ambiguitates: nec ludendum esse uerbo-
rum præstigijs. At uox, Spiritus, & Spi-
ritualis, alibi opponitur naturis corpore-
is: & significat id, quod sola ratione aut
cogitatione percipi potest, ut DEVM,
Angelos, Diabolos, Animas, etc. Spiri-
tus & naturas spirituales appellamus.

Deinde spiritualia dicuntur: quæ et-
si in externos sensus incurrunt: tamen
figuratam quandam Allegoriam & my-
sticam significationem adiunctam habent.
Ut cum de Manna, aut alijs Typis uete-
ris Testamenti differitur. Postremo uocā-

G ij tur

CONFUTATIO V

tur & spiritualia, quæ proprie ad Religionem spectant, & à Deo destinata sunt in usum spiritualem, tanquàm media & organa: per quæ Spiritus sanctus operatur, & quæ Salutem promouent, ac Fidei nostræ subseruiunt.

Expositis præcipuis significationibus huius uocis, spiritualis: nunc obseruemus, Sacramentarios dicere Sacramenta, & præsertim Cœnam Domini, esse spiritualia ea significatione, quam primo & secundo loco exposuimus, quod scilicet sint res quædam typicæ, figuratæ, sola ratione & cogitatione comprehensibiles, &c.

Verum Sacramenta propriè spiritualia esse dicuntur, tum efficientis, tum finalis causæ ratione in hac ultima significatione, nempe, quia & à Deo, non per phycas causas proueniant, & usum habeant spiritualem, non corporalem.

VII.

Omniū Sacramentorum natura & proprium est, ut aliquid significant: Unde & Sacramenta nuncupantur. Ergo, & Corpus & Sanguis Christi tantum signi-

significatur, & non reuera exhibetur in Sacramento Cœnæ Dominicæ.

Respon. Etsi non negatur, proprium esse Sacramentorum, ut benefici-um aliquod insigne & memorabile in memoriam nobis reuocent: Deique con- tinuam erga suos *φιλανθρωπία* & bene- ficentiam animis quasi altius infigant & applicent credentibus: tamen inde non sequitur, uerum Corpus & Sanguinem in Cœna Domini non exhiberi: sed il- lud tantum inde colligitur: Ergo & hoc Sacramentū est *μνημόσυνον* mortis Chri- sti & Symbolum præcipuū & ardentissi- mi amoris: quo Deus Ecclesiam suam complectitur.

Maneat ergo in causa, quod muta- ri nō potest, & quod Ecclesiæ nostræ pio consensu hætenus docuerunt & propug- narūt: uidelicet, In Cœna Domini Cor- pus & Sanguinem Christi realiter ac sub- stantialiter sumentibus, dignis & indig- nis distribui & exhiberi: Idq; in hunc fi- nem, ut promissiones & beneficia Christi nobis rectius applicentur, & quasi Sigil-

G in

lo quo-

CONFUTATIO

lo quodam obfignentur: denique ut Fides
in credentibus magis excitetur, fulciatur
& confirmetur.

Ex hac autem simplici, uera et perspicua cum explicatione ac confirmatione τὸ ῥητὸς & uerae sententiae uerborum Christi de Coena Domini, tum confutatione Zuuingliani erroris (quae ueluti in compendium et Epitomen Lutheri et aliorum praestantium Virorum de hac controversia luculentiora Scripta contrahit) minoris erit negotij, reliquas Caluini et aliorum argutias discutere: Etsi semper suademus, tutius esse in simplici et natua uerborum Christi sententia acquiescere: in eaque confirmanda & asserenda laborem ponere: quam in reuellendis ac diluendis omnium Fanaticorum argutijs se nimis curiose torquere, nimisque scrupulose in illis confutandis se fatigare. Deinde & hoc pijs omnibus apparebit, nostrarum Ecclesiarum sententiam & nunc, & olim superstiti Luthero, uictorem fuisse, ac de contrario errore triumphasse.

Hactenus

HActenus recitauimus firmissi-
 ma testimonia & argumenta Ver-
 bi DEI, quibus ueram sententiam de præ-
 sentia Corporis & Sanguinis Domini
 solide confirmatam esse, nequaquam du-
 bitamus: Refutauimus etiam omnes præ-
 cipuas Aduersariorum obiectiones, ita
 manifestè & euidenter, ut Veritatis stu-
 diosis satisfactum esse certo statuamus:
 Omnes uero eorum argutias scrupulosi-
 us persequi, quod perinde esset, ac fluctus
 numerare, nequaquam opere precium es-
 se putauimus.

Reliquum igitur est, ut etiam breui-
 ter demonstremus, hunc errorem tum in
 Augustana Confessione, Apologia, &
 Schmalkaldicis Articulis, tum deniq; in
 omni nostrarum Ecclesiarum doctrina,
 perpetuo constanterq; damnatum esse.

Nam primo Augustana Confessio
 dicit, nobis uere Corpus Christi in illa sa-
 cro sancta Coena exhiberi, ut tollat istorū
 umbratiles, fictas ac phantasticas Corpo-
 ris Domini communionēs.

G iij

Secundo

CONFUTATIO

Secundo Apologia dicit, Substanti aliter exhiberi Corpus Domini: quæ uox etiam significantius omnes istorum commenticias, rationales, typicas, figuratas, & Metonymicas sumptiones Corporis & Sanguinis Domini taxat & cōdemnat. Memorabile autem est, quòd Apologia dicit, Hanc esse sententiam tum Latinæ tum Græcæ Ecclesiæ: et, ut id confirmet, Cyrillum eandem præsentiam Corporis & Sanguinis diserte testantem adducit.

Tertio Schmalkaldici Articuli hunc eundem errorem etiam disertius & acrius damnant & anathematizant.

LVCE ergo meridiana clarius apparet, prædictas nostræ doctrinæ formulas, omnesque nostras Ecclesias, hunc errorem semper condemnasse & confutasse. Quare nos quoque iisdem Veritatis uestigijs constanter ope Domini insistentes, eundem errorem toto pectore detestamur ac execramur.

Confu

CONFUTATIO CORRUPTELARVM
 in Articulo de libero
 Arbitrio, seu de Viribus
 humanis.

VM hactenus ex sacris scripturae fontibus praecipuos furores & tenebras opiniones, quae nostra aetate, aut contra Essentiam Dei, aut ministerium Christi in Ecclesiam irreperunt, detexerimus: & iusta confutatione Veritatem a sordibus & asperis facibus vindicauerimus: Sequitur nunc, ut eadem fide Amplificatores & Patronos liberi Arbitrii, quorum aliqui etiam Augustanae Confessionis titulo se uenditant, aggrediamur: & pusillos Christi de hoc etiam Articulo contra speciosos ipsorum pretextus

textus et fucos erudiamus & præmuniamus.

Idq; ijs potissimum de causis, ut et homines à superba carnis confidentia, & uana iactatione ad suæ miseræ et deprauatæ naturæ considerationem deducantur: et ut amplitudo misericordiæ DEI in hominis reparatione adhibita, magis illustretur et conspiciatur: deniq; ut Deo iustus et conueniens honos tribuatur.

Oritur autem hic error, facultatem uirium humanarum superbe prædicans & extollens ex ignorantia peccati originalis & destructæ imaginis Dei, & ex admiratione & fiducia nostræ iusticiæ, ac deniq; ex plausibilibus Philosophiæ dogmatibus. Cupimus enim semper aliquid esse, & quæ nostra stulticia, philautia, nostri ue admiratio est, etiam nobis uidemur: atq; ægerrime eo adducimur, ut uni & soli Deo in solidum relinquamus sapientiæ et iusticiæ gloriam. Eiusmodi superbia sicut ab initio ingenita fuit hominibus: ita Satanæ ianuam aperuit ad eos multis impijs prauisq; opinionibus imbuendos & fascinan-

fascinandos. Deinde extiterunt sæculis omnibus Sophistæ, qui in extollenda hominum iusticia & libertate, quod sciebant fore plausibile, stylum exercerent.

Horum itaque opiniones ordine recensebimus: & quia nouis iam coloribus pinguntur, & in Ecclesiâ quasi iure postliminij reuocantur: maiori etiam cura & studio à nobis confutandæ & diluendæ sunt. Eo autem facilius nobis est cum Antagonistis & defensoribus liberi Arbitrij congressus et conflictatio, quod, non solum uniuersam habemus Scripturam nobiscum consentientem: sed quod iam olim eiusdem opinionis propugnatores à viro Dei Doctore Luthero, summa cum laude & ingenti Spiritus zelo, ex arena depulli et profligati sunt.

SERIES FALSARVM OPINIONUM

in hoc Articulo.

I.

Opinio eorum est, qui impudenter fingunt, homini post lapsum, etiam ante renouationem tãtas adhuc vires inesse

CONFUTATIO ERRORVM

inesse : ut, si annitatur, & Legem Dei, & obædientiam omnibus numeris absolutam assequi & præstare possit,

Hæc impietas à Pelagio primum introducta, & postea à Sophistis quibusdam & doctoribus Scholasticis propagata, communi etiam ueteris & purioris Ecclesiæ consensu repudiata est, & ita profligata: ut hodie inter Papistas nemo tam proterue de hominis facultate & uiribus humanis mutire, garrire, aut deblaterare ausit. Itaq; hoc tam crassum delirium unico illo Pauli dicto, Rom. 3. & ex Psalmo desumpto retundi potest : Vbi de natura generis humani differens, non tantum infirmitatis damnat liberum Arbitrium: sed omnes esse inutiles pronunciat, auersos à Deo, & tyrannidi peccati addictos. Qualis autem Libertas, qualis obædientia aut Iusticia à mancipijs peccati flagitari aut præstari potest ?

II.

Secunda opinio longe concinnior & iudicio rationis plausibilior hæc est :

est: Hominem lapsu Adæ uitiatum & de suo statu & integritate miserabiliter quidem deiectum esse, ita, ut natura ad peccatum propensus & procliuus sit: sed tamen uires humanas non ita prorsus prostratas, extinctas, & deletas esse, quin gratiæ Dei excitanti & adiuuanti libere in conuersione hominis cooperari possit. Hinc acceptionem uel reiectionem Gratiæ Dei in libero hominis Arbitrio collocant: & mentem ac uoluntatem hominis *σὺν ὑεργον*, seu causam cū uerbo & Spiritu Dei cooperantem statuunt nostræ ad Deum conuersionis seu regenerationis.

Atq; de hac sententia potissimum certamen nobis cum Adiaphoristis est: quo modo illi uarias quæstiones inter se misceant, nosq; ijs intricare conentur.

Hæc igitur opinio cum non minus impie, quam insulse, conuersionem hominum, partim in gratiam DEI, partim in Arbitrium hominis distrahat, & uirtuti Dei detrahat: & tamen Patronos habeat non obscuros nec ignobiles: accurratius

CONFUTATIO ERRORVM

tius paulo & prolixius à nobis confutanda est: idèq; declarandum, quod hætenus magno consensu in Ecclesia Dei docuimus, uidelicet, Naturam humanam lapsu Adæ nō modo infirmatam: sed prorsus à Deo auersam eiq; inimicā & Tyrannidi peccati ac Satanæ subiectā esse, ita, ut nō tantum propensa ad peccandum inclinet et feratur: sed peccato prorsus obnoxia & mancipata sit. Etsi enim lapsus Adæ non sustulit ipsam uoluntatem: tamen ex libera seruam, & ex bona malā fecit. Deinde profitemur utrumq; homini non renato impossibile esse, intelligere aut apprehendere Voluntatem Dei in Verbo patefactam: aut sua ipsius uoluntate ad Deum se conuertere, boni aliquid uelle, aut perficere.

I. Primum enim Scriptura uniuersum genus humanum mortuum, inutile, & à Deo auulsum esse pronunciat. Gene. 6. & 8. Omnis cogitatio & figmentum cordis humani prauum est à iuuentute. Psal. 51. Tibi tantum sum peccator. Iohan. 3. Quicquid ex carne natum est, caro est.

Item

Item: Nisi quis renatus fuerit, &c. III
 II. Scriptura, corda omnium mortalium naturaliter lapidea esse dicit: nec uitium ad paucos restringit: sed in genere pronunciat, qualis sit omnium hominum Natura. Qualis autem erit cordis ferrei à seipso præparatio, donec mirabili conuersione carneum esse cœperit: Iere. 24. Ego dabo eis cor, ut sciant me, quia ego sum Dominus. Hic promittit, se lingularis gratiæ loco daturum Israëlitis cor, ut ab illis cognoscatur, nimirum innuens hominis mentem tantum in rebus spirituales sapere, quantum abs se illustrata fuerit. Iere. 31. Dabo Legem meam in uisceribus eorum, & in corde eorum scribam eam. Iere. 32. Ponam timorem Nominis mei in cordibus eorum, ne declinent à mandatis meis. Hic iterum proprium & solidum Dei opus esse testatur Propheeta, Cor nouum creare: ex eorde lapideo facere cor carneum: conuertere corda, & uera Dei agnitione imbuere, ut & Ezechiel cap. 11. & 36.

III. Hoc

CONFVTATIO ERRORVM

III. Hoc ipsum & Christus dilucidè confirmat, cum dicit: Quisq; audierit à Patre meo, uenit ad me. Item: Nemo uenit ad me, nisi Pater traxerit eum, Quasi dicat: Nemini patere facultatē ad ueram Christi agnitionem, nisi cui nouam mentem Spiritus sanctus sua illustratione fecerit.

III. Omnium uero clarissime Paulus (2. Cor. 1. 2. 3.) qui disputationē hanc expresso ingressus, postquam stulticiæ et uanitatis condemnauit uniuersam hominum sapientiam, tandem ita concludit: Animalem hominem non posse ea percipere, quæ Dei sunt. Stulte igitur tantum intellectus et acuminis homini tribuimus, quo ad Deum et Regni cœlestis mysterium penetrare possit, cum Apostolus expresse dicat: Infatuatam esse à Deo sapientiam huius mundi.

Hoc idem alibi etiam facit, cum in precatione inquit: Deus & Pater gloriæ det uobis Spiritum sapientiæ, & reuelationis. Vbi iterum affirmat, sapientiam et reuelationem esse Dei donum. Quicumq; igitur plus sibi intelligentiæ tribuit: eo
magis

magis est cæcus, quod cæcitatem suam non agnoscit.

V. Nam sicuti, quo ad intellectum, in tam densa caligine & ignoratione Dei uersamur, ut ne idonei quidem simus ad boni quicquam cogitandum, tanquam ex nobis: Ita uoluntas etiam nostra ad Dei obædientiam aut ad bonum eligendum prorsus extincta & deprauata est. Id quod Paulus diserte testatur, cum non tantum uolendi facultatem, sed ipsum uelle in nobis effici prædicat, ita, ut non aliunde, quam à Deo sit assensus et obsequium recte uoluntatis. Deus (inquit) est, qui efficit in nobis, uelle et perficere.

Hic Paulus totum Deo uendicat, quod scilicet non tantum uoluntatem nostram adiuuet: sed ipsum uelle & perficere efficiat. Isti uero præter adminiculum, nihil Deo acceptum ferunt: ac dum hominem socium Deo adiungunt, & inter ipsum & nos partiuntur: uirtutem Dei magna ingratitude imminuunt & extenuant: idque ad nos transcribunt, quod proprium est Dei opus.

H

Huc

CONFUTATIO ERRORVM

Huc pertinet illud Iere. 31. Faciam, ut in præceptis meis ambuletis. Iohan. 15. Item illud Christi: Sine me nihil potestis facere. Et Pauli dictum. 2. Corinth. 3. Non quod idonei simus ex nobis ipsis, cogitare quicquam, tanquam ex nobis ipsis: sed sufficientia nostra ex DEO est: qui fecit nos idoneos. Huc etiam referenda sunt preces Daudis Psal. 51. & 119. Da mihi intellectum, ut discam mandata tua. Item: Gressus meos dirige. Si enim aliquid petimus à Deo: deesse id nobis palam confitemur: et eo ipso, quo Deus promittit, inopiæ nostræ nos comonetur.

Ipsa etiam Spiritus sancti epitheta, & proprium eius officium, quod in Ecclesia perpetuo exercet, hanc stultam persuasionem excutere nobis debebant. Cur enim & Spiritus sanctificationis & Veritatis prædicatur, nisi quod hoc solo Duce & Magistro ad ueram Christi agnitionem perducimur, & in abdita Dei mysteria penetramus.

Postremo Augustini etiam testimonium nostrum confirmare nos possumus: & Antagonistram

DE LIBERO ARBITRIO. 50

gonistrarum falsam & superbā opinionē
euertere. Plurimis enim in locis testatur
gratiam Dei sic operari in nobis, ut ex
nolentibus, uolentes faciat. Item laborāt
homines, ut inueniant in nostra uolunta-
te, quid boni sit nostrum, quod nobis nō
sit ex Deo: at quid inueniri possit igno-
ro. Sic alibi: Liberam hominis uolunta-
tē esse negat, quādiu uincētibus & uinciē-
tibus cupiditatibus subiecta est. Itē: uicta
uitio, in quod cecidit uolūtate, caret liber-
tate natura. Item, Libero Arbitrio male
usus homo, et se perdidit et ipsum. Item
Magnas homo liberi Arbitrij uires, cum
conderetur, accepit: sed peccando amia-
sit. Item, Non attendunt stulti homines
in liberi Arbitrij nomine sonare liberta-
tem: Si autem serui sunt peccati: quid se
de libero Arbitrio iactant? A quo enim
quis deuictus est: huic et seruus et addic-
tus est. Quin etiam alibi palam nomen ip-
sum ridet: Liberum, inquit, Arbitrium,
sed non liberatum: liberum Iusticiæ, ser-
uum peccati.

His testimonijs euidenter de nostra ser-

H ij uirtute

CONFUTATIO ERRORVM

uitute conuicti abijciamus tam superbas
opiniones: & eo ardentius ad liberatorē
properemus. Si enim soli hi liberi sunt,
quos Filius liberauit: sequitur alios ser-
uos adhuc esse peccati.

Fugiamus etiam & detestemur Dog-
ma eorum, qui argutē philosophantur,
Mentem & Voluntatem hominis, in con-
uersione seu renouatione esse *συνεργος*,
seu causam concurrentem & cooperan-
tem: cum & Deo debitum honorem eri-
piat: & (ut Augustinus inquit) suos de-
fensores magis præcipitet, & temeraria
confidentia labefactet, quam stabiliat.

Quod autem post regenerationem
homo per Spiritum sanctum noua luce
& uoluntate donatus, iam ut templum &
organum Spiritus sancti Deo obtempe-
ret, & tunc *συνεργος* Dei appelletur, non
refragamur: præcipue cum & Paulus
hoc elogio pios ornet & dicat, nos ad bo-
na opera esse conditos, quæ Deus præ-
parauit, ut in illis ambulemus. Et Chri-
stus alibi nos uelit esse luminaria accen-
sa, quæ per bona opera alijs ad gloriam
Dei præluceant.

Non

DE LIBERO ARBITRIO. 51

Non igitur ex hac Confutatione quisq; desidia occasionem arripere potest. Ita enim de hoc loco differendum esse censemus: ut inter hos duos scopulos media uia teneatur: ne aut studium pietatis debilitetur: aut temeraria confidentia Deo suus honos præripiatur.

III.

Opinio eorum est, qui contendunt hominem in hac uita integre renouari, & imaginem Dei seu iusticiam originalem plene ac solide in nobis iam restitui & instaurari.

Contra hunc furorem tenendum est, Nunquam ita nos liberari, quin peccati iugo pars nostri obnoxia maneat: nunquam ita instaurari, quin multæ hominis terrenæ lineæ semper appareant: nunquam ita renasci, quin de uetustate aliquid retineamus. Circumferimus enim semper reliquias carnis nostræ, quamdiu corporis huius carcere circumdati sumus. Inde conflictus nascitur, & asperrima colluctatio, quæ pium hominem per totâ uitâ non le-

H iij

uiter

CONFUTATIO ERRORVM

uiter exercet. 2. Corinth. 3. Nos transformamur de die in diem ad imaginem Dei, &c.

Faceffant igitur papiftæ & Stenckfeldiftæ, qui proterue iactitant, nihil effe facilius homini renato, quam Deo perfectam obædientiam & plena obsequia præftare: nihilq; Deum impossibile homini præcepiffe. Item Osiandriftæ, qui nimium reliquias peccati originalis extenuant, dum comparant effentialem fuam Iufticiam mari, & reliquias peccati fcintillæ ignis, &c.

Sed cum hæc doctrina de articulo Liberi Arbitrij in noftra Auguftana Confessione, fubfecuta Apologia, & Schmal kaldenſibus Articulis perſpicue & concinne propoſita & explicata ſit; ſtudio breuitatis huic diſſertioni non amplius immorari, ſed ad prædictam Auguſtanam Confessionem nos potius referre uoluimus.

VII.

Confu

CONFUTATIO

TIO ERRORVM

Osiandri & Stanckari in Articulo
Iustificationis.

Inter omnes Christianæ
Doctrinæ Articulos uix alius
est, tum Satanæ, tum rationi
humanæ intolerabilior, quam
Articulus de imputatiua Christi Iusticia.
Satan quidem ei infensus est odio et in-
uidia nostræ Salutis, utpote qui facile in-
telligit, se nihil efficere posse suis tenta-
tionibus de nostri indignitate, prædesti-
natione, & similibus spectris, quamdiu
is Articulus purus et incorruptus in con-
scientijs regnat. Ratio autem humana ip-
si contradicit, partim ex ingenita propri-
arum uirtutum & Iusticiæ admiratione
& confidentia, partim ex notitijs, & ex
uelata Lege sumptis imaginationibus,
de merito uitæ æternæ.

H iij

Hinc

CONFUTATIO ERRORVM

Hinc tam pertinaciter Iustiam priorum meritorum defenderunt omnes omnium temporum Hypocritæ. Non solum illi, qui extra Ecclesiam inter Ethnicos sine Verbo Dei, solius rationis ductum secuti sunt: uerumetiam illi, qui in externa societate Ecclesiæ, Verbi DEI Doctores & auditores extiterunt. Quales olim fuerunt apud Iudæos cultores Idolorum & cumulatores Sacrificiorum, contra uaticinia Prophetarum de sacrificio Christi: Item Pharisei rigidi externæ disciplinæ obseruatores, contra doctrinam Iohannis Baptistæ & Christi de remissione peccatorum: Item Pseudoapostoli urgentes Circumcisionem & Legis opera contra doctrinam Pauli de Fide & gratuita misericordia per Christum parta. Hi & similes non agnoscentes originalem corruptionem humanæ naturæ, nec Legis Dei seueritatem, qua exigit perfectam obædientiam, Iusticiam in suis uiribus & meritis collocarunt: & prætextu Legis, bona opera exigentis, negarunt & damnarunt Euangelium de Fide,
de

de merito, & Iusticia Christi.

Tale præsumptionis contagium, post Apostolorum tempora subinde magis ac magis crevit: donec Papa illud profundamēto totius suæ Religionis arripies, publicum eius patrociniū suscepit: & maximam Christiani orbis partem sub eius iugum per fulmen excommunicationis redegit, cum inenarrabili multarum animarum sempiterna iactura.

Et licet subinde aliqui etiam in medio Papatu admoniti lectione Prophetarum & Apostolorum, acriter huic damnablem errori restituerunt: tamen tyrannide Papæ subinde oppressi sunt, utpote potestate Tenebrarum adhuc dominante & Deo impium mundum ob ingratitude nem puniente: donec tandem rursus eius calamitatis misertus, per Lutherum, tanquam singulare & plane heroicum Spiritus sancti organon, huius hæreseos atrocitatem patefecit, cunctisq; ob oculos posuit: & salutarem Iusticiam Christi in Evangelio monstravit: & Ecclesiam Papæ tyrannide & conscientiarum carnificina

CONFUTATIO ERRORVM

ficina liberatam ad latam fiduciam, spem
& inuocationem reuocauit.

Cæterum hanc felicitatem Satan nõ
diu Ecclesiæ cõcessit integram: sed mox
e medio cõetu instauratæ Ecclesiæ, distor
ta & ambitiosa ingenia quorundam exci
tauit: quæ articulum Iustificationis nouo
fucō et artificio deprauarent. Inter quos
non infimum locum obtinent Osiander
& Stanckarus: qui ex Schola Lutheri &
cõetu ueræ Ecclesiæ prodeuntes, tandem
utriq; circa articulum Iustificationis, fœ
dum naufragium fecerunt, & Ecclesiam
horribiliter turbarunt.

Cum enim Lutherus ex Propheti
cis & Apostolicis scriptis, rectam & salu
tarem uiam de nostra redemptione & Iu
stificatione demonstrasset: pronuncians
Iusticiam & redemptionem nostram, esse
se opus & actionem totius personæ Chri
sti, ita, ut utraq; alteri in una persona con
iuncta, simul pro nobis redimendis & iu
stificandis laborarit patiendo & uincen
do. Ibi Osiander & Stanckarus, mutuo
certamine de nostri iustificatione, inter se
congressi,

cōgressi, ambo ab hac regia & mediā uia
deflectētes, & nostrā iusticiam, personæ
Christi eā derogātes, ad singulas eius na-
turas perperā detorserunt: atq; ita uterq;
medios ac debitos limites euagati in ex-
tremis uitiosis, in excessu uidelicet et de-
fectu, hæserunt.

Osiander hæsit in excessu, dum nimis al-
te subuolans, soli diuinitati Christi iustici-
am nostram tribuit, per eius inhabitationem
& efficaciam: & cōtra imputatiuam
iusticiam Pauli nostrarumq; Ecclesiarū,
seu iusticiam remissionis peccatorum pe-
nitus uel sustulit, uel certe cōtempnit, &
pedibus cōculcauit. Quod ex hisce eius sē-
tētijs manifeste apparet. Nam propositio-
ne 73. suæ disputationis de iustificatiōe in-
quit: Glacie quoq; frigidiora docēt, qui-
cūq; docent, nos tantū propter remissio-
nem peccatorum reputari iustos. Item in
Confessione: Hypocritæ docent nostram
iusticiam esse nihil aliud, quam quod De-
us nos pro iustis habet, etiamsi simus pec-
catores, & nostrā iusticiā esse, extra nos. I-
tem in cōfutatione prioris scripti Philip-
pi

CONFUTATIO ERRORVM

pi dicit: Deum nec uelle nec acceptare ullam aliam Iusticiam, quàm suam propriam & essentialem. Item negat, nos posse probare ullis Scripturæ testimonijs, remissionem peccatorum esse Iusticiam nostram. Item, Christi essentialis Iusticia, est nostra Iusticia, non remissio peccatorum. Et huius generis innumera testimonia in hoc & alijs ipsius Scriptis reperiuntur.

Sed facile erroris conuincitur, uel solis his duabus rationibus: Primo quod pugnat contra usum, finem aut officium assumptæ carnis. Si enim Diuinitas nuda & sola nos iustificare potuisset, uel uoluisset, quorsum opus fuisset assumptione carnis? Deinde pugnat etiam contra ipsam naturam nostræ Iusticiæ, quam Deus per suam Legem in nobis seueriter flagitat: ad quam propter iustam Dei iram contra peccatum requiritur perfecta impletio & obædientia Legis in agendo et patiendo. Diuinitas autem non patitur, nec mori potest. Ergo Diuinitas in Mediatoris officio sola non iustificat: sed necesse fuit ei adiungi etiam humanitatem,
ut

ut sic tota Persona peccatum & iram Dei
expiaret sanguine & morte sua.

Etsi igitur diuinitas Christi, quantū
pertinet ad efficaciam & uictoriam, ne-
cessario requiritur ad parandam nostram
Iusticiam: tamen sine humanitate patien-
te & moriente nequaquam illam perfici-
cit. Deus enim nostris peccatis offensus,
noluit placari sine persolutione sufficien-
tis, & æqualis precij, mere uiolenta subla-
tione peccati & supplicij: sed humili pas-
sione supplicij, qua eius legali Iusticiæ, i-
ræ, ac uindictæ contra peccatum satisfacere.
Iuxta illud Matth. 5. Non ueni soluere
Legem, sed implere. Atq; hic quidem
est error Osiandri, contra Articulum Iu-
stificationis hærens in excessu.

DE ERRORE STANCKARI.

STanckarus econtra hæsit in defe-
ctu, dum nimis profunde descendens
soli humanitati Christi nostram Iusticiam
adscri-

CONFUTATIO ERRORVM,

adscribit. Humanitas enim Christi sola, licet sancta & iusta: tamen sine auxilio diuinitatis, nequaquam suffecisset acquirendæ nostræ iusticiæ. Nam non sola potuisset grauitatem immensæ iræ Dei contra nostra peccata, nec uolentiam nostrorum hostium, Mortis, Inferni, ac Satanæ sustinere: sed oppressâ onere succubisset, nisi Diuinitas ipsi hypostatice seu personaliter adiuncta tum sustentasset patientem humanitatem, tum illa mirabili cõiunctione præstantiâ meriti, sacrificij, & mediationis, infinito cumulo auxisset. Quemadmodum passim in Scriptura testantur tristissimæ eius querelæ in patiente, & lugubres gemitus pro liberatione & sustentatione, ueluti Psal. 22. Deus, Deus, respice in me, quare dereliquisti me? Exaruit tanquam testa uirtus mea. Psalmo 69. Saluum me fac Deus, quoniam usq; ad animam meam intrauerunt aquæ, & non est substantia.

Omnino igitur necesse fuit, succurrere Diuinitatem auxiliatricem: quæ sua omnipotentia humanitatem Christi subintolera

intolerabili ira Dei trepidantem, sudantem sanguinem, morientem & descendentem ad Inferos sustentaret, liberaret, & ad immortalem uitam & æternam gloriam eueheret. Sicut Petrus testatur, Act. 2. inquit, Quod DEVS, id est, diuinitas Christi, quam habet communem cum Patre & Spiritu sancto, ipsum resuscitauerit solutis doloribus mortis. Sicut ipse Christus fatetur, Esaia 63. inquit: Circumspexi, & non erat mihi auxiliator, ideo brachium meum fecit mihi salutem. Similiter Iohan. 10. iuxta hanc diuinitatem gloriatur contra mortem, inquit: Ego pono animam meam, ut iterum summa ipsam Nemo tollit eam à me: sed ego pono ipsam à me ipso. Potestatem habeo deponendi eam & potestatem habeo iterum sumendi eam, id est, subire mortem, & redire ad uitam propria potentia, id quod possibile est soli Diuinitati, &c.

Est igitur Christus nostra iusticia, non iuxta solam Diuinitatem, utpote nimis sublimem & præpotentem, nec ad Sacrificium Passionisue satis idoneam: Nec
iuxta

CONFUTATIO ERRORVM

iuxta solam humanitatem, utpote nimis humilem, fragilem, & ad æquiualems precium peccati totius mundi minus sufficientem: Sed iuxta utrasque pariter Naturas, humanam & diuinam, in unam Personam indissolubili fœdere inseparabiliter iunctas: & pro nobis in integrum restituendis laborantes, sicut testantur hæc dicta Esaia 7. Nomen eius erit Emanuel, hoc est, nobiscum Deus, uel Deus unicus & associatus homini in unam Personam, & ita pro nobis redimendis contra hostes in aciem collocatus. Iere. 23. Germen Dauid & Iehoua erit Iusticia nostra, &c. Esaia 43. introducitur ipse Deus alloquens Genus humanum: Mihi laborem fecisti peccatis tuis.

Hinc & Irenæus pagina 185. inquit: Sicut homo erat, ut tentaretur: sic & Verbum erat, ut glorificaretur. Item Vigilius inquit: Talis hostia requirebatur, quæ ita media esset inter Deum & homines, ut & morti succumberet per illud, quod hominis habebat: et mortem uinceret, eo, quod Diuinitatem in se tenebat.

Nequa

Nequaquam igitur Osiandrico more Iusticia nostra Christo attribuenda est per communicationem Idiomatum, sicut aliæ actiones, quæ sunt Vni duntaxat naturæ propriæ, ueluti Creatio, A Eternitas, Passio, mors, etc. Sed realiter iuxta utrâq; Naturâ. Siquidē utraq; Natura simul est occupata, altera quid nascendo & patiendo: altera uero Passionē potenter uincendo. Hinc Paulus Phil. 2. dicit, Quod licet Christus fuerit in forma Dei, & potuerit uno nutu & ictu Satanam profligare, & de omnibus hostibus triumphare, & nos in integrum restituere: Quemadmodum mundum uno Verbo creauit: tamen non duxit suam Diuinitatem rapiendam ad tam uiolentam nostri liberationem: sed exinaniuit seipsum, non exercendo uires suæ Diuinitatis, & in forma serui subiuciendo seipsum supplicio mortis, &c.

Recte etiam Iohannes Baptista dicit, Non ipsum Deum, sed Agnum Dei, tollere peccata mundi, & restituere Iusticiam.

CONFUTATIO ERRORIS

ciam. Item Paulus Rom. 5. diserte pronunciat nos fieri iustos non sola efficacia, uel uiolenta potētia diuinitatis Christi: sed eius humili obādientia. Dicitur enim: Quemadmodum per inobādientiam unius hominis peccatores constituti fuimus multi: ita per obādientiam unius Iusti constituentur multi. Item Acto. 20. Deus acquisiuit Ecclesiam sanguine suo. Item 1. Iohan. 1. Sanguis Christi peccata nos ab omnibus peccatis.

Ex his omnibus liquidò patet, nec Osiandrum, nec Stanckarum ueram assequi iusticiam Christi: sed utrumq; uagari & errare in duobus extremis, excessu & defectu, dum eam in singulis naturis Christi quærunt ac collocant: ubi contra regiam & mediam uiam in Scriptura monstratam, in utraq; Natura uni Personæ coniuncta, pios omnes sequi & amplecti oportet.

Verum quoniam non leuis adhuc cura de errore Osiandrico Ecclesiam Dei premit & excruciat: neq; hæc omittenda,

da, sed omnino recensenda & præmonenda sunt: Hunc scilicet errorem non tantum à Verbo Dei, quod supra ostensum est, alienissimum esse: sed etiam à Confessione Augustana, Apologia & Schmalkaldicis Articulis, inde apparet, quod nulla usquam in nostra Augustana Confessione, Apologia, & Schmalkaldicis Articulis, de essentiali aut substantiali iusticia nos iustificante mentio facta sit: sed sola imputatio meriti Christi, & remissio peccatorum pro nostra iusticia docetur & inculcatur.

VIII.

CONTRA

ERROREM MAIORIS,

quod bona opera necessaria
sint ad Salutem, eiusque adha-
rentium & con-
iunctorum.

I ij

Error

CONFUTATIO ERRORIS

ERROR Maioris eiusque
 adhærentium & coniuncto-
 rum eatenus cum præcedē-
 ti Oliandri & Stanckari cō-
 gruit, quòd plane ad ean-
 dem cum ipsis metam tendit, in corrup-
 pendo & deprauando Iustificationis ar-
 ticulo: discrepat autem Maior ab illis
 modo ac uia, quam in extruendo suo er-
 rore sequitur. Illi enim suam imposturam
 contexunt adulteratione causæ efficien-
 tis, dum Iusticiam nostram assignant nō
 toti personæ Christi, iuxta utramque simul
 Naturam operantis merito & efficacia:
 sed alterutri duntaxat eius Naturæ, ita, ut
 una tantummodo & sola Iusticiam no-
 stram producat: altera nihil ad eam con-
 ferente.

At Maior, licet concedat, totam per-
 sonam Christi esse ueram causam effici-
 entem Iusticiæ nostræ: tamen alium cu-
 niculum suffodit seu rimam agit, struitque
 insidias deprauatione causæ formalis seu
 materialis. Vera enim materialis seu for-
 malis

malis causa iusticiæ nostræ nulla alia est, quam perfecta impletio & obædientia Legis, à sola Christo obædiendo & pati-endo præstita, & sola Fide apprehensa, tanquam meritoria & necessaria ad Salutem. Hanc Maior multipliciter uitiat & contaminat falsis sententijs et impijs Propositionibus de necessitate bonorum operum ad Salutem: quas tempore Interimistico à Papistis, Interimistis & Adia-phoristis mutuatus est. Horum igitur saltem præcipuas aliquot ex eius Scriptis recensebimus & breuiter refutabimus.

I.

PRimum arripuit has Propositiones palam & mordicus tuendas, ut apparet in libro anno LI. edito contra Amsdorffium, Item in Sermone de Conversione Pauli.

Bona opera sunt necessaria ad Salutem.

Nemo unquæ sine bonis operibus saluatus est.

Impossibile est quenquæ sine bonis operibus saluari. I ij Has

CONFUTATIO ERRORIS

Has Propositiones uarijs rationibus & glossis pingit, & palliat: quarum aliqua saltem in speciem uerisimiles: aliqua autē palam impia & falsa sunt nimirū, ut prerextu ueri similiū falsas uendat atq; obtrudat. Veritatis speciem hoc commento præbet, quod passim seipsum declarans scribit: se bona opera ad Salutem necessaria docere, non tanq; meritū sed tanq; fructum & effectum, necessario comitantem illos, qui fide consecuti sunt Salutem.

Ad hanc glossam Maior ubiq; pro- uocat tanq; euidentis testimonium suæ integritatis contra suos Antagonistas: qui ipsum Papistici fermēti accusant: sed hoc prætextu nequaquam elabi potest. Etsi enim prædicta eius glossa uera & non simulata esset: tamen quia ea abutitur ad fucandam & stabiliendam formam loquendi, simpliciter falsam & Papisticam: deinde quia sine omni necessitate & ratione conatur hanc falsam Propositionem prætextu glossæ ueri & sani sensus puillis Christi obtrudere: ideo non effugit culpam

pam proditæ Veritatis & Intermisticæ
collationis.

Pugnat enim eius glossa ex diametro
cum ipsa Propositione, quæ meritum ex-
cludit, quod tamen Propositio includit.
Siquidem, omnium linguarum usu & te-
stimonio, illud, quod ad aliquam rem ne-
cessarium requiritur non tantum intelli-
gitur de causa sine qua non (quæ ipsa hic
locum non habet) quod absq; ea res con-
sistere nequeat: sed etiam de causa effici-
ente, instrumentali, formali, & materiali,
quod illam rem efficiat, constituat & cō-
seruet. Sicut Architectus securis, ac igna
necessaria sunt ad structuram domus.

Dicere autem bonos fructus & ef-
fectus esse necessarios ad bonam arbo-
rem: aut effectum ad causam efficientem,
nullius linguæ proprietas admittit: & ip-
se quoq; ordo naturæ sic dicere prohibet
& reclamationat: sed potius contrarium, uide-
licet, quod bona arbor sit necessaria, ad
bonos fructus. Sic recte dicitur, Salutem
& iusticiam esse necessariam ad bona ope-
ra: quandoquidē (teste Iohanne 1. Cap. 3.)

I iij

solus

CONFUTATIO ERRORIS

Solus ille, qui est iustus, iusta facit: sed non e contra recte dicitur, Bona opera esse necessaria ad Salutem. In tali enim oratione ordo rerum & causarum inuertitur: fructus ante arborem, & bona opera ante Salutem seu bonum operatorem collocant.

Est igitur hic primus error Maioris seuerissima reprehensione dignus. Quia pretextu uerorum glossematū pingit & inuehit Papisticas, ambiguas, flexilōquas, insidiosas & periculosas formas loquendi. Si enim huiusmodi lusibus glossematū in Ecclesia Dei locus concederetur: ipsius etiam Porphyrii, Arii, & similium hæreticorum blasphema & portentosa deliria astute excogitatis coloribus pingi & excusari possent.

II.

Secundo. Quia errore (ut dicitur) nihil est foecundius, ita, ut semper error errorem pariat, & suum defensorem subinde magis magisque demergat & contagione inficiat: idem Maiori quoque usu uenit.

uenit. Suscepto enim semel patrocínio flexiloquæ & Papisticę Propositionis de necessitate operũ ad Salutẽ: uolentia eiusdem eo tandem abripitur, ut palam impia & papistica profiteatur: & suas ipsius glosas superius positas de excluso merito operum euertat, damnet, & seipsum turpissime contradictionibus implicet.

Sequens igitur error, quem ex defensione supra dictarum propositionũ, quasi quodam uenenato cõtagio hausit, pugnat contra principalem usum Fidei & applicationem meriti Christi ad nos. De ea enim hæctenus communis Catholicæ Ecclesiæ cõsensus ex sacra Scriptura & Augustana Confessione fuit: Quod meritũ Christi sola Fide apprehendatur & applicetur. At Maior in dispositione sua super Cap. 10. ad Rom. expresse eam adplicationem tribuit, non tantum Fidei, sed etiam Confessioni,

Quo quid absurdius & perniciosius fingi potest? Perinde ac si quis ab alio porrectum thesaurum accepturus tendat ad ipsum, non tantum manum, sed exerat etiam

tiam

CONFVTATIO ERRORIS.

etiam linguam, quasi ea cum manu ad idem officium sit destinata. Pari, imo multo maiori cum absurditate Maior Fidem et Confessionem in applicatione meritū Christi ad nos conglutinat, cum tamen sint diuersissima.

Fides enim proprie est mere Dei in nobis opus, & singularis motus à Spiritu sancto in hunc principalem finem conditus et excitatus, ut esset nobis quasi manus quædam mendica, quam ad Deum porrigeremus: & ab ipso Christum unacum suis thesauris in Verbo exciperemus: sicut infinita Scripturæ testimonia testantur. Matth. ultimo: Qui crediderit saluus erit. Item Esaia 53. Scientia sui iustificabit multos. Iere. 5. Domine, oculi tui respicient fidem. Habacuc 2. Iustus sua Fide uiuet. Rom. 3. Statuimus hominem iustificari Fide, sine operibus, &c.

Confessio autem est Fructus Fidei: qua nihil salutis à Deo accipimus: sed antea sola Fide acceptam ore confitemur, & Deū celebramus, iuxta illud Psalmi 116. Credidi propter quod locutus sum, &c.

Quin

Quin ipse quoque Maiorui Veritatis coactus aliquoties in suis Scriptis affirmat: sola Fide nos iustificari, & sola Fide beneficia Christi nobis applicari, &c. Et mox superius oblitus, assuit ei Confessionem: & ipsam in eodem usu applicandi ad nos meriti Christi cum Fide collocat: atque ita fenestram aperit fingendi infinita media applicatoria, qualia in Papatu uiguerunt, ueluti Missæ, Peregrinationes, Intercessionem mortuorum, &c.

III.

Tertio, post deprauatam applicationem meriti Christi ad nos, & falso Confessioni pariter ac Fidei communicatam, transit tandem ad Papistica Encomia bonorum operum, ut Pharisaicam præsumptionem confirmet. Laudat enim bona opera non more Scripturæ usitato: sed alio duplici & plane Papistico modo: tum quod pars sint nostræ Iusticiæ coram Deo: tum quod causa retentiua sint acceptæ Salutis.

Prius

CONFUTATIO ERRORIS.

Prius Encomium liquido patet ex definitione Iusticiæ: quam ponit in Dispositione sua in decimū caput ad Rom. Iusticia (inquit) est Verbum de Filio Dei incarnato & crucifixo habere in corde: in eo lætari, acquiescere: id ore profiteri & propagare: & propter hoc Verbum omnia extrema etiam mortem sustinere & pati.

In hac definitione & Dictis adiunctis euidenter in substantiam Iusticiæ collocat opera nostra, et opera Christi (ramet si horum admodum obscure & tenuiter mentionem faciat) perinde quasi unā & eandem Iusticiam constituent: cum tamen longius à se inuicem distent, quam cœlum à terra: imo extreme inter se pugnent, usq; adeo, ut prorsus impossibile sit, ea coniunctim in eadem sede, id est, in foro Articuli Iusticiæ morari.

Ibi enim sola obædientia Christi totum dominium occupat: & nostram Iusticiam omnibus numeris absolutam reddidit, iuxta eius testimonium Iohan. 15. Iusticia est, quod uado ad Patrē, Cum quo
Christi

Christi dicto prorsus et ad amissim conuenit & illud Pauli ad Galat. Si ex operibus est iusticia: frustra Christus est mortuus. Idem enim penitus est Christi transitus ad Patrem, quod mors seu Passio, &c. Item Esaiaë 51. Gloriatur de tali iusticia, quod omnes illos, qui ea nitantur, durabiliores reddat cœlo & terra: & cōferuet contra desperationem. Salus mea (inquit) durabit, & iusticia mea nunquā deficiet. Esa. 45. Apud memetipsum iuraui immutabiliter, Quod omne genu sit mihi flectendum: & omnis lingua sit iuratura: In Domino est mihi iusticia & fortitudo.

In his & similibus dictis iubet Filius Dei suam obædientiam sola Fide apprehensam iudicio Dei opponere, tanquã perfectissimã iusticiam: nec humana opera ei admiscere. Alioqui enim tota amittitur. Hinc Apostolus Paulus passim in suis Epistolis, præcipue autem ad Romanos & Galatas, per antithesin argumentatur: Si ex operibus prouenit iusticia: Christus frustra mortuus est. Item Gala. 3.

Quot

CONFUTATIO ERRORIS

Quotquot ex operibus Legis sunt: Maledictioni obnoxij sunt. Item: Si gratia saluamur: Ergo non ex operibus: alioquin Gratia non esset Gratia etc.

Nec Fides nostra duabus pariter columnis, nostris uidelicet & Christi operibus simul niti & acquiescere potest: sed distrahitur & uertitur in dubitationem, iuxta illud Pauli ad Rom. 3. Ideo ex Fide ut sit firma Promissio.

I. Est igitur prorsus falsum & impium Encomium Maioris de operibus, cum ea in definitione Iusticiæ coniungit cum operibus Christi. Hoc enim pacto honorẽ Iusticiæ & Salutis, soli obædientiæ Christi debitum, communicat operibus nostris: & Fidem nostram distrahit, partim in Christũ, partim in nos ipsos. Quid obsecro magis Papisticum & idolatricum dici potest?

II. Porro non minus impium quoq; est alterum illud bonorum operum Encomium: ubi eis tribuit uim retinendæ Salutis: sicut patet ex eius Sermone de conversione Pauli B. 3. Cum tamen retentio
nostræ

nostræ Salutis æque sit opus solius Christi in nobis: ac ipsa acquiritio. Sicut enim ille solo merito suo fide nostra apprehenso nos iustificat & saluat: Ita deinceps iustificatos & saluatos contra carnis & Sathanæ tentationes Spiritu sancto gubernat & corroborat in Fide, inuocatione, et noua obædientia, iuxta hæc dicta, Philip. 1. Qui inchoauit in nobis opus bonum: idem quoq; perficiet, usq; ad diem Christi. Item 1. Petri 1. Virtute DEI custodimur per Fidem ad Salutem, &c.

Nisi enim filius Dei cum Patre & Spiritu sancto suam mansionem in nobis faciens, & tanq; inuictum caput nos sua languida membra subinde repararet, & grauantem Diabolum reprimeret: certe nullo momento acceptum donum uitæ æternæ retinere possemus, iuxta illud Esaiæ 40. Ipse dat lassio uirtutem: & cui non sunt uires, multiplicat robur. Fatigabuntur pueri & deficient. & iuuenes impingendo labentur: Expectantes autem Dominum renouabunt uires: & renascentur
eis

CONFVTATIO.

eis pennæ instar aquilarum: current & non fatigabuntur: ambulabunt & non deficient.

Ad retentionem Salutis pertinet etiam perpetua illa remissio peccatorum, propiciatio, & Dei placatio. Sic enim demum in Christo permanemus aut consistimus: si nulla nobis est condemnatio, seu si perpetua Christi propiciatione peccata nostra tolluntur aut abolentur. Sic enim inquit Dauid: Si peccata obseruaueris Domine, Domine, quis consistet? Quia igitur Dominus peccata non obseruat, coram facie omnipotentis Dei, seu igne illo omnia consumente, umbraculo Mediatoris protecti consistere & permanere possumus.

Errat igitur grauissime Maior hac quoque in parte, quod, tribuendo bonis operibus uim conseruatiuam acceptæ Salutis, abducit pios ab assidua Christi imploratione pro perpetua remissione peccatorum, pro confirmanda Fide, & conseruanda Salute, ad superbam præsumptionem, et confidentiam de proprijs operibus

ribus ac donis, contra illud Pauli 2. Cor.
1. Ne collocemus fiduciam in nos ipsos:
sed in Deum, qui mortuos exuscitat.

Ex enumeratis igitur crassis hisce
longeque grauissimis erroribus liquido pa-
tet, quam parum synceri sensus Maior in
Articulo Iustificationis reliquerit: & quā-
tum Papistas contra nos armauerit, dum
eandem cum ipsis formam loquendi, u-
surpat: & glossemata propositionibus
contraria assuit: applicationem meriti
Christi, quæ soli Fidei proprie est, ad con-
fessionem quoque transtert: denique miscen-
do in definitione Iusticiæ nostras uirtu-
tes, Christum debito honore defraudat: &
conscientias, uel in Pharisæicam hypo-
crisin & Papisticam præsumptionem: uel
etiam contra in Cainicam desperatio-
nem præcipitat.

Horum tam horribilium malorum
cum suo impio dogmate author existat:
non tamen ueretur palam gloriari, se nū-
quam à sana Doctrina discessisse: sed sem-
per nauasse præclaram operam in prohibe-
benda carnali licentiâ, uel prophana secu-

K

ritate

CONFUTATIO

ritate & accendendo studio bene operan-
di. Nō autē uidet, de quibus haecenus in
enarrabilia & atrocissima mala, quæ sub
specioso isto prætextu, in immensum cu-
mular: uidelicet quod Articulum Iustifi-
cationis nefarie corrumpit: Euangelium
transformat in Legem: Christo debitum
honorem eripit: Papisticam præsumptio-
nem ac confidentiam operum confirmat
indignis autem, peccatoribus & territis
conscientijs omnem consolationem am-
putat & adimit, easq; ad desperationem
adigit.

Hæc mala infinitis modis sunt graui-
ora quam carnalis securitas: quam tamē &
ipsam omnes orthodoxi Euangelij docto-
res acerrime taxant, sed diuerso modo.
Quid enim contra securitatem grauius
dici potest, quam hæc uoces: quas in omni-
bus concionibus ac scriptis sonamus: ui-
delicet. quod illi, qui carent proposito re-
cte agendi, & laxant frena cupiditatibus
contra conscientiam, careant uera Fide,
uel, si quam habuerunt, amiserint: sint spi-
ritualiter mortui: destituti Spiritu sancto:
agitati

gitati à Satana, & obnoxij corporalibus
& æternis pœnis, &c. Quæ hæc horribilia
tonitrua nõ deterrēt à carnali licentia, &
accendant ad nouam obædientiam: hunc
nunçq; Maioris Papisticæ propositiones
de necessitate bonorum operum moue-
bunt & emendabunt.

Non solum autem cum Verbo Dei
pestilens hic error pugnat, ut hæctenus a-
bunde ostēsum est: sed etiam à nostris Ec-
clesijs toto tempore instaurati Euange-
lij præsertim autem anno 36. & deinceps,
cum quidam eum astute ex Papatu resti-
tuere conarentur, damnatus & reiectus
est. Quin & Augustana Confessio & A-
pologia non obicure hunc errorem eo ip-
so damnat: quod cum multa de gratuita
acceptatiōe & bonis operibus dicat: eaq;
omnia studiose confectetur, quæ Aduer-
sarios nobis æquiores redderent: hanc ta-
men propositionem Monarchis & Ad-
uersarijs longe exoptatissimam nusq;
uel nutu ponit, asserit, aut saltem subina-
dicat.

IX.

K ij

Confusa

CONFVTATIO

CONFVTATIO ADIAPHORISMI.

INTER VEROS
cultus, quos & Deus om
nium maxime probat, &
quibus honore afficitur,
non postremum locum
obtinere constans, libera,
& ingenua Euangelij Confessio, segrega
ta ab omni fuce, dissimulatione, aut col
lusione cum hostibus: præsertim eo tem
pore, cum Tyranni uel uulpina uersutia,
uel lupina uolentia doctrinam Christi
aut corrumpere, aut opprimere & delere
conantur. Tunc enim omnium maxime
cum ad gloriam Dei, tum Ecclesiæ uerita
tisq; confirmationem necessaria est Con
fessio: sicut testantur hæc Christi dicta &
seueræ comminationes, Matth. 10. Qui
cumq; me coram hominibus confessus fu
erit, &c. Item Marci 8. Quem puduerit
mei, &c. Et Ebre. 13. Offeramus per Chri
stum

stum iuge Sacrificium laudis: quod est fructus labiorum confitentium Nomen eius. Et Matth. 21, Ea necessitate postulat Confessio, ut hominibus eam omittentibus, lapides in ipsorum locum subire oporteat. Nullū igitur nec maius nec atrocius scelus est & indignius homine Christiano, quam tali tempore Confessionem ueræ Doctrinæ uel abijcere uel occultare: aut insuper fucosas impiasq; conciliationes & collusiones cum hostibus inire, & suscipere.

Quia uero talis Confessio plæruncq; cum maximis et grauissimis periculis cōiuncta est: & naturaliter omnes otium, tranquillitatem, & securitatem amamus: fieri solet, ut, ingruente aliqua persecutiōe, homines politici & sapientes, cum de suis corporibus & facultatibus magis quam de Ecclesiæ ueritatisq; salute anguntur, Religionem ad uoluntates hominum inflecti cupiant & patiantur: & interea delicias sibi faciunt, quasi hæc inclinatio ad hostes, quæ admittitur in rebus externis & sua natura Adiaphoris, nul-

CONFVTATIO.

Iam Ecclesiæ Christi cladem aut pernitiã
em afferre queat.

Ita nostra ætate, cum Augustanum
illud Decretũ (quod uulgo INTERIM
uocant) ab hostibus Euangelij concinna-
tum & promulgatum esset, passim ad Ec-
clesiæ interneccionẽ & Papatus instaura-
tionẽ obtruderetur, additis seuerissimis
edictis & comminationibus: multi pror-
sus his minis de sua pristina constantia &
firmitudine ita deiecti sunt: ut uitandi pe-
riculi causa, quod tum grauissime impen-
dere uidebatur, Idolo artificiose conflato
se prosternerent & subijcerent.

Alij uero, & hij quidem non obscuri
neq; ignobiles, imo autoritate & donis
præcellentes, quos Deus tanq; duces &
Antesignanos in prima acie collocarat,
hanc uiam inibant, ut neq; in totum reiij-
cerent, neq; prorsus approbarent. Mediã
igitur uiam, ut tuissimã eligentes, ita cen-
sebant itaq; diserebant: Consultius esse
aliquarum Cæremoniãrum mutationem
suscipere, & simulate fucosas conciliatio-
nes

nes cum hostibus inire: quā hostem plus
satis antea sæuum & incitatum grauius
exasperare; aut Stoica, ut ipsi aiebant,
pertinacia uastitatem & solitudinem Ec-
clesijs & Rebuspub. accersere.

Atq; hoc fulmine tunc terrebant &
dementabant multos, ita, ut uererentur
nisi aliqua fieret in gratiam hostium Cæ-
remoniarum immutatio, quæ obædien-
tiæ & concessionis speciem præberet:
certissimam ac præsentem & Scholis &
Ecclesijs imminere uastitatem: Docto-
ribus & Pastoribus Ecclesiæ una cū par-
uis liberis & coniugibus exilium; & pau-
lo post Hispanicam Tyrannidem ubiq;
in Germania regnaturam esse.

Ad auertenda igitur hæc incommo-
da, & ad retinendum mediocrem Ec-
clesiæ Statum, ad sedandam etiam hostis
sæuitiam, seruitutem potius aliquam Re-
ligionis subeundam & tolerandam esse
ducebant & suadebāt: quā inconsiderato
zeli feruore nouos motus concitare: & se
& alios in summum discrimen adducere:

K iij   toti

CONFVTATIO

totiusq; Religionis iacturam facere.

Hinc tot conuenticula, inquisitiones, deliberationes, & nouæ Reformationes hic illicitæ sunt: quarum aliquæ etiam in lucem prodierunt. Et quia quorundam Principum & Præceptorum auctoritate fuerunt ornata & extructæ, multisq; fucis & pigmentis colorata, maximamq; securitatem amplectentibus promiserunt: maiorem etiam ruinam secum traxerunt.

Hanc foedam collusionem & impias consultationes cum manifestis hostibus, hocq; Philosophicum & politicum commentū, quo simul & Deo & Tyrannis fucum facere uoluerunt, & reuera Veritatem abnegarunt, insectamur: quoties in Adiaphorismum inuehimur.

His etiam contradicere & repugnare pios omnes oportet, etiamsi fractus ilabatur orbis: donec communi consensu & publica testificatione eorum, qui se Augustanæ Confessionis socios & assertores profitentur, & his consilijs non tantum interfuerunt, sed etiam præfuerunt,
hæc

hæc deliria confutent. Grauiſſimis ergo rationibus & argumentis ex verbo DEI ſumptis, quorum præcipua nunc ſequuntur, adducimur, ut ea diluamus & reprehendamus.

I. Primum, Neceſſe eſt erudiri Eccleſiam de rebus controuerſis, & discerni inter conſilia, quæ ante Tyrannicam in Eccleſias Chriſti irruptionem ab Architectis Adiaphoricarum corruptelarum, ſuperſtite Luthero, pijs Eccleſiæ Nutricijs ex Verbo Dei propoſita ſunt, à conſultationibus Adiaphoricis: quæ poſtea rebus aliter ſtantibus ſuſceptæ ſunt.

At ſumma conſilij ante motum bellum in deliberationibus publicis hæc erat: Non eſſe faciendam mutationem Cæremoniarum in gratiam Aduerſariorum Euangelij, niſi prius iacto cum eis fundamento, Hoc eſt, ſtabilito conſenſu de puritate doctrinæ & de legitimo uſu Sacramentorum.

Huius conſilij & fontes & cauſæ reddebantur, ut quod Iohannes in Epist. 2. inquit: Si quis hanc Doctrinam non affert, ne

CONFVTATIO

ne dixeritis ei Aue. Qui enim ei dicit, Aue, communicat operibus eius malignis. 2. Corinth. 6. Nolite iugum ducere cum infidelibus. Quæ enim participatio Iusticiæ cum iniquitate: aut quæ locietas Luci cum tenebris? Quæ conuentio Christi cum Belial? Quæ pars fideli cum infideli? Quis autem consensus templo Dei cū Idolis? Psal. 1. Beatus uir, qui non abiit in consilium impiorum, & in uia Peccatorū non stetit, & in cathedra Derisorum non sedit. Psal. 26. Non sedeo cum Concilio uanitatis, & cum dolosis non conuersor: Odi Ecclesiam malignantium & cum impijs non sedebo. Huc afferebatur & dictū in Apocalypsi de non recipiendo caractere Bestiæ, id est, de uitanda collusione cum hostibus Euangelij, & de seiunctione ueræ Ecclesiæ ab Aduersarijs.

II. Secundo. Consentientibus etiam animis & linguis docebatur: In casu confessionis Cæremonias non amplius esse Adiaphora: & nihil, utcunq; paruum, admittendum esse, quod aut Confessionem
obscure

ADIAPHORISMI.

obscuraret; aut libertatē Ecclesiæ sāguī
ne Christi partā quoquo modo imminue
ret. Item, Non negligenda esse parua ini
tia: quibus paulatim postea maiores fie
rent accessiones.

Huc afferebatur uox Marci Arethu
sij: qui ut apud Theodoretum extat, dix
it: Ad impietatem conferre uel obulum
unū, perinde est, ac si quis cōferat omnia

Item exempla Danielis & Eleazaris
quæ declarant, ex paruis sæpe magnarū
momenta rerum pendere. Etsi enim per
se & suo genere Adiapharon erat, recita
re precationem fenestris cœnaculi siue a
pertis siue clausis: tamē Daniel apertis fe
nestris preces suas recitauit; ne uideretur
impio Regis Edicto parere & obædire,
quod ueram Dei inuocationem impedi
bat: Ac maluit Daniel inter Leones ab
ijci, quam gestu aliquo præ se ferre obæ
dientiam erga regium Edictum, pug
nans cum secundo Præcepto de inuoca
tione & Confessione.

Sic Eleazarus maluit ab hostibus
interfici

CONFUTATIO

interfici, quam uideri tantum uesci carne
 suilla. Quia nō hoc agebatur à satellitibus
 Antiochi, ut tantum uiolaret Legem de
 ciborum discrimine ; sed ut ipso facto
 ostenderet, se à tota Lege defecisse : &
 Religionem Ethnicam amplexum esse.
 III. Tertio, Magno consensu, uiuente
 adhuc Luthero & rebus tranquillis, Axio
 ma illud urgebatur : contra Aduersarios
 pertinaces utendum esse exemplis liber
 tatis : & ad huius confirmationem affere
 bantur testimonia Scripturæ. 1. Cor. 7.
 Precio redempti estis, Nolite fieri serui
 hominum. Gal. 5. In libertate, qua Chris
 tus uos liberauit, stete ; Nec rursus iugo
 seruitutis implicemini. Galat. 4. Nunc,
 cum cognoscatis Deum, imo potius ab
 ipso cogniti sitis : Cur iterum conuertimi
 ni ad infirma & mendica Elementa : &
 his denuo seruire uultis ? Colos. 2. Caue
 te, ne quis uos deprædetur per Philoso
 phiam & inane imposturam secundum
 traditionem hominum, & elementa mun
 di & non secundum Christum. Item, Ne
 mo uos iudicet in cibo aut potu, aut par
 te

te diei Festi. Si enim per mortem Christi uendicati estis ab elementis Mundi: quid tanquam uiuentes in mundo his decretis obtemperatis? Non gustes, non tangas: quæ speciem quidem sapientiæ præ se ferunt, sed re ipsa sunt *εθελοθρησκείαι*.

III. Quarto Addebantur & exempla huius Regulæ: Vt, Apostoli uiolant traditiones Phariseorum, Mat. 12. & 15. Gal. 2. Sed neq; Titus, cum esset Græcus, coactus est circūcidi propter falsos fratres: qui insidiosè explorabant nostram libertatem, quam habemus in Christo: ut nos in seruitutem redigerent: quibus nec ad horam cessimus, ut ueritas maneret apud uos. Et in eodem capite, Lapsus Petri, non quidem in doctrina, sed in usu libertatis taxans, seuerissima oratione utitur: Petro aperte restiti in faciē, inquit: Quia uidebam quod reprehensione dignus es, propter hypocrisin, iuxta quam non recte incedebat in ueritate Euangelij.

V. Exaggerebant doctrinam de Scandalis: Væ homini, per quem uenit scandalum.

Quod

CONFUTATIO

Quod uero intempestiua mutatio
 Cæremoniæ fons esset plurimorum
 & maximorum scandalorum euidenter
 demonstrabant. Quid enim, aiebant, ma-
 gis deformat doctrinã & Ecclesiam, quã
 si ueteres & iam pridem graui consilio
 abiecti panniculi assuantur nouæ uesti?
 Si doctrinæ repurgatæ & bene constitu-
 tis Ecclesijs Papisticæ assuatur Cæremo-
 niæ? Monebant, Imbecilles non adducen-
 dos esse in dubitationem: ne uidelicet
 existimarent repurgationem doctrinæ &
 Cæremoniærũ prius factam nõ esse opus
 Dei: sed humana audacia tentatam & sus-
 ceptam esse: imo intempestatiuam muta-
 tionem Cæremoniæ in gratiam hosti-
 um factam, nihil aliud præ se ferre, quam
 speciem defectionis a tota doctrina. Vel-
 le autem Apostolum, ut non tantũ cauea-
 mus à malo, sed etiã à specie mali, 1. The-
 salon. 5.

VI. In postulatione concordia cum ho-
 stibus semper spectandam esse προαίρεσις
 et finẽ, quem hostes propositum habeãt.
 Sicut autem Diabolus non contentus est
 primo

primo uulnere: sed inde longam telam texit peccatorum & poenarum: Ita hostes Euangelij non contentos esse mutatione Cæremoniarum sed ab his paruis inijs progressus facere ad doctrinæ corruptelas.

Ideo concludebant, quoties Papistæ suas nobis Cæremonias sub specie concordia obtruderent, nobis semper ipsorum hypocrisin & Sophisticam, quæ sub hoc prætextu latitaret, magnopere cauendam & fugiendam esse.

HAEC uiuente Luthero, rebusq; adhuc tranquillis & florentibus, & ante editionē Sphingis Interimisticae, in publicis & priuatis deliberatiõibus, magno omnium consensu, multaq; libertate orationis constantissime & fortissimis animis agitata, proposita, & in lucem euulgata sũt, etiã in illis libris, qui cõtinēt corpus Religionis nostræ, ut in locis de Cæremonijs de Ecclesia, de Scandalo, de libertate Christiana, &c.

Postea

CONFVTATIO.

Postea uero, ingruente persecutione, reiectis et repudiatis his prioribus consilijs et sententijs ex Scriptura deductis, prorsus contraria, magis tamen speciosa, et eo tempore plausibilia: sed non, ut antea ex Verbo Dei, sed ex prophanis Philosophorum et politicorum iudicijs deprompta: & multorum piorum doctorum eiectione uel tantum propter sordidam lineam Vestem, et quia ex Verbo Dei his nouis Decretis contradicebant, sancita et obsignata sunt.

Necq; uero in consultationibus tantum res constitit: sed postq; principuorum Theologorum autoritas accessit, publice noua Ecclesiarum Reformatio indicta & promulgata est: quæ non leuiculas tantum Cæremonias, ut illi excusationis suæ gratia impias illas conciliationes extenuare solent: sed ingens agmen Papisticarum Cæremoniarum et foedissimarum Corruptelarum restitui mandabatur.

Accesserunt his Decretis collusiones & consultationes cum manifestis hostibus

stibus: & non obscura testimonia, his non paruis initijs aditum præparari & inclinationem strui in grauioribus ad regnum Antichristi.

Circumferebantur passim & obtrudebantur pijs Pastoribus epistolæ consilia, adhortationes, & deniq; edita Scripta sub doctorum Virorum titulis & autoritate munita: quibus hoc idem suadebatur, ne doctores Ecclesiæ hæc seruitutem pacis causa in his Conciliationibus impositam horride detrectarent.

Laudabantur, ut amantes concordie & moderationis: qui has politicas consultationes probabant, & in Ecclesias recipiebant. Econtra excutiebantur tanq; φιλόνηκοι & pertinaces: ac hostium fauiciae obijciebantur: qui contra uel hiscere uel mutire audebant.

Rationes prorsus ex Scriptura, ut antea consuetum fuerat, nullas afferebant: sed ut simplicioribus fucum facerent, exaggerabant pericula: certabant autoritate & numero suffragiorum: extenuabant has tetras & impias collusio-

L

nes

CONFVTATIO

nes eum hostibus Euangelij & linteami-
ne uelabant: ac ordinem in Ecclesia de-
centem constituendum esse contende-
bant: quali uero antea sine ordine in me-
ra & magna omnium rerum confusione
Ecclesiæ nostræ uixissent: & propterea
non sine graui causa persecutionem pas-
sæ, &c.

Hærentibus in summo discrimine
propter Cōfessionem & de Ecclesia op-
time meritis, non solum nullam leuatio-
nem aut cōsolationem adhibeant: sed ubi
q̄ hostium elogia decantantes afflictis af-
flictionem addebant.

Cum uero admonerentur de prioribus
cōsilijs, quibus pios Principes & Ma-
gistratus antea rexerant, non solum astu-
te & ueteratorie illa eludebant, circum-
stantias temporum, periculorum, euentu-
um, & personarum exaggerando: sed ma-
ximis etiam & sæuissimis criminationibus
eos impetebant: quorum Christianis
& placidis monitionibus ab his impijs de-
liberationibus nouisq̄ decretis absterre-
bantur.

Hæc

Hæc ut initio sub promulgatum In-
terim tētata et suscepta sunt: ita, quod om-
nium maxime dolendum est, etiamnum
Sophisticè paliantur, pinguntur, excusan-
tur, & non solum Rhetoricis coloribus
mirifice exornantur: sed etiam publicis
scriptis ac testimonijs ex sacra Scriptura
male detortis adhuc probantur, confirmā-
tur, & defenduntur quasi re præclarè ge-
sta. Econtra, omnis turbatæ Ecclesiæ &
scandalorum occasio & culpa in eos deri-
uatur, qui his impijs ac nouis Decretis cō-
tradictorijsq; consultationibus & Scrip-
tis uero, pio, & constanti zelo & Verbo
Dei obstiterunt.

AD hanc igitur Adiphorismi
confutationem, nos non odio aut
maleuolentia, sed iustis & grauissimis cau-
sis adduci, omnes sani & pijs facile intelli-
gunt. Verū adijciamus sane adhuc alias
aliquot rationes, quibus hæc impiæ collu-
siones cum Antichristo adhuc euidentius
refutentur.

I. Primum enim extat expressum Dei
mandatum congruens cum iynceris illis

L ij

Cona

CONFVTATIO

Consultationibus tempore uiri Dei D.
Lutheri susceptis de quibus paulo antea
prolixè dictum est: quod iubet uitare
omnem societatem cum pertinacibus E-
uangelij hostibus: & postulat constantē,
liberam, & ingenuam Euangelij confes-
sionem, sine ulla tergiuersatione aut fūco
Matth. 10. Marci 8. 2. Corinth. 6. Nolite
iugum ducere cum impijs.

II. Deinde intelligunt omnes pīj, con-
sulendum esse Posteritati, ne tantorum
uirorum autoritas & exemplum in Re-
gulam, sicut plerunq; fieri solet, aliquan-
do trahatur: ac ingruente aliqua persecu-
tione, Posterī simili leuitate inconstan-
tiaq; ludant in causa Religionis: & E-
uangelij confessionem, ut rem indifferen-
tem seu Adiaphoron, abijciant: & ad uo-
luntates hominum ac consilia Politico-
rum Religionem attemperent: Id quod
non est leue crimen, sed, iuxta Paulum, in-
imicitia crucis Christi, Gal. 6.

III. Necessè est, ut hostibus professis &
manifestis, qui ex hac Adiaphorica Col-
lusione in summam spem uictoriæ resti-
tuenda

tuendarumq; suarum impietatum erecti sunt, clare ostendatur Veritatis facies: & declaretur, Semen aliquod sanctum & pias reliquias diuinitus conseruatas esse: quæ nō curuarint sua genua corā Baal, nec acceperint characterem Bestiæ.

VT uero hæc tanta mala errorū ac scandalorum recte syncereq; sanentur, & ex Ecclesia Dei tollantur: oportet omnino sequentes Regulas conditionesue ad amissim obseruari.

I.

PRimum, ut Exarchi & architecti harum consultationum & perturbationum in Ecclesia cogitent de sanandis his uulneribus: & ad componendas domesticas controuersias afferant animos non exulceratos iniustis odijs, non impoenitentia pertinaces, non imbutos Sophistica: sed candide iudicantes, quomodo uera & salutaris concordia ad gloriam Dei & Ecclesiæ salutem spectans facienda sit: uidelicet, si ingenua delicti confessione, & acri ipsorum refutati-

CONFUTATIO

one fucosæ illæ cōciliationes & Adiaphorica collusiones et corruptelæ, quibus Ecclesia Christi horribiliter deformata est, prorsus condemnentur et aboleantur.

Nam hac pertinaci & sophistica propugnatione iniuste factorum, recteque sentientium ac monentium damnatione, nō solum augebunt dissidia: sed & sibiipsis iram Dei tristioresque pœnas accersent, iuxta illud Esaiaë 5. Væ uobis, qui dicitis malum bonum, &c,

II.

Secundo, Hoc etiam cauendū, ne in posterum confusio admittatur Evangelij cum humana sapientia, ut tunc factū est. Nam ubi Euangelium confessionem imponit ac edi requirit coram Regibus & Principibus: humana sapientia latebras quærit, & κρησφύγετα siue astuta effugia captat: quibus elabatur, ne propter Confessionem aliquid periculi sustinere cogatur. Id quod non est leue crimen: sed, ut dictum, est iuxta Paulum, manifesta inimicitia Crucis Christi, Gal. 6.

III.

Tertio,

Tertio, Vt Ecclesiæ libertas, quæ est summa & caput totius Religionis Christianæ, conseruetur: & simpliciores erudiantur: omnes Cæremonias ab Antichristo obtrusas, & cū opinione necessitatis & cultus impositas, cane & angue peius fugiendas esse, præsertim tempore Persecutionis.

III.

Quarto, Vt quoties de Religione cum hostibus agitur omnem pacis & concordia promissionem suspectam habessant: & diligenter caueant, ne metu bellorum & periculorum fracti, aut prauo pacis & tranquillitatis conseruandæ studio illecti, doctrinæ corruptelas admittant: aut Tyrannicam seruitutē sibi imponi patiantur.

V. Postremo, Quia Deus à nobis requirit, nō tantum ingenuam & cōstantem veritatis Confessionem: sed etiam corruptelarum perspicuam & illustrem damnationem: Et Adiaphorismus plurimis corruptelis ianuam aperuerit: & non tantum ab Augustana Confessione

discesserit: sed & omnino ab omni Christiana Confessione, utpote qui nihil aliud nisi mera abnegatio metu crucis suscepta fuerit: Ideo necesse est, eum & propter gloriam Dei, & Ecclesiae salutem diserte taxari, & ex Ecclesia explodi, & contra similes praestigias pios muniri.

Nam qui silentio hunc praeterunt, aut sophisticè extenuant: hij se alienis etiam peccatis polluunt: & ex Augustana Confessione confusionem, & ex Christianismo Epicureismum faciunt: pollutosq; hac Babylonia scortatione in profundum impoenitentiae horribiliter immergunt.

His inquam & alijs grauissimis causis inducti haecenus Adiaphorismo cōtraximus: & nos ab ipsius authoribus tantisper segregamus, donec solenni aliqua & perspicua Refutatione ab ipsis condemnetur: et ex Ecclesia Christi explodatur ac profligetur.

Nihil autem nobis & pijs omnibus magis in uotis est, quam ut hij, qui primi Adiaphorismi authores & hortatores extiterunt

titerunt ac Israel sua autoritate in erro-
rem abriperunt, seu, ut Scriptura loqui-
tur, peccare fecerunt, lapsus suos serio ag-
noscant: & non solum à conuitijs, fra-
trumq; recte & pie monentium persecu-
tione, & patrocinio malæ causæ posthac
sibi temperent: sed sua etiam testificatio-
ne, studio & opera Ecclesiam Christi ab
hisce & alijs Corruptelis ac scandalis, no-
biscum unâ consentientibus animis uin-
dicent. Nam hoc solo remedio dissensio-
nes domesticæ finiri, hostium impetus
frangi & retundi, Ecclesia in integrum re-
stitui, & priuatæ ac publicæ Saluti, opti-
me consuli poterit.

GENERA

LIS EPILOGVS TOTIVS

Operis.

EX enumeratis igitur &
confutatis Sectis, euidentissi-
me elucescit, quanto conatu
Satan incumbat in extingue-
dam

GENERALIS EPILOGVS

dam lucē salutaris Euangelij: quam DEVS Pater longe benignissimus, pro suo ineffabili in nos saluandos amore, discussis Papatus tenebris accēdit: tum ut erga gloriosum aduentum Filij sui iam iam iminentem nos præpararet: tum etiā, ut in hisce horrendis confusionibus & tempestatibus nos consolaretur, & erigeret, in Fide, Spe, & Inuocatione: qua tanquā sacra anchora in petram Christum fixa niteremur: & ab ipso tanquam in fluctuante Cymba dormiēte, conseruationē, liberationē, & æterna halcyonia peteremus.

Satan autem, ut nos prorsus nudos & inermes obijciat præsentibus calamitatibus & nouissimæ diei, mūdumq; in extremam impietatem demergat, maiori nunc impetu, ad opprimendam Veritatem ruit: & spargit suum pestiferum mendacium per tam multiplices & speciosas Sectas. Quarum authores & Patronos accersit, non solum ex Papatu: sed ex nostris quoq; Scholis & Ecclesijs, tanquam noxias uulpeculas, ad uastandam uineam Domini emissas.

Sicut

Sicut in Cantico canticorum Spiritus sanctus nō immerito de talibus gravissime cōqueritur: ad easq; acerrime contutandas, hortatur, inquiens: *Comprehēdite vulpes, vulpes parvas, uastratrices uineæ Domini, etc.* Vocat eos nō lupos (etsi reuera lupi sint) sed vulpes, easq; parvas propterea, quod uidētur in speciē parum nocere: & extenuāt suas Corruptelas, ut indignas reuocatione & simplici tantum modō ἀμυξία obliniendas & sepeliēdas. Sed penitus introspectæ, longe sunt nocētiores, quām Papistæ aperti lupi: qui suam grassationem deinceps nullo prætexitu tegere possunt: sed tanquā cōuicti & declarati Veritatis hostes facile cognoscuntur & uitantur.

At sectarij sunt domestici in nostris Scholis & Palæstris uersati, non solum ut fratres, uerumetiam ut duces & præcipui Antesignani, armati autoritate & opinione Veritatis: à quibus uel latum digitum dissentire, ingens piaculum esse ducitur. Enimvero de talibus et ipse Apostolus gravissime queritur in Actis, cap. 20.

Vbi

GENERALIS EPILOGVS.

Vbi primo lupos quidem præmittit, cū inquit : Scio quod post discessionem meam lupi rapaces in uos irruent, non parentes gregi. Sed mox subiicit, alios multo uiciniores et nocentiores, inquiens : Quin adeo ex uobis ipsis surgent Viri loquentes peruersa, ut abducant Discipulos post se. Quibus uerbis illos innuit nimirum : qui in Ecclesia summum locum & gradum docendi obtinentes in manifestos errores labuntur : & tamen sibi tãquam præcipuis Doctoribus per omnia fidem adhiberi postulant.

Talis προσωποληψία nocentissimum & multis insuperabile malum est. Ideo in sacra Scriptura passim tam seueriter & atrociter prohibetur. Gal. 1. Si Angelus è cœlo aliud Euangelium prædicauerit, sit Anathema. Matth. 23. Nolite uocari Rabbi, id est, Præceptores : unus est Magister uester, &c. Matth. 5. Si oculus (hoc est Doctor) tuus scandalizauerit te : erue ipsum, &c. Deut. 33. Qui dixit patri suo, & matri suæ : Non uidi eum : & fratres suos non agnouit : neq; filios suos cognouit :

Hi

Hi custodierunt eloquium tuum, & pactum tuum conseruant. Ipsi docebunt Iacob iudicia tua, & Israelem Legem tuam &c.

Quamobrem memores utilissimæ illius commonefactionis Christi, Matth. 10. Estote prudentes, sicut serpentes, & simplices, sicut columbæ, &c. Simpliciter columbinam ita temperemus prudentia serpentina: ut propter nullius dignitatē & auctoritatem mendacio assentiamur: nec propter ullius uilitatem, Veritati repugnemus: sed eam Doctrinæ puritatem, quam DEVS per electum organū suum Reuerendum Doctorem Lutherū, ex Prophetis & Apostolicis scriptis eruit & in lucem protractam inuito Satana & toto Mundo illustravit, humiliter & reuerenter amplectamur: per quoscunque tandem ipsam DEVS nobis offerat: nec offendamur multitudine uel dignitate corrupentium et abnegantium eam, aut ab ea deficientium.

Simus memores grauissimi illius dicti Christi Matthæi 24. Vbi commemoratis

tis

GENERALIS EPILOGVS

tis multis signis extremi diei & uarijs Sectis, quæ eum præcessuræ essent, tandem hoc quasi epiphonema adiiciens inquit: Vbicunq; est cadauer, ibidem congregantur & Aquilæ: innuens paulo ante extremum diem, in medijs Corruptelis et confusiõibus Religionis semper aliquos fore, tum inter Doctores, qui luce Spiritus sancti, & aquilina perspicacia præditi confutaturi sint Corruptelas: tum etiam inter auditores, qui aquilina fame, & ardenti desiderio ad Christum crucifixum Cadauer in puro Euangelio annunciatur sint conuolaturi. Talem Aquilinam tum aciem in dinoscendis Corruptelis, tum famem in amplectenda Veritate, dignetur nobis donare, augere & conseruare Ihesus Christus Filius DEI: cui cum Patre & Spiritu sancto sit Laus & Gloria in secula seculorum Amen.

CONCLV

SIO.

Hacten

Actenus expositæ sūt di-
 iudicationes & Confutatio-
 nes. Quæ, quia cum ad retinē-
 dam doctrinæ puritatem, tū
 ad euitandas insidias Corruptelarum, qui-
 bus natiua Euangelij sētētia uarie deprā-
 uata est, plurimū momenti nostro iudicio
 habituræ sūt: uoluimus earū editione pri-
 mū nostris Subditis prospicere, quibus
 hoc officij ratione debemus, ne à simplici
 Verbi Dei norma, in uarias Syrtes & La-
 byrinhos humanarum opinionum &
 somnia abstrahantur. Deinde alijs, ex-
 teris etiam quibuscunq̄, studio Christia-
 næ charitatis prodesse: qui uolent hanc
 nostram operam, solo prouehendæ ueræ
 Religionis studio susceptam, candidè am-
 plecti: & serio à fucatis & Philosophicis
 commentis & figmentis, quibus pollui-
 tur, doctrina cœlestis, abhorrent. Po-
 stremo etiam id in hac Confutationis
 Corruptelarum editione spectauimus:
 ut quoniam recte sentientes, non ob-
 scure, ab Aduersarijs & Sectarijs ua-
 riorum

CONCLUSIO

riorum errorū, præter omne meritum insi-
mulantur, hoc Scripto cōfiteremur, testa-
tumq; faceremus coram DEO, eius Ec-
clesia, totoq; Mundo, nos in Augustana
Confessione semel à Parentibus nostris
agnita, recepta & confessa sincere persi-
stere: & tum ab his iam refutatis Corrup-
telis & Sectis, tum ab omnibus alijs, toto
pectore abhorrere, easq; damnare & de-
testari. Hoc enim præcipuo studio quæri-
mus, ut uera & incorrupta doctrina Euan-
gelij, iuxta sacras literas, Confessionem
Augustanam, Apologiam, & Sachmal-
kaldicos Articulos, ab omnibus Corrup-
telis uindicata sola floreat: & in Ecclesia
ad gloriam DEI hominumq; salutem do-
minetur.

Nostro igitur & charissimorum Fra-
trum nostrorum nomine (permoti ad hoc
etiam multorum piorum obtestationi-
bus, qui ueras præseintū certaminū Cen-
suras & Corruptelarum dijudicationes
à Nobis nostrisq; Doctoribus flagita-
runt) hanc nostrorum Theologorum con-
sentientem confutationem in lucem emi-
simus.

simus. Idque (quod toties protestamur) tantum uero & sincero pietatis zelo, & tum ut Reipub. Christianæ totiusque Religio- nis puritas & incolumitas per nos, quo ad eius fieri poterit, prouehatur: tum ut detectis perniciosorum Sophismatū præ- stigijs rudiores sibi facilius à falsis Dog- matibus cauere possint.

Sed & illud notum facimus, nos hac Censura alijs uere pijs Principibus & Ma- gistratibus nequaquam uoluisse quicquā præscribere: aut quasi præiudicij quen- quam illorum (tamenli nostro iudicio Christianissima) grauare. Neque enim du- bitamus, eos, quibus cordi est uera Reli- gio, sua sponte facturos officium suum: & sedulo daturus operam, ut puram & in- uiolatam Euangelij doctrinam ab om- nibus Sectis & Corruptelis segregatam, subditis proponi curent: præterea, si quæ forte in ipsorum Ecclesijs essent enatae, ut non sophisticè pingantur, sed grauius matureque exterminentur: Deinde ne in

M posterum

CONCLUSIO

posterum licentia fingendi nouas & à sacra Scriptura alienas opiniones, aut colludendi cum hostibus uel manifestis, uel etiam occultis Seductoribus, Doctoribus Ecclesiæ alijsue concedatur.

Illud etiam de nobis omnium Ordinum homines sibi persuasū habeant, nos eo quoque consilio adductos, hanc Confutationem adornasse: ut Fidei nostræ Cōfessio, studiumque nostrum prouehendæ ueræ Religionis omnibus innotesceret, & perspicuum fieret nos uere Maiorum nostrorum laudatissimis uestigijs insistere: nihilque tam in uotis habere, quam ut ubique, extirpatis omnibus hominum prauis Traditionibus, Commentis & Corruptelis, sola Euangelij doctrina pura & incorrupta tradatur & propagetur. Idque non iuxta concinnas & plausibiles imposturas, Philosophorumque præstigias & conciliationes: sed iuxta sacras Literas & formulas Augustanæ Confessionis, Apologiae, & Articulorum Schmalkaldicorum.

rum. Quarum pura & nativa sententia
hactenus in nostris Ecclesijs locum obti-
nuit, & iuuante DEO post hac etiam, re-
pudiatis omnibus peregrinis opinionibus,
feliciter obtinebit.

Hac igitur de causa mandamus pri-
mum omnibus & singulis, nostræ Ditionis
Prælati, & in primis Academiae Ie-
nensis Professoribus, præsentibus & fu-
turis, ut quæ Schola ab Illustrissimo Prin-
cipe Electore amantissimo Parente no-
stro, & à Nobis dilectissimisq; Fratribus
nostris, ad tuendum cœleste salutaris Ve-
ritatis Euangelij depositum, oppugnand-
osq; errores ac Sectas præcipue institu-
ta fundataq; est: Item Superintendentibus,
Pastoribus & Concinatoribus, quocunq;
gradu aut dignitate præditis, Ludirecto-
ribus, etiam pueritiæ formatoribus, No-
stro Fratrumq; nostrorum nomine, ut &
puram Euangelij doctrinam consentane-
am scriptis Prophetis & Apostolicis,
formulisq; supra aliquoties ciatis, & de

M ij   niq;

CONCLUSIO

nitq; hisce quoq; Confutationibus congruentem in Templis & Scholis doceant: nec ulla ratione Corruptelis illis, quarum Confutatio hic suscepta est, aut ullis alijs patrocinijs aut sophisticam defensionem accomodent.

Deinde mandamus etiam omnibus nostri Ducatus, Statibus, Comitibus, Baronibus, Nobilibus, Consiliarijs, Praefectis, Consulibus & Decurionibus, ut ueram DEI doctrinam suo loco promoveant & tueantur: contrarijsq; erroribus omni sedulitate & seueritate reluctentur: nec patiantur se quouis uento doctrinae agitari. Quod Christiano pectori omnium maxime deforme, simul ac perniciosum est.

Deniq; praecipimus etiam omnibus reliquis nostris Subditis, ut in pura totisq; nominata doctrina constantissime perseuerent: & tum haec, tum omnes alias praeterea Corruptelas earumq; Patronos

tronos fugiant ac detestentur. Idq̄ sub se
uerissima Nostra Fratrumq̄ nostrorum a
nimaduersione.

Ad præstandam autem huic Edicto
nostro obædientiam, flectere & impelle
re singulos debet, non tantum Nostra &
Fratrum nostrorum autoritas: aut pœnæ
nostræ seueritas: sed multo magis cum
grauissimum DEI mandatum, tum quod
hoc ipso puritas Verbi conseruatur &
gloria DEI asseritur: Deniq̄ quod ita pri
uatim & publice omniũ hominum
salus temporaria & æterna pro
uehitur & promouetur.

M iij

INDEX

INDEX RE-
RVM ET VERBORVM,
quæ in hoc libello continentur
ordine Alphabetico.

A

- Adiaphoristarum errores circa liberum Arbitrium eorumque Confutatio.* fol. 47.
Adiaphorismus. 67.
Adiaphoristarum deliberationes & consilia varia. 68
Adiaphorismo cur contradicendum sit aliquot rationes. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76.
Ad salutis retentionem quid requiratur. 64.
Ambrosius. 32.
Antinomi. 11.
Antinomorum erroris origo, fons, & causa ex falsa definitione Euangelij, quod sit prædicatio penitentiae & remissionis peccatorum. 15.
Antinomi negant Contritionem effici a Spiritu sancto per Legem. 15.
Antinomia quid mali progignat. 16.
Antinorum

INDEX

<i>Antinomorum dictorum solutio.</i>	19.
<i>Antinomi Legem in præcipuo eius usu abrogant.</i>	15.
<i>Antinomi doctrinam totius pœnitentiæ & conuersio- nis ad Deum in solum Euauangelium includunt.</i>	15.
<i>Anabaptismus quid mali afferat.</i>	21.
<i>Anabaptistarum errores uarij.</i>	2.
<i>Anabaptistarum error circa baptisma infantum.</i>	22.
<i>Anabaptistæ confutantur.</i>	22.
<i>Anabaptistæ cur abigant infantes a baptismo.</i>	22.23.
<i>Anabaptistæ.</i>	20.
<i>Aurca regula Lutheri contra Antinomos obseruanda.</i>	19.

B

<i>Baptismus quid.</i>	21.
<i>Baptismus lauacrum regenerationis per S.S. siue in a- dultis siue in infantibus.</i>	22.
<i>Baptismus ad infantes quoq; pertinet.</i>	23.
<i>Baptismus infantum ex Origene probatur.</i>	24.
<i>Baptismus cur usurpandus.</i>	24.
<i>Baptismus quale foedus cum DEO.</i>	24.25.
<i>Baptismus infantū ex Actis Apostolorum probatur.</i>	24.
<i>Baptismo quid nobis Deus conferat.</i>	24.25.

C

<i>Calvinus Sacramentarius.</i>	25.
<i>M iij</i>	Caro

INDEX

<i>Caro in sacris literis quid.</i>	40.
<i>Caro non prodest quicquam.</i>	39.
<i>Calvinus confutatur. 25. & aliquot sequentibus.</i>	
<i>Carnalis securitas quomodo taxanda.</i>	66.
<i>Cœna Domini cur instituta.</i>	25.
<i>Cœnæ Domini mirus abusus in Papatu.</i>	26.
<i>Cœnæ Dominicæ Corruptio.</i>	27.
<i>Cœnæ Dominicæ transsubstantiatio panis in Corpus & Vini in sanguinem, non est admittenda</i>	28.
<i>Cœnæ substantia & Vsus.</i>	29.
<i>In Cœna Domini, Quod & Qui, Relativum quid confirmet.</i>	30.
<i>Cœnæ Dominicæ præsentiam Corporalem Corporis & sanguinis Christi testimonia Confirmantia, & argumenta firmissima ex Verbo Dei adducta.</i>	30.31.32.33.34.35.
<i>Christi verba in Cœna duo proponunt, substantiam & Vsum.</i>	28.
<i>Christi Corpus & Sanguis in Cœna dignis simul & indignis distribuitur.</i>	28.
<i>Christi Corpus verum & Sanguinem esse in Cœna prolixè tractatur.</i>	28.29.30.31.32.33.34.
<i>Christus humanam naturam assumpsit ex Maria Virgine.</i>	38.
	Christi

INDEX

Christi egressus duplex, æternus & temporalis.	2.
Christus Unigenitus Dei filius.	3.
Christus quomodo adsit Ecclesiæ.	3.
Christus in Verbo & Sacramentis quærendus.	9.
Christi diuinitas sola & nuda non iustificat.	54.
Christus iusticia nostra in utraq; natura.	55.76.57.
Christi transitus ad Patrem quid.	63.
Christi ascensionem non esse localem quandam dis- iunctiorem, Sed patefactionem illustrem Trinitatis.	
37.	
Christi sola obædientia in articulo instificationis do- minatur.	62.
Confutatio obiectionum Sacramentariorum.	36.37.38 39.40.41.
Conciliatio Euangelistarum in formis locutionis de Cœna Domini.	31.
Confessio quid.	61.
Confessio quando sit necessaria.	67.
Contritio ex Lege.	17.19.
Contritio proprium Legis.	20.
Corpus Christi sub pane in Cœna & uerus sanguis sub Vino.	27.28.
Corporalis & spiritualis manducatio.	32.33
Corpus Christi & sanguinem, non symbolicum, meto- nymicum, figuratiuum, spirituale, typicum uel significat	

INDEX

- significatiuum, cum Pane & Vino exhiberi, Sed id ipsum, quod in ara crucis pro nobis traditum & effusum est.* 30.
- Corporis & sanguinis Christi in cœna præsentiae possibilitas.* 38.
- Corruptelæ Christianæ doctrinæ Interim & Adiaphora.* 68.
- D**
- Cyprianus.* 32.
- Deus uerus in tribus personis.* 1.2.
- Dei unius adorationem Lex flagitat.* 1.
- Deum uerum quomodo amittant Iudæi, Turci, & Seræ uetus.* 3.
- De Deo Ecclesiæ sententia uera.* 3.
- Dei opus, cor nouum creare.* 48.
- Deus & uelle & perficere in hominibus saluandis efficit.* 49.
- Deus cur sanxerit ministerium Verbi & Sacramentorum.* 10.
- Dextera Dei quid.* 37.
- Doctores quomodo uiam Domino præparent, & iterum intercludant.* 18.
- Donatistarum error.* 12. 14.
- E**
- Euangelistarum unanimes sententia de Cœna Domini.* 31.
- Euans*

INDEX

<i>Euangelium a Lege distinguendum.</i>	16.17.
<i>Euangelio utitur Spiritus sanctus.</i>	16.
<i>Euangelium quid absq; Lege efficiat.</i>	17.
<i>Euangelium quomodo homines consoletur.</i>	17.
<i>Euangelij proprium quodnam.</i>	20.
<i>Euangelio conterriti consolantur.</i>	18.
<i>Excæcatio quid.</i>	12.
<i>Explicatio dicti Esaiæ. 40.</i>	18.

F

<i>Fides quid.</i>	61.
<i>Fides ex auditu quomodo intelligendum.</i>	10.
<i>Fide sola meritum Christi apprehenditur & applicatur.</i>	35.
<i>Fides ex Euangelio.</i>	17.
<i>Fides non potest simul nostra & Christi operibus niti.</i>	63.
<i>Fidei amissæ indicia.</i>	66.

H

<i>Hæreses aut in Voluntatem Dei, aut in Essentiam incurrun.</i>	1.
<i>Homo non renatus quomodo se habeat ad Voluntatem</i>	tem

INDEX

tem Dei. 47.48.

Homo sua propria Voluntate neque ad Deum se con-
uertere, neque boni quippiam uelle neque perfici-
cere potest. 47.

Homo post conuersionem, & non ante neq; in Con-
uersione $\sigma\upsilon\upsilon\epsilon\rho\gamma\omicron\sigma$ Dei appellatur. 50.

Homo non renatus neque intelligit, neque apprehen-
dit Voluntatem in Verbo Dei patefactam, neque
suis proprijs uiribus ad Deum se conuertit. 48.
49.

Humana natura per lapsum qualis effecta. 47.

Humana Voluntas qualis. 49.

Humanae uires & Voluntas in conuersione non sunt
 $\sigma\upsilon\upsilon\epsilon\rho\gamma\alpha$. 50.

I

Infantes multo aptiores esse ad percipiendum reg-
num Dei quam adultos. 23.

Infantes esse baptizandos. 23.

Iohannis dictum. I. Iohan. 5. Hic est, qui uenit per a-
quam & sanguinem Ihesus Christus, explicatur
34.35.

Iustificatio quid. 53

Iusticia

I N D E X

	<i>Iusticia Christi essentialis.</i>	54.
48.	<i>Iusticia imputatiua.</i>	54.
con=	<i>Irenaeus.</i>	56.
perfi=	<i>Iusticia quid.</i>	62.63.
47.	<i>Iusticiae causa.</i>	59.
Con=	<i>Iusticia imputatiua quales habeat hostes.</i>	52.
50.	<i>Iusticiae Imputatiuae contradicit ratio humana.</i>	52.
hen=	<i>Iusticia priorum meritorum, quomodo defendatur.</i>	
eque	52.	
48.	<i>Iustificationis articulum Osiander & Stanckarus de=</i>	
	<i>prauant.</i>	53.54.
	<i>Iusticia in utraq; Christi natura consistit.</i>	53.54.55.
49.	<i>Iusticia imputatiua ab Osiandro quomodo tractetur.</i>	
sunt	54.	
50.	<i>Iusticiam soli humanitati Christi ascribit Stanckarus.</i>	55.
	<i>Iusticiae falsa definitio a Maiore tradita.</i>	62.
	<i>Iusticiae materialis causa quae.</i>	59.
reg=	<i>Iusticiae christianae ueram causam Maior corrumpit.</i>	59.
23.	<i>Iusticiam soli diuinitati Christi Osiander ascribit.</i>	54.
23.	<i>Iusticia Christiana duabus anchoris niti non potest.</i>	
er dz	63.	
atur	L	
53	<i>Lex distinguitur ad Euangelio.</i>	16.17.
ticia	<i>Lex quomodo cum Euangelio coniungatur.</i>	16.17.
	Lex	

INDEX

<i>Lex quomodo urgeat Vnitatem essentiae diuinæ, & tamen trinitatem personarum non tollat.</i>	2.
<i>Lex quid absq; Euangelio efficiat.</i>	17.
<i>Legis doctrina præcedat Euangelium.</i>	17.
<i>Lex quales homines reddat.</i>	17.
<i>Lex malleus.</i>	18.
<i>Legis proprietates, vsus & effectus.</i>	18.
<i>Lege securi terrentur.</i>	18.
<i>Legis proprium.</i>	19.
<i>Liberum Arbitrium.</i>	45.
<i>Liberi arbitrii error unde.</i>	46.
<i>Libertas qualis in hominibus post lapsum Adæ.</i>	46.
47.	
<i>Liberi arbitrii tres causæ simul cooperantes Adiaphoristarum confutantur.</i>	47.
<i>Liberi arbitrii causa Deus.</i>	49.50.
<i>Libertas humanæ Voluntatis in diuinis quod nulla sit.</i>	50.
<i>λόγος quid significet.</i>	1.2.
<i>λόγος quid Serueto significet.</i>	1.2.

M

<i>Maior.</i>	58.
<i>Maioris propositiones tres impiæ & Scripturæ minime</i>	

INDEX

e, &	nime consentanea.	59.
1.	Maioris propositionum glossule.	59.
17.	Maior quomodo propositionem, Bona opera sunt ne-	
17.	cessaria ad salutem, palliet.	59.
17.	Maior confutatur.	60.
18.	Maior applicationem meritorum Christi partim fi-	
18.	dei, partim confessioni attribuit.	61.
18.	Maioris erroris confutatio de applicatione merito-	
19.	rum Christi.	61.
45.	Maioris falsa encomia de bonis operibus confutan-	
46.	tur.	63.64.
46.	Maior iusticiam & opera commiscet.	62.
	Maior iusticiam falso definit.	62.
pho	Maioris propositio, Opera bona conseruare salutem,	
47.	damnatur, & erronea conuincitur.	63.64.
50.	Maioris axioma, impossibile est quenquam sine bonis	
nulla	operibus saluari, confutatur.	62.
1.2.	Maioris tertium axioma, Nemo unquam sine bonis o-	
1.2.	peribus saluatus est, tanquam fomentum mul-	
	tarum falsarum inde promanantium opinio-	
	num, damnatur.	62.
	Manna quid.	40.41.
	Manna uaria significata habet.	41.
58.	Manna cur uocetur cibus spiritualis.	41.
mi	Meritum Christi quomodo apprehendatur.	61.
ime		Ministe-

INDEX

- Ministerium Verbi & Sacramentorum officina Spiritus sancti. 14.
 Ministerium non est irritum aut uanum propter malos ministros. 13
 Ministerij efficacia non ex dignitate personæ, sed tota ex Deo per Spiritum sanctum pendet. 13.
 Ministerio efficacem esse Spiritum sanctum. 11.

O

- Osiander. 52.
 Osiandri error circa articulum iustificationis. 54.
 Osiander confutatur. 54.
 Osiandristæ. 51.
 Osiandri error quam sit noxius Ecclesiæ Christi. 57.
 Osiandri iusticia quid. 54.
 Osiander iusticiæ imputatiuæ hostis. 54.

P

- Papistarum commentum quod in pane sit utrumq; corpus & sanguis. 29.
 Papistarum error de libero arbitrio. 51.
 Parentes primos ad lapsum quid impulerit 5.
 Paulus quomodo cooperarius Dei. 11.
 Pauli

INDEX

Pauli dictum, Quotquot baptizati estis Christus induistis, explicatur.	41.
Pauli. 1. Corinth. 10. & 11. Sententia de Coena Domini explicatur.	31.
Peccatum originale quid.	47.
Peccati reliquiae in reuocatis	51.
Peccatum originale quale malum.	47. 48.
Pelagianorum error de libero arbitrio.	51.

S

Samosatenus.	1.
Sacramentaria quae amouent adminicula fidei.	21.
Sacramentariorum spiritualis duntaxat manducatio in coena Domini conuincitur	29.
Sacramenta duo, Baptismus & coena Domini.	25.
Sacramenta cur tam in Veteri quam in nouo Testamento instituta.	25.
Sacramentum coenae quare institutum.	25.
Sacramentaria confutantur. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44.	
Sacramenta quomodo proprie spiritualia dicantur.	42.
Sacramenta Baptismi & coenae dominicae quomodo conueniant & disconueniant.	41.
Sacramenta secundum sententiam Sacramentariorum, quomodo tantum spiritualia.	42.
Sacramenta veteris Testamenti quid fuerint.	33.

N

Sacramenta

INDEX

<i>Sacramentorum origo ex foederibus Veteris Testa- menti.</i>	34.
<i>Sacramentariorum origo secundum Sacramentarios.</i>	34.
<i>Sacramenta ueteris Testamenti quomodo differant a noui Testamenti Sacramentis.</i>	40.
<i>In Sacramentis beneficia Christi quomodo applicen- tur.</i>	35.
<i>Sacramenta quid, & cur addita ad legem & Euange- lium.</i>	20. 21.
<i>Sacramenta adminicula & fulcra fidei & inuocatio- nis.</i>	21.
<i>Sanguis Christi in terra quomodo testetur.</i>	35.
<i>Sanguis Christi in coena communicantibus cur de- tur.</i>	35.
<i>Sanguis in Veteri Testamento quid significet.</i>	36.
<i>Sanguis in nouo quid.</i>	36.
<i>Schuuencckfeld</i>	4
<i>Schuuencckfeld reijcit omnia media.</i>	4.
<i>Sedere ad dexteram Dei quid.</i>	37.
<i>Seruetus</i>	1.
<i>Seruetus impugnat Essentiam Dei.</i>	1.
<i>Seruetus negat λογος, Verbum in 1. cap. Iohannis E- uangel. stae dici, & significare personam distinctam a Patre.</i>	1

Serueti

INDEX

sta	Serueti error unde.	1.
34.	Seruetus confutatur.	2.3.
rios.	Spiritus sanctus causa efficiens conuersionis & illustrationis hominum.	11.
nt a	Spiritus sanctus per quid efficax.	11.
40.	Spiritus sanctus agit per indignos ministros.	12.
icen	Spiritus sanctus fuit efficax per ministerium iudae.	12.
35.		
ange	Spiritus & Spiritua'ia quid significant.	42.
.21.	Spiritualia quæ.	42.
atio	Stancarus.	52.
21.	Stancari error & confutatio eius.	55.
35.	Stancarus errat in articulo iustificationis.	55.
de	Stenckfeld negat ullam doctrinam quicquam conducere ad salutem, Sed Deum proprijs speculationibus querendum esse.	5.
35.		
36.	Stenckfeldij errores uarij.	6.
36.		
4	Stenckfeldij error unde.	5.6.
4.	Stenckfeld confutatur, negans doctrinam in Bibl'is comprehensam, esse uere ac proprie Verbum Dei.	7.8.
37.		
1.		
1.	Stenckfeldij error secundus negantis conuersionem hominum & illustrationem mediate fieri per ministerium, Sed immediate sine ministerio.	9.
is E		
am a	Stenckfeldius uoluntatem & actionem Dei erga homines	
ructi		

INDEX

- mines deprauat.* 4.
*Stenckfeldij error tertius negantis, Spiritum sanctum
 efficacem esse per malas, licet legitime sint
 uocati.* 12.
Stenckfeldij error quid pariat. 8.
Stenckfeld totum Corpus doctrine Christiane inuadit. 4.

V

- Valentiniani.* 3.
*Verbum Dei proprie ac uere esse doctrinam in sacris
 literis comprehensam.* 7.8.
Verbum Dei uterus Dei. 106
*Verbum Dei esse proprie Scripturam Propheticam
 & Apostolicam Stenckfeldius negat.* 14.
Verbo Ecclesia Colligitur. 11.
Verbum Dei quid. 7.
Verbum essentiale. 7.8.
Verbum uocale. 7.8.9.
*Verbo scripto & uocali neglecto non esse queren-
 dam operationem Dei & illustrationem hominum* 7.
 8.10.

Volena

INDEX

Volentes Deus facit ex nolentibus. 49.

Z

Zuuingli error & impossibilitas presentis Corporis
& sanguinis Christi in Coena refutatur. 37.
38.

IENAE.

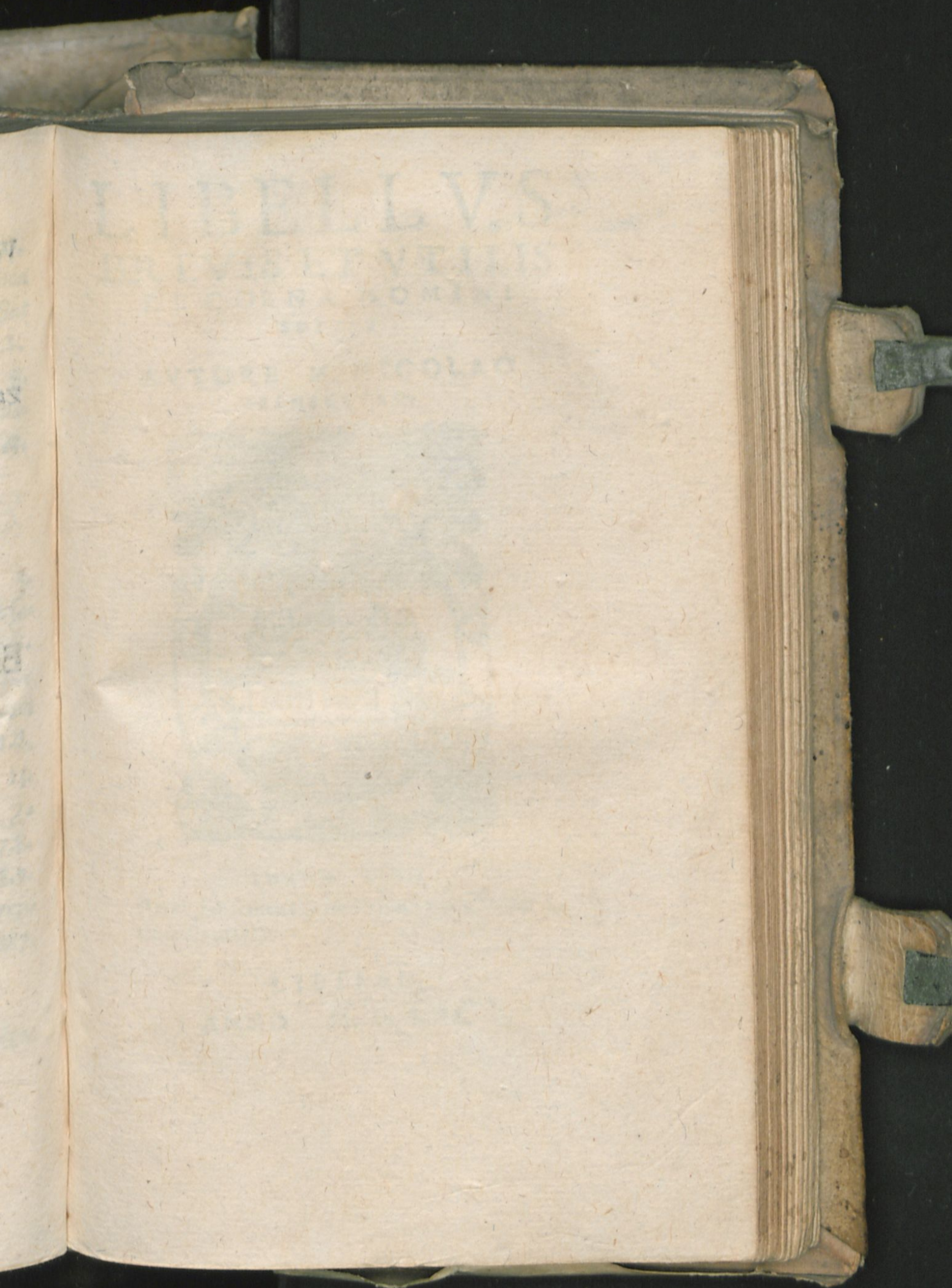
Ex officina Typographica Hære-
dum Christiani Rhodij.

4.
Etum
sint
12.
8.
nuas
4.
3.
in fas
7.8.
106
icam
14.
11.
7.
7.8.
8.9.
ren=
um7.
olena

Inches 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20
Centimetres

Farbkarte #13

B.I.G.

Blue	Cyan	Green	Yellow	Red	Magenta	White	3/Color	Black
------	------	-------	--------	-----	---------	-------	---------	-------

RIS =
AC DO
IANNIS
Saxoniae,
Marchionis
Wilhelmi, & D.
ne, solida & ex
ndemnatio pra
& errorum, hoc
ationem Regni
ue fanaticarum
n, contra ueram
nae, & Schmal-
ad suae Celsit. et
Ordinis scripta
& technas caue
aque Christiana
in cuius confessi
ficio, constantes
perseuerare
nere pos
ent.

